

Nota van Antwoord

Inspraak ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2009-2015

Datum	27 november 2009
Status	DEFINITIEF

Nota van Antwoord

Inspraak ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2009-2015

Datum	27 november 2009
Status	DEFINITIEF

Inhoud

Inleiding	7
1. Oppervlaktewater	13
1.1 Ambitie	13
1.2 Status	17
1.3 Chemie	20
1.4 Algemene fysische chemie - nutriënten	21
1.5 Algemene fysische chemie - temperatuur	24
1.6 Ecologie	26
1.7 Fasering	27
1.8 Doelverlaging	30
1.9 Motiveringen	31
1.10 Niet-KRW-waterlichamen	32
1.11 Afwenteling	34
1.12 Waterbodems	35
1.13 Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw)	36
2. Grondwater	38
2.1 Doelbepaling	38
2.2 Interactie grond-oppervlaktewater	40
2.3 Grondwaterbescherming	43
2.4 Infiltratie regenwater	44
2.5 Risico's gerelateerd aan bodemverontreiniging	45
2.6 Woningen	48
2.7 Warmte-koude opslag	51
3. Gebied, monitoring en belasting	55
3.1 Indeling oppervlaktewaterlichamen	55
3.2 Indeling grondwaterlichamen	58
3.3 Monitoring oppervlaktewater	59
3.4 Monitoring grondwater	60
3.5 Monitoring drinkwater	64
3.6 Belasting	67
3.7 Specifieke gebieden	70
4. Beschermde gebieden	74
4.1 Register Beschermde gebieden	74
4.2 Doelen	74
4.3 Fasering	79
4.4 Verdroogde gebieden	82
4.5 Gebiedsdossiers en beschermingszones	85
4.6 Specifieke Natura 2000-gebieden	89

5. Maatregelen	92
5.1 Detailniveau maatregelen	92
5.2 Landbouw	92
5.3 Gewasbeschermingsmiddelen	95
5.4 Afkoppeling en riolering	96
5.5 Recreatie	97
5.6 Waterschapskeur	99
5.7 Watertoets	99
5.8 Waterpeil en waterstand	100
5.9 Specifieke gebieden	101
6. Kosten	106
6.1 Economische analyse	106
6.2 Lastenstijging	110
6.3 Vervuiler betaalt	113
6.4 Financiële gevolgen sectoren	114
7. Overig	118
7.1 Stroomgebiedbeheerplannen	118
7.2 Publieke participatie	121
7.3 Milieueffectrapport (MER)	123
7.4 Internationaal	124
7.5 Verantwoordelijkheden overheden	126
7.6 Klimaatverandering	127
Bijlage Ia: "Het Water Roept! "	129
Bijlage Ib: "Het Water Antwoordt!"	131
Bijlage II: Project KRW-jongereninspraak 2009	133
Bijlage A: Lijst insprekers – geordend op nummer	139
Bijlage B: Lijst insprekers – geordend op naam	143
Bijlage C: Lijst insprekers – met paragraafverwijzing	147
Bijlage D: Lijst met afkortingen	151

Inleiding

Aantal inspraakreacties

De vier ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen (kortweg: SGPB's) voor de Rijndelta, Maas, Schelde en Eems hebben gedurende zes maanden ter inzage gelegen: van 22 december 2008 tot en met 22 juni 2009. Omdat begin januari 2009 bleek dat van het ontwerp-plan Schelde een aantal kaarten ontbrak, is alleen voor dit ontwerp-plan de inspraakperiode verlengd tot en met 20 juli 2009. Binnen deze periode heeft iedereen de mogelijkheid gehad zowel mondeling, schriftelijk als digitaal inspraakreacties op de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen in te dienen.

De vier ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen hebben op de volgende locaties ter inzage gelegen:

- Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Den Haag;
- Alle kantoren van regionale diensten van Rijkswaterstaat;
- Alle provinciehuizen;
- Alle kantoren van waterschappen;
- Alle gemeentehuizen.

In totaal zijn 97 inspraakreacties ontvangen met waardevolle aanvullingen en opmerkingen. Velen daarvan zijn verwerkt in de definitieve versies van de stroomgebiedbeheerplannen. Dankzij de inzet van alle insprekers heeft een duidelijke verbetering van de stroomgebiedbeheerplannen kunnen plaatsvinden.

Van de 97 inspraakreacties zijn er 23 afkomstig uit het bedrijfsleven (inclusief de agrarische sector), 15 van particulieren, 16 van natuur- en milieuorganisaties, 13 van overheden en 24 van instellingen en organisaties. Binnen deze laatste categorie is een opvallend groot aantal inspraakreacties van scholen afkomstig. De verdeling over de onderscheiden categorieën is in meer detail opgenomen in tabel 1.

Tabel 1: Overzicht inspraakreacties

Categorie insprekers	Aantal	Subaantal
Particulieren	15	
Individuele insprekers		14
Buurt- bewonersverenigingen		1
Ondernemers en belangenorganisaties	23	
Ondernemers		13
Ondernemers (agrarisch)		3
Belangenorganisaties ondernemers		3
Landbouworganisaties		4
Natuur- en milieuorganisaties	16	
Natuur- en milieuorganisaties		16
Overheden	13	
Provincies		4
Waterschappen		4
Gemeenten		3
Overige overheden		2

Categorie insprekers	Aantal	Subaantal
Instellingen/organisaties	24	
Scholen		19
Politieke partijen		1
Sport en recreatie		4
Overigen	6	
Vervallen inspraakreacties		6
Totaal aantal inspraakreacties	97	97

Een deel van de inspraakreacties heeft betrekking op een specifiek stroomgebiedbeheerplan. De overige inspraakreacties zijn meer algemeen van aard en van toepassing op alle vier de stroomgebiedbeheerplannen. De inspraakreacties van de scholen zijn ook als algemeen van aard beschouwd.

Tabel 2: Aantal inspraakreacties per stroomgebied

Stroomgebiedbeheerplan	Aantal	Percentage
Algemeen	30	31 %
Rijndelta	29	30 %
Maas	22	23 %
Schelde	8	8 %
Eems	2	2 %
Vervallen	6	6 %
Totaal aantal insprekers	97	100 %

Tijdens de periode van terinzagelegging zijn zeven informatiebijeenkomsten georganiseerd in 2009, verspreid door het land: Roermond (20 januari), Goes (21 januari), Deventer (22 januari), Amersfoort (26 januari), Zoetermeer (27 januari), Heerenveen (28 januari) en Hoogezand (29 januari). Tijdens deze bijeenkomsten was het mogelijk om mondeling in te spreken. De bijeenkomsten zijn aangekondigd middels advertenties in de regionale en landelijke dagbladen en in de Staatscourant. De avonden zijn wisselend bezocht door 20-100 personen per avond. Bij een aantal bijeenkomsten waren voornamelijk professioneel betrokkenen aanwezig, andere avonden zijn door met name belangstellenden uit de streek bezocht. Van de zeven bijeenkomsten zijn verslagen gemaakt, die zijn in te zien via de website www.centrumpp.nl.

Wijze van verwerking

In de voorliggende Nota van Antwoord zijn alle inspraakreacties op de vier stroomgebiedbeheerplannen opgenomen. Het overgrote deel van de reacties is relevant voor alle vier de plannen. Alleen daar waar specifiek op één van de stroomgebiedbeheerplannen is ingegaan, is het plan specifiek benoemd.

Alle inspraakreacties zijn – veelal samengevat – weergegeven en voorzien van een standpunt van het bevoegd gezag. Elke inspraakreactie is bij binnenkomst voorzien van een volgnummer. Een aantal reacties is via e-mail, per fax én/of per post ingediend. Een aantal inspraakreacties had betrekking op een andere planprocedure, deze zijn doorgestuurd en de beantwoording hiervan is dan ook terug te vinden in de Nota van Antwoord van het betreffende plan (Nationaal

Waterplan, Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren, waterplannen van provincies, waterschappen en gemeenten). Om deze redenen zijn zes inspraakreacties aangeduid met 'vervallen'.

De meeste inspraakreacties bevatten meerdere opmerkingen en vallen daardoor uiteen in meerdere deelreacties. In totaal zijn 530 deelreacties onderscheiden. Bij de beantwoording van alle (deel)reacties is zoveel mogelijk geprobeerd de opmerkingen te clusteren. Zo zijn identieke of op elkaar lijkende deelreacties samengevoegd, en is hiervoor één antwoord geformuleerd. Deze antwoorden zijn in het algemeen uitgebreider van aard en staan aan het begin van elke paragraaf. Na behandeling van deze geclusterde deelreacties, komen de specifieke deelreacties afzonderlijk aan bod; deze staan op volgnummer. De beantwoording van de deelreactie(s) is weergegeven onder het kopje '*Standpunt bevoegd gezag*'. Mede op basis van de inspraakreacties heeft het Kabinet op 27 november 2009 de SGBP's vastgesteld.

De gehanteerde indeling in hoofdstukken en paragrafen volgt in grote lijnen de volgorde van de onderwerpen, zoals die in de stroomgebiedbeheerplannen aan de orde komen. Aan het begin van elke geclusterde vraag staan de volgnummers van die sprekers weergegeven, die op het desbetreffende onderwerp een inspraakreactie hebben ingediend.

In een groot aantal gevallen heeft een inspraakreactie aanleiding gegeven tot een wijziging van de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen en/of de bijbehorende kaarten en bijlagen. Onder het kopje '*Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's*' is geformuleerd welke wijziging is doorgevoerd in de definitieve versie van de SGBP's. Veel wijzigingen voortkomend uit de inspraakreacties zijn in alle vier de SGBP's doorgevoerd. In een enkel geval heeft de wijziging slechts op één van de plannen betrekking, dit plan is dan specifiek vermeld. Daar waar de inspraakreacties geen aanleiding geven tot aanpassing van de plannen, is dat aangeduid met de standaard zinsnede: De inspraakreactie(s) leidt (leiden) niet tot aanpassing van de SGBP's.

Algemene opmerkingen ten aanzien van de inspraakreacties

In deze paragraaf komt een aantal zaken aan de orde, die voor het merendeel van de sprekers belangrijk zijn.

Een aantal sprekers heeft naast de inspraakreactie op één van de stroomgebiedbeheerplannen ook één of meer inspraakreacties bijgevoegd die betrekking hebben op andere planprocedures. Wanneer het hier inspraakreacties betreft op de waterbeheerplannen van de waterschappen, de water(huishoudings)plannen van de provincies, het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en/of het Nationaal Waterplan van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, dan wordt voor de beantwoording van deze inspraakreacties verwezen naar de Nota van Antwoord van de desbetreffende planprocedure. Uit praktische overwegingen is ervoor gekozen de beantwoording van deze inspraakreacties slechts op één locatie te geven. Over het antwoord zelf heeft afstemming plaatsgevonden tussen de verschillende aangesproken partijen.

Van een aantal insprekers bevat de inspraakreactie op één van de stroomgebiedbeheerplannen één of meerdere opmerkingen over specifieke regionale aspecten. Over deze antwoorden heeft afstemming plaatsgevonden met de betreffende waterbeheerders.

Opvallende inspraakreacties

Een opvallend groot aantal schoolwerkstukken zijn als inspraakreactie ingediend. Zij omvatten circa 20% van het totaal aantal inspraakreacties. Aanleiding is het KRW-jongereninspraak 2009 project van het programma Scholen voor Duurzaamheid. Verspreid over heel Nederland zijn 2.000 scholieren uitgedaagd om te komen met inspirerende plannen en ideeën voor de (water)toekomst van hun eigen omgeving. De uitkomsten hiervan vormen de jongereninspraakreacties op de stroomgebiedbeheerplannen. Er zijn in totaal 19 inspraakreacties ingediend naar aanleiding van dit project. De inspraakreacties bevatten allerlei ideeën om de kwaliteit van regionale wateren te verbeteren, vaak gecombineerd met ideeën om de mogelijkheden voor natuur en recreatie te verbeteren. Ook hebben de leerlingen in een aantal gevallen nagedacht over de gevolgen van klimaatverandering en de mogelijkheden om de kwaliteit van regionale wateren te verbeteren. De jongereninspraakreacties en de antwoorden daarop zijn in bijlage II opgenomen.

Eén van de insprekers heeft haar inspraakreactie in de vorm van het lied "Het water roept!" ingediend. Hierop is gereageerd in de vorm van een gedicht met als titel "Het water antwoordt!". Deze inspraakreactie is samen met de antwoordtekst opgenomen in bijlage I.

Leeswijzer

In bijlage A van de Nota van Antwoord op de stroomgebiedbeheerplannen is een lijst met alle insprekers opgenomen, op volgorde van toegekend inspraaknummer. Conform recente afspraken over hoe om te gaan met persoonsinformatie, zijn de namen van de individuele insprekers vervangen door 'particuliere inspreker'. Alle insprekers hebben met de ontvangstbevestiging van hun inspraakreactie een uniek inspraaknummer ontvangen. Dit nummer is terug te vinden in bijlage A. Voor de organisaties en overheden is de naamgeving gehandhaafd.

Bijlage B bevat dezelfde lijst met alle insprekers, op alfabetische volgorde van de naam van de organisatie. In bijlage C is per inspreker aangegeven in welke hoofdstukken en/of paragrafen van de Nota van Antwoord de inspraakreactie(s) met de bestuurlijke standpunt(en) zijn terug te vinden. Het is onvermijdelijk gebleken om veelvuldig voorkomende termen af te korten. Dit is gedaan om een zo compact mogelijke Nota van Antwoord op te stellen. Ter verduidelijking en ondersteuning bij het lezen is in bijlage D een afkortingenlijst opgenomen.

Om uw inspraakreactie en de beantwoording daarop terug te vinden kunt u als volgt te werk gaan:

- Eerst zoekt u uw volgnummer op in de ontvangstbevestiging van uw inspraakreactie, of in bijlage A of in bijlage B (voor niet-particuliere insprekers).
- Daarna zoekt u met behulp van uw volgnummer in bijlage C de paragrafen waaronder u de door u ingediende inspraakreactie met het standpunt van het bevoegd gezag kunt vinden.
- In de hoofdstukken zijn eerst de identieke of op elkaar lijkende deelreacties van een standpunt voorzien. Deze antwoorden zijn in het algemeen uitgebreider van aard en staan aan het begin van elke paragraaf. Na deze meer algemene reacties komen de meer specifieke aan bod. Deze laatste staan op volgnummer om het zoeken te vereenvoudigen.

1. Oppervlaktewater

1.1 Ambitie

Maatregelenprogramma's

Insprekers: 2, 26, 36, 37, 57, 59, 60, 64, 66, 69, 70, 77, 79, 82, 84, 97

Insprekers vinden dat met de voorgestelde maatregelenprogramma's een (zeer) gering ambitieniveau is neergelegd en dat daarmee de doelen van de KRW niet worden gerealiseerd. Dit geldt voor maatregelen tegen diffuse verontreinigingen uit de landbouw en industrie, voor inrichtingsmaatregelen en de aanvullende opgaven voor bijvoorbeeld Natura 2000-gebieden. Teveel is ingezet op 'onhaalbaar' 'onbetaalbaar' en 'eerst nader onderzoek'. Ook kenmerkt de aanpak zich door een overmatig gebruik van fasering. Insprekers constateren ook dat lang niet alle mogelijke maatregelen goed in beeld zijn gebracht en zijn meegewogen. Voorbeelden van aanvullende maatregelen zijn aanscherping van generiek beleid om diffuse verontreiniging vanuit stedelijk gebied aan te pakken, functiewijziging in polder met zoute kwel, effectgerichte maatregelen bij fosfaatverzadigde gronden en naleving van de Goede Landbouw Praktijk. Een aantal insprekers vindt juist dat verdergaande maatregelen niet nodig zijn.

Standpunt bevoegd gezag

De Kaderrichtlijn Water verplicht ons tot het stellen van doelen. In de gebiedsprocessen zijn betrokken overheden en belangenorganisaties in nauw overleg nagegaan welke KRW-doelen gesteld moeten worden en welke maatregelen nodig zijn voor de realisatie daarvan. Vervolgens is op bestuurlijk niveau afgewogen welke maatregelen de waterbeheerders in de eerste planperiode gaan uitvoeren, binnen de randvoorwaarden van de KRW. De waterplannen bevatten daardoor effectieve, haalbare en betaalbare maatregelen voor de eerste planperiode (2009-2015). In combinatie met het autonoom ontwikkelde generieke beleid wordt met deze maatregelen een forse stap gezet op weg naar doelrealisatie uiterlijk in 2027. Op weg naar de tweede planperiode (2016-2021) volgen de waterbeheerders de effectiviteit van deze maatregelen nauwlettend. Met het beschikbaar stellen van gelden voor synergie en innovatie geeft het rijk een aanzienlijke impuls aan het formuleren en uitvoeren van aanvullende maatregelen, zowel landelijk als regionaal. Met de in de SGBP's opgenomen onderzoeksmaatregelen en met het Innovatieprogramma KRW worden aanvullende maatregelen onderzocht, waarmee doelrealisatie in 2027 kan worden bereikt. De concrete suggesties voor maatregelen die de insprekers voorstellen worden meegenomen in de overwegingen voor de volgende planperiodes. Aanvullende maatregelen die kosteneffectief en uitvoerbaar blijken, worden in de volgende planperiodes toegevoegd aan het maatregelenprogramma. In 2021 vindt een finale afweging plaats. Indien de dan nog noodzakelijke maatregelen niet haalbaar en betaalbaar blijken, gaat het bevoegd gezag over tot doelverlaging.

Deze aanpak sluit aan bij de internationaal overeengekomen interpretatie van de toepassing van de uitzonderingsmogelijkheden die de KRW biedt. Het rijk gaat er van uit dat deze aanpak de toets van Brussel kan doorstaan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Bestaande maatregelen

Insprekers: 9, 37, 69, 81, 82

Insprekers geven aan dat onvoldoende rekening is gehouden met de inspanningen die al door de landbouwsector worden geleverd, of dat deze onvoldoende inzichtelijk zijn gemaakt. Zo ontbreken de maatregelen en effecten van het Lozingenbesluit open teelt en veehouderij (Lotv). Deze inspanningen moeten uitgebreider in beeld gebracht, ook in financiële zin.

Standpunt bevoegd gezag

De maatregelenprogramma's bestaan voor een belangrijk deel uit maatregelen, die op grond van bestaande EU-richtlijnen en bestaand nationaal beleid al worden uitgevoerd of in gang zijn gezet. Om deze reeds lopende inspanningen te benadrukken is in de SGBP's een samenvattend overzicht opgenomen van deze bestaande inspanningen, die waterbeheerders, landbouw en industrie leveren en die bijdragen aan realisatie van de KRW-doelen. Hieraan is ook het bijbehorende financiële overzicht toegevoegd. Bovenop deze bestaande maatregelenprogramma's zijn de aanvullende maatregelen gepresenteerd, die tijdens de eerste planperiode specifiek voor de KRW moeten worden genomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In hoofdstuk 6 van de SGBP's is een overzicht toegevoegd van (financiële) inspanningen, die door maatschappelijke sectoren reeds zijn geleverd als onderdeel van het bestaande beleid. Tevens is in paragraaf 6.3.7 het Lotv toegevoegd als een van de belangrijkste algemene maatregelen van bestuur met algemene regels voor het lozen op oppervlaktewateren.

Financiële ambitie

Insprekers: 2, 59, 82

Insprekers zijn van mening dat de (financiële) ambities in de SGBP's te laag zijn. De voorziene lastenstijging is volgens insprekers te laag om fasering van de realisatie van de KRW-doelen op basis van disproportionele kosten te verantwoorden. De maatschappelijk acceptabele bandbreedte (haalbaar en betaalbaar) blijft aan de veel te magere kant. Insprekers vragen om de financiële ambities te verhogen.

Standpunt bevoegd gezag

De afgelopen jaren hebben de betrokken overheden met verkenningen en gebiedsprocessen onderzocht wat er moet gebeuren om de milieudoelstellingen te halen. Daarbij was de stijging van de lasten een belangrijk aandachtspunt. In elk (deel)stroomgebied is een Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) actief, waarin de verschillende overheden (rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) met elkaar samenwerken, onder meer aan de implementatie van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Eind 2007/begin 2008 heeft elk RBO een nota over de KRW vastgesteld, waarin de gezamenlijke opgave en de mogelijke consequenties in beeld zijn gebracht. De uitkomsten van het bestuurlijke afwegingsproces van elke waterbeheerder afzonderlijk zijn opgenomen in de SGBP's. Een uitgebreidere motivatie van de toepassing van het criterium 'onevenredige kosten' is opgenomen in de KRW-factsheets per waterlichaam in de provinciale water- of omgevingsplannen.

Er ligt een grote opgave voor de uitvoering van het maatregelenprogramma in de komende jaren. Bovendien wordt over een aantal jaren gestart met de voorbereiding van de tweede planperiode (2016-2021). Dan gaan de waterbeheerders wederom in gesprek met hun (maatschappelijke) omgeving om te bekijken welke maatregelen er nog nodig zijn en welke ambitie zij realistisch achten voor de periode ná 2015.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Ex ante evaluatie

Insprekers: 26, 36, 70

Insprekers concluderen dat met de voorgenomen maatregelen zelfs in 2027 vrijwel nergens de ecologische doelen worden gehaald. Volgens de Ex ante evaluatie KRW slechts 40 tot 60%.

Standpunt bevoegd gezag

In de Ex ante evaluatie KRW (2008) constateert het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) dat met de nu voorliggende maatregelenprogramma's een forse stap wordt gezet op weg naar realisatie van de doelen van de KRW in 2027. Aan de andere kant constateert het PBL dat er, ten aanzien van het realiseren van de in de waterbeheerplannen opgenomen doelen, nog sprake is van een doelgat. In veel gebieden zijn eutrofiëring en/of de onnatuurlijke inrichting van de waterlopen de belangrijkste beperkende factoren. Hierdoor is het noodzakelijk om na 2015 aanvullende maatregelen te nemen.

Met de in de SGBP's opgenomen onderzoeksmaatregelen en met het Innovatieprogramma KRW worden aanvullende maatregelen onderzocht, waarmee doelrealisatie in 2027 kan worden bereikt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Integrale aanpak

Insprekers: 37, 56, 57, 59, 66, 70, 82

Verschillende insprekers benadrukken dat het formuleren van maatregelen voor oppervlaktewater, grondwater en Natura 2000 in samenhang moeten worden gezien. Een aantal insprekers verzoekt om hierbij ook de mogelijkheden van de herziening van het gemeenschappelijke landbouwbeleid te betrekken, bijvoorbeeld de groen-blauwe diensten. Andere insprekers stellen dat een integrale aanpak, gericht op een robuuster watersysteem met meer inzet van RO-instrumenten, een voor de hand liggende en voor de landbouwsector kosteneffectieve aanpak is.

Standpunt bevoegd gezag

Met de herziening van het gemeenschappelijke landbouwbeleid ontstaan de komende jaren steeds meer mogelijkheden om maatregelen uit te voeren die de waterkwaliteit ten goede komen, onder meer met groen-blauwe diensten. De groen-blauwe diensten zijn juist gericht op het bereiken van de water- en natuurdoelen, waaronder verbetering van de waterkwaliteit. Om te beginnen komt tot en met

2013 voor het plattelandsbeleid in totaal circa € 146 miljoen aanvullend budget beschikbaar. Dit extra plattelandsbudget wordt voor een belangrijk deel ingezet voor maatregelen die de waterkwaliteit ten goede komen. Op 27 april 2009 heeft Minister Verburg hierover een brief naar de Tweede Kamer gezonden. Een samenvattende beschrijving van deze aanvullende maatregelen is aan de SGBP's toegevoegd. Het gaat hierbij ook om het aanleggen van extra spuit- en mestvrijezones. In het Nationaal Waterplan is de mogelijkheid opgenomen om de toepassing van het instrument groen-blauwe diensten in de toekomst te verbreden. Reeds aangewezen 5 meter spuit- en mestvrijezones als onderdeel van het generieke mestbeleid komen hiervoor niet in aanmerking.

Bij de ruimtelijke inrichting zijn naast wateropgaven ook andere opgaven integraal meegewogen en meegenomen in de uitvoering. De afweging hangt onder meer af van de aard, omvang, en urgentie van de verschillende opgaven in relatie tot aanwezige functies in het gebied. Bij alle wateropgaven en maatregelen is gezocht naar een maximale meekoppeling met andere opgaven en maatregelen. De KRW vraagt om maatregelen voldoende concreet, scherp en afrekenbaar te maken. Daarom zijn nationale afspraken gemaakt met waterbeheerders, provincies en gemeenten. Op basis van een regionale afweging is 'duidelijk' en 'scherp' aangegeven welke maatregelen kosteneffectief zijn in aanvulling op het generieke beleid. Ook is aangegeven aan welke concrete maatregelen zij zich in de planperiode verbinden met daarbij een opgave van de omvang. Voor sommige maatregelen houden de SGBP's rekening met de benodigde flexibiliteit voor de uitvoering van de maatregelen, vooral als het gaat om de uiteindelijke locatiekeuze. In de komende planperiode worden deze maatregelen verder geconcretiseerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.6 in de SGBP's is een alinea toegevoegd over extra maatregelen die verband houden met de herziening van het gemeenschappelijke landbouwbeleid.

Meer zichtbaar elan

Insprekers: 57, 59, 66, 97

Insprekers zijn van mening dat voor teveel maatregelen een inspanningsverplichting geldt in plaats van een resultaatsverplichting. Daarbij zijn zelfs zeer effectief beoordeelde maatregelen afhankelijk van onzekere financiering, grondverwerving en vrijwilligheid. Insprekers hoopten op meer zichtbaar elan om er samen wat moois van te maken.

Standpunt bevoegd gezag

Voor de uitvoering van het maatregelenpakket in de eerste planperiode, waarvan in de SGBP's een samenvatting is opgenomen, geldt een resultaatsverplichting. De betrokken overheden gaan ervan uit dat de drie planperiodes van de KRW voldoende zijn voor het uitvoeren van de benodigde maatregelen – waaronder grondverwerving – om de doelen te realiseren. Daarbij houden zij voor grondverwerving rekening met een zekere flexibiliteit bij de uiteindelijke locatiekeuze. In deze eerste planperiode worden de maatregelen voor de volgende twee planperiodes verder geconcretiseerd.

In het geval er onverhoopt vertraging plaatsvindt van de realisatie van maatregelen die zijn voorzien binnen de eerste planperiode, wordt dit zowel in de voortgangsrapportage (2012) als in de SGBP's voor de tweede planperiode gemotiveerd. Bij de uitvoering van de maatregelen maken de waterbeheerders

gebruik van bestaande kennis en ervaringen. Het Innovatieprogramma KRW moet leiden tot betere en vernieuwende oplossingen. Hierbij is ook aandacht voor het verkrijgen van voldoende draagvlak.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Opvullen lozingen en emissies

Insprekers: 59, 61

Insprekers zijn het niet eens met het steeds weer 'opvullen' van lozingen en emissies, zoals wordt gesuggereerd in paragraaf 6.1.6. Insprekers zijn van mening dat als bestaande activiteiten schoner worden, allereerst bekeken moet worden of dit te rijmen is met de milieudoelen en de kwetsbare functies in het gebied.

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's is benadrukt dat lozingen alleen zijn toegestaan wanneer de beste beschikbare technieken zijn toegepast en aan de gestelde emissiegrenswaarden is voldaan. De algemene regels, veelal ter vervanging van de vergunningplicht, voorzien in een vergelijkbare bescherming. Door de stand der techniek en de algemene regels periodiek steeds verder aan te scherpen, ontstaat enerzijds ruimte voor nieuwe activiteiten met de bijbehorende emissies, terwijl dit tegelijkertijd achteruitgang van de toestand voorkomt en uiteindelijk de goede toestand wordt bereikt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Paragraaf 6.8 van de SGBP's is op dit punt verduidelijkt.

1.2 Status

Natuurlijk waterlichaam

Insprekers: 59, 66, 82

Enkele insprekers stellen voor om in het stroomgebied Maas, Rijndelta en Eems de status van diverse oppervlaktewaterlichamen te wijzigen van 'sterk veranderd' naar 'natuurlijk' en/of het aantal wateren met de status 'natuurlijk' uit te breiden. Als redenen noemen de insprekers de reeds hoge natuurwaarde van de betreffende waterlichamen (onder meer een aantal beken in Oost-Nederland, Noord-Brabant en Limburg) en/of de mogelijkheden voor het nemen van (herstel)maatregelen. Een van de insprekers wijst op de mogelijkheden van functieverandering van de gronden rond het Zuidlaardermeer (Eems). Dit heft schade aan landbouwgrond op en schept mogelijkheden om de gronden voor waterberging te gebruiken.

Standpunt bevoegd gezag

Vooralsnog is ingeschat dat de fysieke inrichting van de meeste watersystemen er toe leidt dat de goede ecologische toestand (GET) niet gerealiseerd kan worden. Die fysieke inrichting is het gevolg van een aantal belangrijke maatschappelijke functies, zoals transport, waterafvoer en -aanvoer. De statustoekenning van de

oppervlaktewateren is uitgevoerd volgens de criteria van artikel 4.3 van de KRW. Een samenvatting van de motivatie per waterlichaam is opgenomen in de SGBP's. Nadere motivatie is opgenomen in de waterplannen van de provincies c.q. de daarin opgenomen factsheets per waterlichaam. In de waterplannen van de provincies is de motivatie voor de statustoekenning verbeterd. In één geval is alsnog de status 'natuurlijk' toegekend (Merkske beek in West-Brabant).

De doelen - en veelal ook de huidige toestand - van de genoemde waterlichamen liggen slechts iets lager dan de doelen voor natuurlijke wateren. Daarbij gaat het vaak maar om één of enkele parameters. In die zin is de kritiek op de statustoekenning voor deze wateren te begrijpen. Echter, de KRW gaat uit van het principe one out-all out; dus als één parameter niet kan voldoen aan de goede toestand geldt dit voor het hele oordeel. Ook bestaat nog onzekerheid over het effect van de voorgenomen maatregelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het effect van de functieverandering rondom het Zuidlaardermeer.

De KRW schrijft voor dat bij een statustoekenning van 'sterk veranderd' de motivatie elke zes jaar opnieuw moet plaatsvinden. Op basis van onderzoek c.q. monitoring blijkt in de komende planperiode (2009-2015) of de maatregelen het beoogde effect hebben. Is dat het geval dan kan de status in de tweede planperiode (2016-2021) alsnog worden gewijzigd in 'natuurlijk'.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.2 is een toelichtende tekst opgenomen over het effect van het principe van one out-all out en de onzekerheden van maatregelen op de statustoekenning. Ook is hier aandacht besteed aan de procedure voor eventuele toekomstige aanpassing van de status. In bijlage O (Basisgegevens per beheerder) zijn de gegevens over statustoekenning van waterlichamen geactualiseerd.

Sterk veranderd

Insprekers: 66, 79, 82

Weinig wateren hebben de status natuurlijk gekregen. Insprekers verzoeken de aanwijzing als 'sterk veranderd' duidelijker te onderbouwen en restrictiever te zijn met het toewijzen van deze status. De onderbouwing van significante schade is onvoldoende, waarbij geen recht wordt gedaan aan regionale verschillen en mogelijkheden.

Standpunt bevoegd gezag

De status 'sterk veranderd' betekent dat maatregelen één of meer van de kwaliteitselementen niet kunnen terugbrengen naar de nagenoeg onverstoorde staat zonder significante negatieve effecten op functies. Dit kan het gevolg zijn van een technisch onomkeerbare verandering in een waterlichaam, of omdat er dan maatregelen nodig zijn die maatschappelijk onacceptabel zijn. Nederland moet een leefbaar land blijven. Bescherming tegen overstromingen, voldoende mogelijkheden voor transport over water, voldoende drinkwater en voldoende mogelijkheden voor een economisch gezonde landbouw zijn een paar van de randvoorwaarden die de maatschappij aan het waterbeheer stelt. Om die redenen is aan veel waterlichamen de status sterk veranderd dan wel kunstmatig toegekend. In vergelijking met de ons omringende landen heeft Nederland een relatief hoog aandeel kunstmatige waterlichamen, door de vele door mensen aangelegde sloten en kanalen. Wel streven de overheden in alle gevallen met de mitigerende maatregelen zoveel mogelijk naar het behalen van de goede ecologische toestand (GET). Daarvoor zijn

ambitieuze maatregelenpakketten geformuleerd. Hierdoor zal de komende jaren de ecologische toestand van verreweg de meeste waterlichamen sterk verbeteren. Ingeschat is echter dat deze maatregelen onvoldoende zijn om gegeven de fysieke randvoorwaarde de goede ecologische toestand volledig te bereiken. Het effect van de maatregelen is niet altijd met zekerheid in te schatten. Indien in 2015 of daarna de maatregelen resulteren in het behalen van de goede ecologische toestand past de bevoegde instantie de status alsnog aan. Bovendien vraagt de KRW iedere planperiode om een evaluatie van de argumenten voor 'significante schade'. Indien herstelmaatregelen dan wel mogelijk blijken zonder significante negatieve effecten aan functies, zal de status ook worden aangepast. In de SGBP's zijn samenvattingen opgenomen van de doelen, statustoekenning en motivering. Landelijk heeft het rijk kaders opgesteld voor de toepassing van de betreffende KRW-artikelen. De toepassing van deze artikelen is nader toegelicht in de regionale waterplannen. De waterplannen gaan ook in op gebiedsspecifieke criteria bij de beoordeling van significante negatieve effecten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Status Markkanaal

Inspreker: 57

Op kaart 6 is het Markkanaal per vergissing als sterk veranderd aangegeven, terwijl het een kunstmatig aangelegd waterlichaam betreft.

Standpunt bevoegd gezag

Nederland heeft voor de begrenzing van waterlichamen de 'EU-guidance on identification of waterbodies' gevolgd. Dat betekent dat aanwijzing plaatsvindt op basis van discrete elementen (waterscheidingen), van één watertype en van een wezenlijke omvang. De guidance beveelt voor kleine waterelementen aan deze onderdeel te laten zijn van het grotere waterlichaam waaraan deze grenst. In dit geval is het Markkanaal onderdeel van waterlichaam NL25-16 (Mark), waarmee het in open verbinding staat. Het waterlichaam Mark heeft als geheel de status sterk veranderd, ondanks het feit dat een beperkt deel van dit waterlichaam door de mens is aangelegd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Status IJmondhaven

Inspreker: 58

Inspreker maakt bezwaar tegen het ontbreken van de status van een specifiek oppervlaktewater tussen de sluizen en de pier in de IJmondhaven. Het oppervlaktewater moet niet in de categorie 'vrijwel ongewijzigd' maar in de categorie 'kunstmatig aangelegd' vallen, net als het Noordzeekanaal.

Standpunt bevoegd gezag

De grens tussen het waterlichaam Noordzeekanaal en Noordzeekustzone ligt op het sluizencomplex. Nederland heeft voor de begrenzing van waterlichamen de 'EU-guidance on identification of waterbodies' gevolgd. Dat betekent dat aanwijzing

plaatsvindt op basis van discrete elementen (waterscheidingen), van één watertype en van een wezenlijke omvang. De guidance beveelt voor kleine waterelementen aan deze onderdeel te laten zijn van het grotere waterlichaam waaraan deze grenst. Voor havens is dit in Nederland, net zoals in andere Europese landen, veelal zo gehanteerd. In dit geval is er vrije getijde-uitwisseling tussen de Noordzeekust en de buitenhaven. De aard van het water in de IJmondhaven heeft, gelet op het zoutgehalte en getijdeïnvloed, grote overeenkomst met het waterlichaam Noordzeekust. Natuurlijk vormt een haven als gegraven entiteit een kunstmatige lob binnen dat grotere waterlichaam. Dit laatste wordt ook niet weersproken. Maar op het totale waterlichaam Noordzeekustzone vormt de haven een betrekkelijk geringe 'hydromorfologische ingreep' en is daarom niet maatgevend voor het wel of niet kunnen bereiken van de goede toestand in de gehele kustzone. Daarom is de status van 'vrijwel ongewijzigd' ook toegekend aan de haven.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.3 Chemie

Milieuvreemde stoffen

Insprekers: 33, 34, 59, 64, 66, 73, 82

Insprekers vinden de belasting van het grond- en oppervlaktewater met milieuvreemde stoffen te hoog. Mede gelet op het gebruik van water voor menselijke consumptie en het realiseren van ecologische doelstellingen zijn, naast monitoring van nieuwe stoffen, aanvullende maatregelen nodig om de waterkwaliteit veilig te stellen. Gepleit wordt voor maatregelen op het gebied van emissiebeperking, onderzoek naar belasting-effectrelaties en aandacht voor stimulering van voorlopers.

Standpunt bevoegd gezag

De gehalten aan milieuvreemde stoffen overschrijden slechts in een beperkt aantal gevallen de norm uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009). Naar verwachting worden de normen voor deze stoffen voor een belangrijk deel gehaald met behulp van het recent vastgestelde generieke brongerichte beleid. In internationaal Rijn-verband wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een strategie om zogenaamde 'nieuwe' microverontreinigingen aan te pakken. Het gaat hier onder meer om humane en diergeneesmiddelen, röntgencontrastmiddelen, complexvormers, pesticiden en oestrogenen. Doel is een gezamenlijke aanpak om de verontreiniging door deze stoffen te verminderen, bijvoorbeeld door maatregelen aan de bron of door geavanceerde afvalwaterzuivering. De voorgestelde maatregelen moeten hun weg vinden in de SGBP's voor de tweede planperiode en in het Actieprogramma Duurzame Rijn 2020.

Voor maatregelen op het gebied van emissiebeperking, blijft het brongerichte spoor bij vergunningverlening voor alle wateren gehandhaafd. Om lozingen en emissies verder terug te dringen, is daarbij de toepassing van de best beschikbare technieken (BBT) voorgeschreven.

Momenteel worden voorlopers reeds gestimuleerd via het Innovatieprogramma KRW, dat in totaal voor 75 miljoen euro aan innovatieve projecten ondersteund. Verder worden in de regio veel proefprojecten uitgevoerd, waarin met name aandacht wordt besteed aan belasting-effect en maatregel-effect relaties.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.4 Algemene fysische chemie - nutriënten

Onderbouwing normen

Insprekers: 37, 59, 69, 78, 79, 82

Een aantal insprekers maakt bezwaar tegen de wettelijke verankering van de doelen voor algemeen fysisch-chemische parameters in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009). Daarnaast hebben insprekers bedenkingen bij de hoogte van de doelstellingen en de onderbouwing van de normen, specifiek voor nutriënten. Een aantal insprekers verzoekt aanscherping van de maatregelen om de nutriëntenbelasting terug te dringen.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW vraagt om het wettelijk vastleggen van milieukwaliteitseisen voor de algemene fysisch-chemische parameters. Dit is in februari 2009 vanuit de Europese Commissie nogmaals bevestigd. Het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 geeft hier invulling aan. De milieukwaliteitseisen behorend bij de goede ecologische toestand (GET) zijn afgeleid op wetenschappelijke basis. Op grond van artikel 4.3 van de KRW zijn hiervan de ecologische doelen afgeleid, het goed ecologisch potentieel (GEP). Daarvoor zijn de spelregels van de KRW toegepast. In deze doelen mag voor nutriënten bijvoorbeeld rekening worden gehouden met een natuurlijke achtergrondbelasting. Dit is aan de orde in diepe polders met daarin bodemlagen die van nature (veelal door de invloed van de zee) verrijkt zijn. Het geldt dus niet voor achtergrondbelasting ten gevolge van antropogeen verrijkte gronden.

In de Ex ante evaluatie KRW constateert het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) dat het totaal aan landbouwmaatregelen nog onvoldoende is om de voor de KRW noodzakelijke reductie van nutriëntenemissies uit de landbouw te realiseren. Vanuit het rijk komen er tot 2015 geen generiek verplichte aanvullende maatregelen bovenop het bestaande mestbeleid. Het Nitraatactieprogramma 2009-2013 biedt, samen met de daarop volgende Nitraatactieprogramma's, aanvullende maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit. Tevens zijn onderzoeksmaatregelen opgenomen in de water(beheer)plannen en het Innovatieprogramma KRW. Hieruit komen naar verwachting ook maatregelen naar voren, die in de toekomst aanvullend en kosteneffectief zijn. Aanvullende maatregelen kunnen ook regionaal en/of lokaal worden genomen.

In lijn met de door de Tweede Kamer aangenomen motie Van der Vlies, is vrijwilligheid het uitgangspunt geweest bij het formuleren van de maatregelen. De betrokken overheden gaan ervan uit dat de drie planperiodes van de KRW voldoende zijn voor de benodigde grondverwerving om de maatregelen uit te voeren. In de SGBP's wordt rekening gehouden met een zekere flexibiliteit voor de uiteindelijke locatiekeuze. In deze eerste planperiode worden de maatregelen qua locatiekeuze verder geconcretiseerd.

De beoordeling van de effecten van maatregelen wordt via de monitoring in de eerste planperiode gevolgd. Door diverse oorzaken kan het wel vele jaren duren voordat deze effecten van de maatregelen zichtbaar worden. Naar verwachting wordt evenwel met de voorgestelde maatregelen (tot 2015 en daarna) en in

combinatie met het generieke beleid een forse stap gezet op weg naar doelrealisatie uiterlijk in 2027.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Nutriënten en natuurwaarden

Insprekers: 59, 70

De normen voor nutriënten uit de KRW zijn onvoldoende voor het realiseren van veel natuurwaarden, zoals bijvoorbeeld voor de ondiepe plassen in het gebied van Amstel, Gooi en Vecht.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW vraagt om het realiseren van een goede ecologische toestand (GET). De milieukwaliteitseisen uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 zijn daarop gericht. Onder voorwaarden, zoals beschreven in artikel 4 van de KRW, kan hiervan worden afgeweken. Voor het realiseren van specifieke natuurwaarden in Natura 2000-gebieden wordt in de beheerplannen bepaald welke doelen in tijd en ruimte van toepassing zijn. De benodigde watercondities zijn nog niet in detail bekend of vastgesteld. Wanneer deze watercondities zijn vastgesteld worden de eventueel op de KRW aanvullende maatregelen opgenomen in de SGBP's voor de tweede planperiode.

Insprekers hebben hun zienswijze op het ontwerp-waterplan Amstel, Gooi en Vecht bijgesloten. Beantwoording op deze zienswijzen vindt plaats in de Nota van Antwoord van het Waterplan Amstel, Gooi en Vecht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Nutriëntenwerkgroep

Inspreker: 37

Inspreker verzoekt om in navolging van Rijn-West een nutriëntenwerkgroep in het leven te roepen, in de aanloop naar de waterplannen voor de tweede planperiode.

Standpunt bevoegd gezag

Dank voor uw suggestie. In navolging van Rijn-West zijn al diverse initiatieven ontplooid. Een aantal regio's heeft gezamenlijk – via de STOWA – een werkgroep opgericht die een nadere onderbouwing van de nutriëntennormen gaat leveren voor in de SGBP's voor de tweede planperiode. De Maasbrede werkgroep Werknormen kan hiervoor ook input leveren.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Nutriëntennormen

Inspreker: 69, 84

Inspreker heeft geen vertrouwen in de afleidingen van de nutriëntennormen voor 'sloten en kanalen'. De nutriëntengehaltes in oppervlaktewateren vertonen onverklaarbare verschillen. Ook de vertaling van de ecologische doelen van de sterk veranderde en kunstmatige wateren naar de maatlatten is volgens inspreker gokken op basis van expert-judgement.

Standpunt bevoegd gezag

Bij het ontwikkelen van de maatlatten, inclusief doelen voor stikstof en fosfaat, zijn de meest recente wetenschappelijke inzichten en ervaring en kennis van het waterbeheer toegepast. Daarbij zijn veldgegevens en statische methodieken gebruikt, zowel bij de ontwikkeling als bij de validatie. Daarnaast zijn de ecologische maatlatten van nagenoeg ongestoorde waterlichamen in Europees verband geharmoniseerd. Op basis van de toepassing van deze maatlatten, blijkt dat deze een goed beeld geven van de werkelijke toestand waarin de wateren zich bevinden. Dit is getoetst aan het oordeel van lokale waterbeheerders. De opvatting dat er sprake is van 'gokken' wordt dan ook niet gedeeld. Uiteraard zijn verbeteringen mogelijk. Indien nieuwe gegevens en kennis daartoe aanleiding geeft worden de maatlatten voor de tweede planperiode aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Doelen open laten

Inspreker: 69

Inspreker stelt voor in de SGBP's op te nemen dat van algemeen fysisch-chemische stoffen, waarvan de bron nog onvoldoende bekend is en/of de effecten van de geplande maatregelen niet inzichtelijk zijn, de doelen open gelaten worden in afwachting van nader onderzoek.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW vraagt om het wettelijk vastleggen van milieukwaliteitseisen voor de algemene fysisch-chemische parameters. Dit is in februari 2009 vanuit de Europese Commissie nogmaals bevestigd. Het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 geeft hier invulling aan. De milieukwaliteitseisen behorend bij de goede ecologische toestand (GET) zijn afgeleid op wetenschappelijke basis. Op grond van artikel 4.3 van de KRW zijn hiervan de ecologische doelen afgeleid, het goed ecologisch potentieel (GEP). Daarvoor zijn de spelregels van de KRW toegepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Nutriënten Eemsstroomgebied

Inspreker: 78

Inspreker steunt de realistische doelen die waterkwaliteitsbeheerder Noorderzijlvest in het ontwerp-waterplan heeft gesteld voor het waterlichaam Maren-Fivelingo voor fosfaat. Insprekers betreuren echter

dat in het ontwerp van het provinciale waterplan en het SGBP Eems deze oplossing niet wordt gevolgd. Zij dringen er dan ook op aan om alsnog de door het waterschap gekozen doelstelling over te nemen in het SGBP Eems en het provinciale waterplan en de onderliggende motivatie toe te passen op andere wateren.

Standpunt bevoegd gezag

De waterbeheerder stelt als doel voor het waterlichaam Maren-Fivelingo het bereiken van het goed ecologisch potentieel (GEP) voor fosfaat op 0,22 mg P/l. Deze doelstelling ligt vast in het Provinciale waterplan en het SGBP Eems. De onderliggende motivatie en discrepantie tussen de fosfaat-doelstellingen, die inspreker vaststelt, is in alle vier de SGBP's gecorrigeerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is bijlage O geactualiseerd.

1.5 Algemene fysische chemie - temperatuur

Temperatuur

Insprekers: 30, 34, 57, 59, 65, 78, 79, 83, 97

Insprekers vinden dat temperatuurnorm van 25 °C gehandhaafd moet worden en niet mag worden verruimd. Andere insprekers pleiten juist voor versoepeling van de norm. Een deel van de insprekers wil geen norm vastleggen. Er wordt een gelijk speelveld bepleit met de andere lidstaten in het stroomgebied.

Standpunt bevoegd gezag

De wetenschappelijke norm voor de maximale watertemperatuur voor de meeste watertypen is 25 °C, de norm in van nature relatief snelstromende bovenlopen van beken is 18 °C. Deze normen zijn gebaseerd op de eisen die vissen en vooral kleine waterdiertjes aan hun omgeving stellen, conform een door de KRW voorgeschreven methodiek die uitgaat van een ongestoorde situatie. De norm voor vissen en kleine waterdiertjes is geharmoniseerd tussen de lidstaten. De temperatuurnorm is vervolgens berekend door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in samenwerking met het ingenieursbureau Royal Haskoning. Een second opinion van de KEMA in samenwerking met het Duitse Leibniz instituut bevestigt dat de berekeningen correct zijn. Deze wetenschappelijke norm voor de goede ecologische toestand (GET) is vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009). Nederland is van mening dat de KRW een norm voor de fysisch-chemische parameters verplicht stelt. Vlaanderen en Frankrijk leggen net als Nederland normen vast in regelgeving; Duitsland doet dit niet. Het niet vastleggen van normen in regelgeving leidt tot grote juridische risico's, bijvoorbeeld bij het verlenen van vergunningen. De beoordeling of aan de norm wordt voldaan vindt plaats op het meetpunt van het monitoringsprogramma.

Uitgangspunt bij de beoordeling van warmtelozingen blijft de praktijk van het bestaande beleid, zoals vastgelegd in de nota 'CIW beoordelingssystematiek warmtelozingen (2004)':

- het oppervlaktewater mag met maximaal 3 °C worden opgewarmd door koelwaterlozing tot maximaal 28 °C; en

- mengzones die worden begrensd door de 30 °C-grens mogen niet te groot worden en kritische functies als drinkwater of waardevolle natuur moet buiten de mengzone liggen.

Bij dit beleid is een zorgvuldige afweging gemaakt tussen belangen van industrie en energie voorziening enerzijds en drinkwatervoorziening en natuur anderzijds. Het huidige beleid begrenst de mogelijkheden om koelwater te lozen en prikkelt innovatie om binnen de randvoorwaarden te blijven. De wijze van beoordeling van warmtelozingen in Nederland en Duitsland is nagenoeg identiek.

De KRW, en daarom ook het Bkmw 2009, biedt ruimte om incidenteel van de norm af te wijken. In artikel 4.6 van de KRW is voorzien in een tijdelijke achteruitgang van de toestand door bijzondere omstandigheden, zoals extreme en langdurige droogteperiodes. Klimaatverandering draagt bij aan het vaker optreden van dergelijke onvoorziene omstandigheden, waardoor ook de ecologie en de watertemperatuur beïnvloed worden. Hierdoor wordt in de toekomst wellicht vaker een beroep op artikel 4.6 gedaan indien bij extreme en langdurige droogteperiodes de watertemperatuur boven de norm uitkomt. Indien structurele verhoging van de watertemperatuur vanwege klimaatverandering wetenschappelijk voldoende onderbouwd kan worden, past de wetgever de milieukwaliteitseisen van het Bkmw 2009 hier te zijner tijd op aan. Hierbij wordt internationale samenwerking nagestreefd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.6.4 van de SGBP's is een uitgebreide toelichting opgenomen over omstandigheden waarbij een beroep op artikel 4.6 (tijdelijke achteruitgang) mogelijk is. In lijn met bovenstaande tekst is ook ingegaan op de gevolgen van klimaatverandering voor de toepassing van dit KRW-artikel en de mogelijke aanpassing van milieukwaliteitseisen.

Overschrijding

Inspreker: 65

Inspreker bepleit om inzicht te geven in de mate van overschrijding van de ecologische doelstelling van 25 °C.

Standpunt bevoegd gezag

De toestand van waterlichamen in de SGBP's betreft het totaaloordeel voor chemie en ecologie. Temperatuur is een parameter die deel uitmaakt van de ecologie. Het oordeel van de afzonderlijke parameters is opgenomen in de provinciale waterplannen. De exacte mate van overschrijding is bekend bij de betrokken waterbeheerders.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.6 Ecologie

Maatlatten kunstmatige wateren

Inspreker: 37

Inspreker vraagt of de ecologische maatlatten voor kunstmatige wateren ook elders in Europa gebruikt worden.

Standpunt bevoegd gezag

De Europese lidstaten hebben de ecologische maatlatten op elkaar afgestemd met behulp van de zogenaamde Intercalibratie. Dit is gedaan voor maatlatten voor nagenoeg ongestoorde watertypen. Deze maatlatten zijn het vertrekpunt geweest voor de maatlatten van kunstmatige waterlichamen in Nederland. Deze maatlatten zijn toegesneden op de specifiek Nederlandse situatie. Andere lidstaten passen deze maatlatten dus niet toe.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Viswaterrichtlijn

Inspreker: 57

De verklaring op pagina 29 van het SGBP Maas waarom de Grensmaas viswater voor karperachtigen is geworden en de status van water voor zalmachtigen heeft verloren, is niet overtuigend. Ook worden geen maatregelen voorgesteld om een eventuele negatieve trend te keren. Insprekers vragen de doelstelling voor zalmachtigen opnieuw vast te stellen en daar waar mogelijk uit te breiden naar andere waterlichamen.

Standpunt bevoegd gezag

De status van water voor zalmachtigen behoort toe aan wateren waar zalmachtigen verblijven en zich voortplanten. Door de lage stroomsnelheid is de Grensmaas hiervoor niet geschikt. Het is geen verblijfgebied (en zeker geen paaigebied), maar een doortrekgebied voor zalm. Alleen in de bovenstroomse delen van het internationale Maasstroomgebied kunnen zalmachtigen standpopulaties vormen en na enkele jaren doortrekken richting zee.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Schelpdierwaterrichtlijn

Inspreker: 67

De stelling dat de visserij een activiteit is met significante effecten op de waterkwaliteit is generaliserend. Er zijn veel vormen van visserij, elk met zijn eigen techniek en doelsoort. In alle SGBP's staat: "Schelpdieren en vissen zijn reeds integraal onderdeel van de maatlatten waarmee de ecologische toestand volgens de KRW beschreven wordt. KRW biedt daarmee afdoende bescherming voor deze gebieden. Aanvullende kwaliteitseisen zijn niet van toepassing." Deze passage vindt inspreker zorgelijk. Op het gebied van sanitaire monitoring heeft inspreker – op grond van twee verordeningen – diverse taken en bevoegdheden. Het gaat

hierbij om eisen vanuit voedselveiligheid. Gezien het belang van deze verordeningen en de daaruit voortvloeiende taken en bevoegdheden wil inspreker gezamenlijk bekijken hoe onderdelen van de Schelpdierwaterrichtlijn in de KRW kunnen worden ondergebracht.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW benadert de schelpdieren op een meer integrale manier in het ecosysteem dan de Schelpdierwaterrichtlijn. De KRW waarborgt daarmee een grotere algemene bescherming van het ecosysteem dan alleen de sectorale bescherming van de schelpdieren. Om die reden geeft de KRW aan dat de Schelpdierwaterrichtlijn per 2013 komt te vervallen. Mede op verzoek van de Europese Commissie wordt nog onderzocht of daarmee ook het beschermingsniveau van de aangewezen schelpdierwateren afdoende is gewaarborgd voor de bacteriologische parameters (faecale coli-bacteriën) uit Schelpdierwaterrichtlijn. Deze bacteriologische parameters, welke zich richten op de voedselveiligheid, maken geen verplicht onderdeel uit van de KRW.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in paragraaf 3.5.2 de bovenstaande toelichting op de bacteriologische parameters en de melding van het bijbehorende onderzoek opgenomen.

Methode

Inspreker: 82

Door de gehanteerde (Praagse) methode van doelafleiding en maatregelformulering is geleidelijk de relatie tussen doelen en maatregelen niet meer transparant. Dit vraagt de KRW wel. Inspreker vraagt om in de SGBP's nader inzicht te geven in de gehanteerde relatie tussen de voorgenoemde maatregelen en de daaruit voortkomende doelrealisatie.

Standpunt bevoegd gezag

De afleiding van de doelen is in het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren en de regionale waterplannen transparant vastgelegd. In Nederland en in het buitenland is ervaring opgedaan met de effectiviteit van inrichtingsmaatregelen. Deze ervaring is benut bij het uitwerken van de maatregelenprogramma's. Daarnaast wordt de effectiviteit van de maatregelen gemonitord en worden nieuwe maatregelen via onderzoek gevolgd. De documenten die beschikbaar waren bij de gebiedsprocessen voor de KRW gaan uitgebreid in op de samenhang tussen doelen en maatregelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.7 Fasering

Motivering fasering

Insprekers: 57, 59, 66, 70, 78, 82, 97

Volgens insprekers wordt de aanpak gekenmerkt door een overmatig gebruik van fasering. De fasering behoeft ook een betere onderbouwing.

Hoewel termijnverlenging de voorkeur heeft boven doelverlaging vinden insprekers dat fasering te gemakkelijk en te snel wordt toegepast. Daar waar gekozen is voor het faseren van doelen, dient dat per waterlichaam te worden gemotiveerd en verwoord in de SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

Naar aanleiding van de inspraakreacties zijn de motiveringen voor fasering in de SGBP's en de onderliggende plannen aanvullend onderbouwd. In de SGBP's is een nadere onderbouwing van de fasering opgenomen in paragraaf 3.6.2. Uitgebreidere motivatie is te vinden in het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) en de provinciale (water)plannen. In de factsheets bij deze (water)plannen is – waar relevant – per waterlichaam de motivatie gegeven om af te wijken van het behalen van de goede toestand in 2015.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.6.2 van de SGBP's is een nadere toelichting opgenomen met de argumenten en omstandigheden, waarbij fasering van de termijnen voor het behalen van de KRW-doelstellingen van toepassing kan zijn.

Overige ontheffingen

Insprekers: 59, 66, 97

Geen achteruitgang moet als uitgangspunt worden verankerd. De criteria in 3.6.5 zijn strijdig met dit uitgangspunt van de KRW. Duurzame menselijke activiteiten zijn slechts duurzaam als ze geen achteruitgang tot gevolg hebben. In paragraaf 3.6.3 ontbreekt dat ook voor nutriënten geldt dat in 2027 het gewenste doel niet wordt gerealiseerd.

Standpunt bevoegd gezag

Het principe van geen achteruitgang is duidelijk verankerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 en in artikel 5.2b lid 4 van Wet milieubeheer. Paragraaf 3.6.5 van de SGBP's is daarmee in overeenstemming. De KRW staat, onder voorwaarden, nieuwe ingrepen in of nabij waterlichamen toe. Ook indien dat leidt tot het niet kunnen bereiken van de goede ecologische toestand c.q. het goede ecologische potentieel, of tot achteruitgang van de ecologische toestand (artikel 4.7 van de KRW). In paragraaf 3.6.5 is een uitgebreide toelichting opgenomen, samen met een inventarisatie van projecten die mogelijk een beroep op deze ontheffingsmogelijkheid van KRW doen.

In paragraaf 3.6.3 zijn nutriënten inderdaad niet genoemd als parameter waarvoor ook in 2027 de doelen niet gehaald worden. Ingeschat is dat met het vierde en de volgende Nitraat-actieprogramma's significante positieve effecten op de waterkwaliteit bereikt worden. De Ex ante evaluatie KRW stelt dat er voor het realiseren van de gewenste ecologische toestand, met name voor nutriënten en inrichting van de waterlopen, nog sprake is van een doelgat. Daardoor is er een noodzaak voor aanvullende maatregelen. Met de onderzoeksmaatregelen die zijn opgenomen in de SGBP's en met het Innovatieprogramma KRW, worden aanvullende maatregelen gezocht, waarmee de KRW-doelen uiterlijk in 2027 worden gehaald.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in paragraaf 3.6.5 een nadere toelichting opgenomen over het niet halen van doelen wegens nieuwe ontwikkelingen, waarbij ook projecten worden genoemd waarvoor mogelijk in de komende planperiode een beroep op artikel 4.7 van de KRW wordt gedaan.

Verdere kwaliteitsverslechtering

Inspreker: 82

Inspreker vraagt aan te tonen of voldaan wordt aan de voorwaarde dat fasering niet mag leiden tot verdere kwaliteitsverslechtering.

Standpunt bevoegd gezag

Het principe van geen achteruitgang is duidelijk verankerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 en in artikel 5.2b lid 4 van Wet milieubeheer. Dit principe is van toepassing op alle waterlichamen. Ook fasering mag niet leiden tot achteruitgang. De KRW vereist niet dat vooraf wordt aangetoond dat geen achteruitgang zal optreden als gevolg van fasering. Wel leggen de waterbeheerders elke planperiode verantwoording af over de voorgaande periode.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Kosten beheersbaar

Inspreker: 83

Inspreker pleit er voor om de kosten en uitvoering van de vele wateropgaven beheersbaar te houden door temporisering.

Standpunt bevoegd gezag

De waterplannen bevatten effectieve, haalbare en betaalbare maatregelen, die in de eerste planperiode worden uitgevoerd. In combinatie met het autonoom ontwikkelde generieke beleid wordt met deze maatregelen een forse stap gezet op weg naar realisatie van de KRW-doelen uiterlijk in 2027. Dat wil niet zeggen dat alle doelen al in 2015 gerealiseerd hoeven te zijn. Dat kan ook later, uiterlijk in 2027. Indien de doelstellingen uit de waterplannen niet in 2015 worden gerealiseerd, is het mogelijk om op grond van artikel 4.4 van de KRW gemotiveerd de termijn voor het bereiken van de doelen aan te passen. Ook is het mogelijk om op grond van artikel 4.5 van de KRW gemotiveerd minder strenge milieudoelstellingen te hanteren in de waterplannen. Het Kabinet heeft aangegeven nu nog geen gebruik te maken van doelverlaging (artikel 4.5), om ruimte te laten voor innovatieve kosteneffectieve oplossingen. Indien deze oplossingen zich in 2021 niet hebben aangediend, is alsnog binnen de eisen van de KRW gemotiveerd doelverlaging mogelijk. Middels fasering van de maatregelen waarmee de doelstellingen bereikt worden, zijn de kosten en uitvoering van de wateropgaven beheersbaar.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.8 Doelverlaging

Doelverlaging

Insprekers: 57, 69, 78

Insprekers verwachten dat in veel waterlichamen in 2015 niet aan alle doelstellingen is voldaan. Dit leidt vervolgens tot een gefaseerde uitvoering van de maatregelen tot 2027. Insprekers stellen voor om al voor 2015 te kiezen voor doelverlaging. Een van de insprekers vindt dat, indien voor wettelijke verankering van de ondersteunende parameters (stikstof- en fosfaatnormen in het bijzonder) wordt gekozen, er haalbare en daarmee lagere stikstof- en fosfaatdoelen gesteld moeten worden. Andere insprekers dringen juist aan op het nemen van aanvullende concrete maatregelen in plaats van over te gaan tot doelverlaging.

Standpunt bevoegd gezag

De waterplannen bevatten effectieve, haalbare en betaalbare maatregelen, die in de eerste planperiode worden uitgevoerd. In combinatie met het autonoom ontwikkelde generieke beleid wordt met deze maatregelen een forse stap gezet op weg naar realisatie van de KRW-doelen. Indien de doelen niet in 2015 worden gerealiseerd, heeft het Kabinet aangegeven eerst gebruik te maken van fasering en vooralsnog niet van doelverlaging. De door het rijk voorgestelde werkwijze is verwoord in het Kabinetstandpunt over de Ex ante evaluatie KRW. De aanpak sluit aan bij de internationaal overeengekomen interpretatie van de toepassing van de uitzonderingsmogelijkheden die de KRW biedt.

Daarbij is het goed te weten dat met de onderzoeksmaatregelen die zijn opgenomen in de SGBP's en met het Innovatieprogramma KRW aanvullende maatregelen worden onderzocht. Hieruit komen naar verwachting maatregelen naar voren die in de toekomst aanvullend en kosten-effectief zijn. Tevens levert het Nitraatactieprogramma 2009-2013 – en de daarop volgende Nitraatactieprogramma's – aanvullende maatregelen op voor de verbetering van de waterkwaliteit. Het rijk neemt op deze wijze de uitvoering van de KRW stapsgewijs ter hand en volgt de effecten van de maatregelen nauwkeurig. In 2021 maakt het rijk de balans op. Dan pas wordt bezien of het nog noodzakelijk is om doelen te verlagen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Doelverlaging al toegepast

Inspreker: 69

Inspreker meldt een inconsistentie in de tekst van paragraaf 3.1 van SGBP Rijndelta. Enkele waterschappen in de Rijndelta hebben volgens inspreker de normen van nutriënten in hun oppervlaktewaterlichamen al verlaagd. Het is daarom onterecht om in het SGBP te stellen dat nog geen gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid tot doelverlaging.

Standpunt bevoegd gezag

Het formuleren van de ecologische doelen, zoals de nutriëntenormen, behorend bij het goed ecologisch potentieel (GEP) is geen vorm van doelverlaging. Met het formuleren van een ecologisch potentieel, conform artikel 4.3 van de KRW, is

rekening gehouden met onomkeerbare hydromorfologische ingrepen (dijken, stuwen) en de effecten van noodzakelijk te voeren peilbeheer (veenoxidatie, nutriëntrijke kwel). Doelverlaging, conform artikel 4.5 van de KRW, betreft het niet uitvoeren van maatregelen, omdat de maatregelen niet haalbaar of onevenredig kostbaar zijn.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's
De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.9 Motiveringen

Significante schade

Insprekers: 57, 59, 66, 70

Insprekers vinden het begrip significante schade bij de vaststelling van de hoogte van het GEP per waterlichaam onvoldoende onderbouwd. De landelijke leidraad is nagenoeg zonder toelichting overgenomen als vaststaand feit, in plaats van een gebiedsspecifieke toetsing uit te voeren. Zij vinden het ongeloofwaardig dat vanwege een zeer zwakke economische onderbouwing het ecologische niveau sterk is afgezwakt. Insprekers twijfelen aan de juridische houdbaarheid van de toepassing van significante schade.

Standpunt bevoegd gezag

Veel hydromorfologische ingrepen zijn in het verleden in het Nederlandse watersysteem uitgevoerd voor belangrijke functies zoals de veiligheid tegen overstromingen, de scheepvaart, het waterbeheer en/of het milieu. Aan het aanwijzen van een oppervlaktewaterlichaam als 'sterk veranderd' zijn voorwaarden verbonden. De belangrijkste is als het terugdraaien of herstel van de hydromorfologische ingrepen om de goede ecologische toestand (GET) te bereiken leidt tot significante schade aan de in de KRW genoemde gebruiksfuncties. Een andere voorwaarde is als het nemen van compenserende maatregelen onvoldoende is om de GET te halen. Een nadere onderbouwing voor de status 'sterk veranderd' is opgenomen in de provinciale (water)plannen en het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren. In de SGBP's is de toelichting op deze status aangepast. De maatregelenpakketten hebben tot doel de effecten van de hydromorfologische veranderingen in de waterlichamen zoveel mogelijk te beperken en waar mogelijk te compenseren. In veel gevallen wijkt het ecologische niveau daardoor alleen voor een gering aantal parameters af van de goede ecologische toestand. Voor het bepalen van de maatregelenpakketten is gebruik gemaakt van alle beschikbare kennis, inclusief consultatie in de regio via gebiedsprocessen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.2 en in bijlage O van de SGBP's is de toelichting op de status van de oppervlaktewaterlichamen geactualiseerd.

Tijdelijke achteruitgang

Insprekers: 57, 59

Inspreker verzoekt om bij tijdelijke achteruitgang de ontheffingsmogelijkheid te koppelen aan de verplichting al het mogelijke te

doen om te voorkomen dat de tijdelijke achteruitgang leidt tot onomkeerbare verslechtering.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW voorziet hier in. In de SGBP's paragraaf 3.6.4 (tijdelijke achteruitgang) is hierover een nadere toelichting opgenomen. Deze gaat ook in op de toepassing en uitwerking van de verdringingsreeks (voor verdroging) en alarmerings- en calamiteitenplannen, die beiden gericht zijn op het zoveel mogelijk voorkomen van vervolgschade en onomkeerbare achteruitgang. Indien deze situaties zich gedurende de eerste planperiode voordoen, dan wordt in de volgende planperiode in de SGBP's een overzicht opgenomen van de maatregelen die genomen zijn om tijdelijke achteruitgang te voorkomen of de effecten daarvan te beperken.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.6.4 (tijdelijke achteruitgang) van de SGBP's is een nadere toelichting in de lijn van bovenstaand standpunt opgenomen.

Disproportionele kosten

Inspreker: 66

Inspreker vindt dat is afgezien van alternatieven voor hydromorfologische maatregelen in verband met disproportionele kosten. Deze kosten moeten per waterlichaam in beeld gebracht worden. Hetzelfde geldt voor de baten van de maatregelen in geval de maatregelen achterwege worden gelaten.

Standpunt bevoegd gezag

De overwegingen die ten grondslag liggen aan baten en disproportionele kosten zijn uitkomsten van het bestuurlijke afwegingsproces van de regionale partijen. Uitgebreide motivaties zijn opgenomen in de KRW-factsheets per waterlichaam in de provinciale water- of omgevingsplannen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.10 Niet-KRW-waterlichamen

Normen niet-waterlichamen

Insprekers: 43, 68

Voor de niet-KRW-waterlichamen is geen voorziening getroffen met betrekking tot chemische normen. Insprekers verzoeken het Nationaal Waterplan te voorzien van (algemeen) fysisch-chemische normstelling voor de niet-KRW-waterlichamen.

Standpunt bevoegd gezag

De beleidsdoelen voor niet-KRW-waterlichamen zijn opgenomen in artikel 2.1 van de Waterwet. Een van die doelstellingen is de bescherming en verbetering van de chemische en de ecologische kwaliteit van alle watersystemen (dus zowel de KRW-waterlichamen als de niet-KRW-waterlichamen). Deze doelstelling heeft mede betrekking op de uitvoering van zorgplichten in het waterbeheer en het uitoefenen van bevoegdheden, zoals vergunningverlening of toepassing van algemene regels,

door bevoegde instanties. Het beschermen van de waterkwaliteit van de niet-KRW-waterlichamen is daarmee wettelijk vastgelegd.

Voor de KRW-waterlichamen heeft de uitwerking in concrete waterkwaliteitseisen plaatsgevonden in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009), ter implementatie van de KRW. Daarbij is voor strikte implementatie van de verplichtingen van de Europese richtlijnen gekozen. Conform artikel 2.10 van de Waterwet vindt vaststelling van de waterkwaliteitseisen plaats op basis van hoofdstuk 5 van de Wet milieubeheer. De kwaliteitseisen zijn aangemerkt als een richtwaarde en er zijn bevoegdheden aangewezen, waarop de eisen betrekking hebben. Dit betreft het vaststellen van plannen in het kader van de Waterwet. Voor de niet-KRW-waterlichamen is niet gekozen voor een nadere uitwerking van waterkwaliteitseisen op landelijk niveau. Deze nadere uitwerking kan desgewenst plaatsvinden door de provinciale staten op grond van artikel 5.5 van Wet milieubeheer. Ook wanneer een dergelijke nadere uitwerking niet heeft plaatsgevonden blijft echter de doelstelling van de Waterwet om de chemische en de ecologische kwaliteit van alle watersystemen te beschermen gelden. Het bevoegd gezag moet dan bij de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden de doelstelling toepassen gebruikmakend van de beschikbare wetenschappelijke en technische inzichten. Deze zijn ook gebruikt bij het vaststellen van de milieukwaliteitseisen in het Bkmw 2009. Wanneer met betrekking tot een bepaalde stof of biologische parameter via het Bkmw 2009 wel kwaliteitseisen voor een KRW-waterlichaam gelden, maar geen kwaliteitseisen voor een niet-KRW-waterlichaam zijn vastgesteld, vormen voor dat niet-KRW-waterlichaam de eisen uit het Bkmw 2009 een logisch vertrekpunt bij de afweging die het bevoegd gezag maakt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Het beleidskader voor alle wateren is uitgebreid in het Nationaal Waterplan. De beleidslijn uit het Nationaal Waterplan voor niet-KRW waterlichamen is opgenomen in paragraaf 3.8 (Juridische verankering van de KRW-doelen) van de SGBP's.

Kleine wateren

Insprekers: 57, 59, 66, 82

Insprekers vinden dat ook kleinere, ecologisch waardevolle wateren onder de KRW moeten worden gebracht. De provinciale en waterschapsplannen geven naar hun mening niet genoeg bescherming voor deze kleine wateren. De aangegeven doelen in deze plannen gelden alleen voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen.

Standpunt bevoegd gezag

De implementatie van de KRW biedt voldoende bescherming voor alle wateren, ook de niet-KRW-waterlichamen. Het preventieve brongerichte beleid schrijft maatregelen voor, zowel voor puntbronnen als diffuse bronnen, om de waterkwaliteit van alle wateren te beschermen en te verbeteren. Denk hierbij aan de eis om bij alle lozingen en emissies de best beschikbare technieken in te zetten, het toepassen van de emissie-immissietoets bij de beoordeling van nieuwe lozingen en generieke maatregelen die bijvoorbeeld worden voorgeschreven op basis van het landelijke mestbeleid en beleid voor gewasbeschermingsmiddelen.

De waterkwaliteit in de kleine wateren mag het realiseren van de KRW-doelen in de waterlichamen waarin ze uitmonden niet belemmeren. Daar waar inrichtingsmaatregelen in toevoerende wateren bijdragen aan de kwaliteit van de

waterlichamen, kunnen ook deze onderdeel zijn van het maatregelenprogramma. Het nationale beleidskader voor alle wateren, inclusief de kleine wateren, is verduidelijkt in het Nationaal Waterplan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Het beleidskader voor alle wateren is uitgebreid in het Nationaal Waterplan. De beleidslijn uit het Nationaal Waterplan aangaande niet-KRW waterlichamen is opgenomen in paragraaf 3.8 (Juridische verankering van de KRW-doelen) van de SGBP's.

1.11 Afwenteling

Afwenteling (doelbereik)

Insprekers: 26, 36, 57, 59, 60, 83

Insprekers vinden dat het principe van niet afwentelen te weinig aandacht krijgt. De maatregelen zijn strikt beperkt tot doelbereik per waterlichaam. De relatie met doelbereik in de beschermde gebieden is niet gelegd. Ook de meerwaarde van regio-overstijgende maatregelen, zoals voor het veenweidegebied, is onderbelicht. Concreet verzoekt een inspreker om maatregelen om achteruitgang van grondwaterlichamen in het stroomgebied Rijndelta te voorkomen, waarbinnen drinkwaterwinningen zijn gelegen. Voorgezuiverd rivierwater uit de Afgedamde Maas wordt in het stroomgebied Rijndelta geïnfiltrerd. Andere insprekers geven aan dat Nederlandse bedrijven niet mogen worden benadeeld door strengere normen dan hun concurrenten in de omliggende landen. Insprekers vragen om aanvullend onderzoek en om afspraken – in onder andere internationaal verband – om bovenstroomse vervuilingen te verminderen. Gesteld wordt dat een gelijke invoering/uitvoering van KRW-maatregelen van groot belang is.

Standpunt bevoegd gezag

Voor een aantal onderwerpen is afwenteling al nadrukkelijk in beschouwing genomen, onder meer bij het verbeteren van de vispasseerbaarheid van stuwen, sluizen en gemalen. Ook is de gewenste stikstofreductie voor het mariene milieu in beeld gebracht en gerelateerd aan het effect van bovenstroomse emissiebeperkende maatregelen. Bij de selectie en normstelling voor de stroomgebiedrelevante stoffen zijn afspraken gemaakt in de internationale stroomgebiedsdistricten. Voor resterende knelpunten met betrekking tot de gewenste chemische toestand van het oppervlaktewater is aangegeven dat aanvullende maatregelen in bovenstroomse wateren, en bij voorkeur op Europees niveau, noodzakelijk zijn. Het rijk zet zich actief in om de benodigde maatregelen in internationaal verband overeen te komen. Het streven naar doelrealisatie in de waterlichamen in de eerste planperiode draagt bij aan de beperking van afwenteling naar andere waterlichamen en aan doelbereik in de beschermde gebieden. Tijdens de eerste planperiode wordt op een structurele wijze en in kwantitatieve zin in beeld gebracht waar nog sprake is van knelpunten, waarvoor maatregelen in bovenstroomse waterlichamen nodig zijn om deze op de lossen. Het is de taak van waterbeheerders dit in beeld te brengen. Op basis hiervan kunnen rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en betreffende sectoren samen komen tot aanvullende maatregelen, die in de SGBP's voor de tweede planperiode opgenomen worden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.6 van de SGBP's is de volgende onderzoeksmaatregel toegevoegd. Tijdens de planperiode brengen de waterbeheerders, op structurele en kwantitatieve wijze, de resterende knelpunten met betrekking tot de kwaliteit in oppervlaktewateren in beeld, waarvoor maatregelen in bovenstroomse (en voor vissen ook benedenstroomse) gebieden nodig zijn om deze knelpunten op te lossen ('afwenteling'). Daarbij worden doelstellingen die verband houden met de drinkwaterfunctie expliciet meegenomen.

Bovenstroomse belasting

Inspreker: 65

Inspreker dringt erop aan om in de waterplannen (Nationaal Waterplan, SGBP's, overige water- en omgevingsplannen) vast te leggen dat gemeten waarden worden gecorrigeerd voor bovenstroomse belasting.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW staat correcte van gemeten waarden voor bovenstroomse belasting niet toe. Wel kan bij de motivering van de normoverschrijding bij de betreffende waterlichamen een beroep gedaan op artikel 2.6 van de Bkwm 2009, welke buitenlandse belasting aanwijst als reden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.12 Waterbodems

Waterbodems

Inspreker: 28

Inspreker stelt dat vervuilde waterbodems in de SGBP-hoofdstukken milieudoelstellingen en belastingen ten onrechte niet in beeld zijn gebracht, terwijl met het schoonmaken daarvan aanzienlijke inspanningen zijn gemoeid, ook financieel.

Standpunt bevoegd gezag

De waterbeheerders hebben op basis van een analyse de afweging gemaakt of en wanneer saneren/baggeren een kosten-effectieve maatregel is om de KRW-doelen in het grond- en oppervlaktewaterlichaam te realiseren. Om de waterbeheerders te helpen bij deze afweging heeft het rijk een afwegingskader waterbodems opgesteld. Bij deze afweging wordt ook het effect van de maatregel op andere beleidsdoelen dan de KRW betrokken. Bij het overzicht van belastingen op oppervlaktewater is wel aandacht aan waterbodems besteed.

Voor grondwater geldt dat een eventuele aanwezige waterbodemverontreiniging alleen op lokale schaal kan zorgen voor een risico op verspreiding naar het grondwater, afhankelijk van de hydrologische omstandigheden ter plaatse. De kwaliteit van waterbodems heeft geen invloed op de toestand van een grondwaterlichaam in zijn totaliteit.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Waterbodems

Inspreker: 43

Inspreker betreurt dat pas in 2020 financiële middelen beschikbaar zijn om risico's van de waterbodems in Vecht en Hollandse IJssel weg te nemen. Door hun ligging en interactie met aangrenzende wateren worden KRW-doelstellingen veel moeizamer bereikt.

Standpunt bevoegd gezag

De waterbeheerders hebben op basis van een analyse de afweging gemaakt of en wanneer saneren/baggeren een kosten-effectieve maatregel is om de KRW-doelen in het grond- en oppervlaktewaterlichaam te realiseren.

De uitkomsten van het bestuurlijke afwegingsproces van elke waterbeheerder afzonderlijk zijn opgenomen in de SGBP's. Sanering van genoemde waterbodems is niet voorzien in de eerste planperiode. Voor een uitgebreidere motivatie wordt verwezen naar de KRW-factsheets per waterlichaam in de provinciale water- of omgevingsplannen en/of het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

1.13 Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw)

Bkmw 2009

Inspreker: 61

De werking van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009) is op een aantal onderdelen nog onduidelijk. Inspreker verzoekt om:

- **de onderdelen van het SGBP Maas over het Bkmw 2009 in relatie tot vergunningverlening te schrappen, in afwachting van de uitkomsten van nog lopende discussies en behandeling van het Bkmw 2009;**
- **voor de invulling van het begrip 'geen achteruitgang' het bestaande beleid (stand-still-beginsel) toe te passen in plaats van de definitie in het Bkmw 2009. Het hanteren van klassengrenzen zoals in het Bkmw 2009 biedt ruimte voor normopvulling en introduceert knelpunten als de huidige toestand zich net rond een klassengrens bevindt.**

Standpunt bevoegd gezag

Aangezien de vaststelling van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009) een wettelijk verplicht onderdeel vormt van de implementatie van de KRW, kunnen deze onderdelen van de SGBP's niet geschrapt worden.

De SGBP's volgen de KRW-definitie van 'geen achteruitgang'. De interpretatie van dit begrip is nader uitgewerkt in het Bkmw 2009. Het volstaan met het letterlijk overnemen van het begrip in de nationale wetgeving zou kunnen leiden tot:

1. een te stringente interpretatie van het begrip;
2. onvoldoende duidelijkheid voor de praktijk.

Conform de KRW wordt achteruitgang daarbij bepaald aan de hand van klassen en niet iedere molecuul extra leidt tot achtergang in de zin van de KRW. Naast

uitwerking van het begrip in het Bkwm 2009 is ook de tekst van de Wet Milieubeheer er op aangepast. Het begrip 'geen achteruitgang' heeft betrekking op de toestand van waterlichamen, zoals gemeten volgens het monitoringprogramma. 'Stand-still' wordt daarentegen in Nederland vooral gebruikt bij het brongerichte beleid. Wanneer lozingen niet tot verslechtering mogen leiden, betekent dat in deze praktijk dat de vracht van een nieuwe lozing niet mag toenemen boven een bepaald percentage van de huidige vracht.

De werking van het Bkwm 2009 moet uit de praktijk blijken. Dit geldt ook voor wat betreft de vergunningverlening. Vooraf is maximaal gezocht naar afstemming met de praktijk door de relevante partijen intensief bij de totstandkoming te betrekken. Bovendien is een proefrechtzaak georganiseerd. Het advies van de Raad van State (2009) geeft geen aanleiding om de SGBP's te wijzigen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie geeft geen aanleiding tot aanpassing van de SGBP's.

Implementatiebesluit

Inspreker: 69

Inspreker verzoekt het Implementatiebesluit op te nemen in de paragraaf over totstandkomingsproces (p. 12). Inspreker is van mening dat het beheerplan op enkele essentiële punten niet voldoet aan de uitgangspunten van het KRW-implementatiebesluit van 2004.

Standpunt bevoegd gezag

In de inleiding wordt de Implementatiewet EG-kaderrichtlijn water genoemd. Opname bij het totstandkomingsproces is achterwege gelaten, omdat wetgeving bij de totstandkoming logischerwijs het uitgangspunt is.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

2. Grondwater

2.1 Doelbepaling

Chloorkoolwaterstoffen

Insprekers: 28, 43

Insprekers vinden dat chloorkoolwaterstoffen (tri, per) ten onrechte ontbreken in de afleiding van drempelwaarden, terwijl er wel problemen zijn met dergelijke stoffen, zoals bij een aantal winningen in de provincie Utrecht.

Standpunt bevoegd gezag

De grondwaterrichtlijn 2006/118/EG geeft in bijlage II een lijst met stoffen waarvoor lidstaten dienen te overwegen om een drempelwaarde af te leiden. Het RIVM heeft op basis van de gegevens uit van de provinciale en landelijke grondwatermeetnetten in 2006 en 2007 een lijst opgesteld met aangetroffen stoffen waarvoor een drempelwaarde moet worden afgeleid. De stoffen tri en per chloorkoolwaterstof staan niet op deze lijst. In de aanloop naar de SGBP's voor de tweede planperiode wordt op basis van recentere meetgegevens de lijst opnieuw opgesteld. Alleen voor die stoffen die nog aan de lijst worden toegevoegd, zullen drempelwaarden worden afgeleid. Niettemin kunnen op lokaal niveau stoffen waarvoor geen drempelwaarden zijn afgeleid, zoals tri en per, tot grondwaterkwaliteitsproblemen leiden. In het geval van de winning bij Zeist is de lokale problematiek reeds uitvoerig onderzocht door provincie Utrecht en waterbedrijf Vitens. Beheersmaatregelen om de risico's voor de drinkwaterproductie te minimaliseren zijn hier in uitvoering.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De toelichting bij de methodiek voor het afleiden van drempelwaarden is uitgebreid, waarbij ook specifiek is ingegaan op de stoffen tri en per (paragraaf 3.4.2 en/of in bijlage H). In bijlage H is tevens aangegeven dat tri en per niet als landsdekkende risicostoffen zijn beoordeeld, maar als lokale verontreiniging.

Relatie winningen

Insprekers: 28, 43

Insprekers vinden dat de problemen bij winningen onvoldoende doorwerken in de toestandbepaling van het grondwaterlichaam. Ook het ontbreken van een trendbeoordeling bij winningen is een belangrijke lacune.

Standpunt bevoegd gezag

Bij de beoordeling van de grondwaterkwaliteit is rekening gehouden met de situatie ter plekke van winningen. Daarbij is expliciet gekeken naar trendinformatie van winputten (ruwwaterkwaliteit), conform het protocol van VROM. Dit geeft invulling aan de verplichting van de KRW om de toestand van grondwaterlichamen vast te stellen en daarbij rekening te houden met winningen. In de SGBP's is dit onderdeel nader toegelicht op grond van de laatste inzichten op dit vlak. Specifiek voor drinkwaterwinningen is daarnaast ook een beoordeling opgenomen van ontwikkelingen in (grond)waterkwaliteit (artikel 7 van de KRW). In de SGBP's is deze beoordeling opgenomen onder 'aanvullende maatregelen' in paragraaf 6.3.4.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in paragraaf 4.6.2 nader ingegaan op de trendanalyse van stoffen die van belang zijn voor winningen in aanvulling op de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen.

Afleiding drempelwaarden

Insprekers: 28, 78

Insprekers vragen om een nadere toelichting op de gevolgde methodiek voor het afleiden van doelen voor grondwater (drempelwaarden). Vooral de stofkeuze en de manier waarop drempelwaarden meewegen in het toestandsoordeel is onduidelijk. Verder is niet helder hoe overschrijdingen van normen bij winningen doorwerken in de risico-beoordeling en hoe wordt omgaan met trendinformatie bij winningen.

Standpunt bevoegd gezag

Nederland hanteert een groeimodel voor het afleiden van drempelwaarden. In de SGBP's voor de eerste planperiode is met een relatief beperkt aantal stoffen gewerkt, waarvan de drempelwaarden per grondwaterlichaam kunnen variëren. In bijlage H van het ontwerp-SGBP is dit nader toegelicht. Deze uniforme aanpak biedt ruimte voor maatwerk per grondwaterlichaam waarbij rekening wordt gehouden met natuurlijke achtergrondgehalten van stoffen. De komende jaren wordt deze aanpak verder uitgewerkt en vervolgens toegepast op een groter aantal stoffen. Onderdeel daarvan is het beschouwen van trendinformatie in winputten bij de at risk-bepaling (zie artikel 5 van de KRW). Deze at risk-bepaling, die vanaf 2013 zesjaarlijks wordt uitgevoerd kan leiden tot nieuwe drempelwaarden op weg naar 2015.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De toelichting bij de methodiek voor het afleiden van drempelwaarden is uitgebreid in lijn met bovenstaande toelichting (paragraaf 3.4.2 en/of in bijlage H).

Overschrijding drempelwaarden

Inspreker: 28

Inspreker vindt het onvoldoende duidelijk hoe is omgegaan met overschrijdingen van drempelwaarden in de tijd en qua volume grondwater, ook in relatie tot menselijk handelen.

Standpunt bevoegd gezag

Het overschrijden van een drempelwaarde leidt volgens het daartoe opgestelde protocol tot een noodzakelijke vervolgstap: een passend onderzoek. Dit is in de SGBP's beschreven. Eén van de vijf tests van het passend onderzoek betreft de omvang van de verontreiniging. Indien in meer dan 20% van de KRW-monitoringpunten een overschrijding van de drempelwaarde is aangetoond, is de omvang van de verontreiniging zodanig dat de toestand van het grondwaterlichaam ontoereikend is. De mate van overschrijden is dus niet direct gekoppeld aan een volume grondwater. De gebruikte meetwaarden hebben betrekking op de meest recente en beschikbare meetjaren (veelal 2007). Dit sluit aan op het standpunt van de Europese Commissie dat als referentiejaar 2007 moet worden aangehouden bij toestand- en trendbepaling.

Of een overschrijding een gevolg is van menselijk handelen is geen aspect waarmee rekening wordt gehouden bij de hiervoor beschreven beoordeling. Bij de afleiding van drempelwaarden is immers al rekening gehouden met antropogene invloeden, te weten bij de vaststelling van achtergrondwaarden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De verwijzing naar het meetjaar 2007 is toegevoegd aan de beschrijving van de resultaten van de eerste meetronde in paragraaf 4.6.2. van de SGBP's.

Grondwaterkwantiteit

Inspreker: 68

Inspreker merkt op dat in de samenvatting van hoofdstuk 3 Doelstellingen in het SGBP Rijndelta niets staat vermeld over de milieudoelstelling kwantiteit voor grondwater.

Standpunt bevoegd gezag

In de samenvatting is inderdaad geen verwijzing opgenomen naar de bedoelde milieudoelstelling. De tekst is hierop aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de samenvatting van hoofdstuk 3 Milieudoelstellingen van de SGBP's is een verwijzing opgenomen naar de milieudoelstellingen voor grondwaterkwantiteit.

2.2 Interactie grond-oppervlaktewater

Interactie onduidelijk

Insprekers: 66, 79

Insprekers merken op dat de terrestrische ecosystemen en oppervlaktewateren die van grondwater afhankelijk zijn onderbelicht blijven. Een analyse van kwel- en infiltratiestromen moet worden opgenomen in de SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

Deze zienswijze wordt niet gedeeld. Effecten op terrestrische en aquatische ecosystemen zijn meegewogen – zoals in het ontwerp-SGBP is verwoord in hoofdstuk 4.6.2 – bij de toestandsbepaling voor grondwaterlichamen. Daarbij is echter ook opgemerkt dat op het gebied van interactie tussen grond- en oppervlaktewater nog de nodige kennisvragen zijn, zoals de kwaliteit van opkwellend grondwater en de effecten daarvan op natte natuurwaarden. Ook in hoofdstuk 5.3 is hierop gewezen. Ter illustratie is in figuur 5.5 een landsdekkend beeld geschetst van de beïnvloeding van beschermde natuurgebieden door enerzijds grondwater en anderzijds oppervlaktewatergerelateerde oorzaken. Een nadere analyse is thans niet voorhanden, maar zal de komende jaren wel op de onderzoeksagenda staan om in de SGBP's voor de tweede planperiode daarover meer te kunnen opnemen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Onderzoek

Inspreker: 1

Inspreker pleit voor een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de samenhang tussen grond- en oppervlaktewater in Midden-Limburg, met in het bijzonder aandacht voor de vervuilde grindgaten en onttrekking door bruinkoolwinning. Inspreker stelt dat de huidige gang van zaken niet voldoet aan de KRW.

Standpunt bevoegd gezag

Diverse partijen hebben onafhankelijk van elkaar en met verschillende insteek (veel) onderzoek uitgevoerd naar de samenhang tussen grond- en oppervlaktewater in de regio Limburg en haar omgeving. Zo heeft een onafhankelijke m.e.r.-commissie voorafgaand aan het plan voor de Grensmaas een milieueffectrapportage laten opstellen waarin onder meer is gekeken naar de samenhang tussen oppervlaktewater en grondwater enerzijds en de invloed van grindgaten op de waterhuishouding anderzijds. Dit MER-rapport is ook door de Raad van State als bruikbaar beoordeeld bij de afhandeling van beroepszaken in relatie tot het plan voor de Grensmaas.

Het is de praktijk dat grindplassen die een natuurfunctie hebben in een aantal gevallen worden verondiept door het storten van grond en baggerspecie. In Limburg gaat het om gebiedseigen materiaal. Hierdoor is geen sprake van extra risico op grondwaterverontreiniging. Grindgaten die een recreatieve functie hebben worden niet in die mate verondiept, zodat daar geen risico's op verontreiniging van grondwater is. De kwalificatie dat Limburgse grindgaten verontreinigd of vergiftigd zouden zijn, wordt dus niet herkend.

Een deskundigencommissie zandwinputten bracht op verzoek van de Minister van VROM en de Staatssecretaris van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat onlangs advies uit over het huidige beleid voor het verondiepen van zandwinplassen. Bij de Limburgse zandwinputten (Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken) is sprake van verondieping van putten met slib uit hetzelfde bodem- en watersysteem. De commissie acht het daarom verantwoord om de huidige praktijk voort te zetten, maar wel met extra aandacht voor de kritische functies van het grondwater (natuur, drinkwater).

Het standpunt dat hiermee niet wordt voldaan aan de vereisten van de KRW wordt dan ook niet met inspreker gedeeld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Relatie met winningen

Inspreker: 56

Inspreker interpreteert gepresenteerde informatie over interactie tussen grond- en oppervlaktewater in figuur 5.5 als suggestie dat winningen een knelpunt opleveren. Het gaat echter volgens inspreker om bestaand gebruik waarvoor WML deels over een Nb-wetvergunning beschikt en waarvan nader onderzoek niet heeft aangetoond dat de onttrekkingen knelpunten veroorzaken voor het behalen van de Natura 2000 doelstellingen. Inspreker pleit in dit verband ook voor onderzoek naar invloed van agrarische onttrekkingen.

Standpunt bevoegd gezag

Figuur 5.5 illustreert de belangrijkste – doch niet enige – oorzaak voor verdroging. Met onttrekking van grondwater wordt niet alleen gedoeld op de winning van grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening, maar – in dit specifieke geval – mogelijk ook op de grootschalige onttrekking van grondwater ten behoeve van de bruinkoolwinning in Duitsland. Bij de verdere uitwerking van de beheerplannen Natura 2000 (per beschermd natuurgebied) wordt nader op oorzaken en mogelijke maatregelen ingegaan. Ook agrarische onttrekkingen in de nabijheid van dergelijke natuurgebieden worden daar naar verwachting in ogenschouw genomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Bij figuur 5.5 van de SGBP's is een voetnoot opgenomen over de bedoeling en beperkingen van dit kaartbeeld.

Grondwaterstanddaling

Inspreker: 56

Inspreker stelt dat er mogelijk interactie is tussen ingrepen in het oppervlaktewater (hoofdstroom rivier de Maas) en onttrekking van grondwater door het waterbedrijf. Verdieping van de Maas brengt grondwaterstanddaling met zich mee met effecten voor aangrenzende natuurgebieden (waaronder Natura 2000-gebied) en zal upconing van zout grondwater tot gevolg hebben.

Standpunt bevoegd gezag

De effecten van de rivierbedverdieping van de Maas zijn door RWS Maaswerken uitgebreid onderzocht gedurende de planvorming periode (1995-2002). Om de grondwaterstanddaling, met negatieve effecten op de aangrenzende natuurgebieden, tegen te gaan, is een peilopzet van 25 cm in het stuwpand Sambeek voorzien. Ten aanzien van upconing van zout grondwater is indertijd ten behoeve van de verdieping in het stuwpand Sambeek uitgebreid bodemonderzoek uitgevoerd. Daaruit blijkt dat het bodempakket Venloklei alleen rond Maaskilometer 109 wordt aangesneden, maar niet wordt doorsneden, waardoor upconing van zoutgrondwater niet plaatsvindt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Oostelijke Vechtplassen

Inspreker: 68

Inspreker stelt dat de typering van de Oostelijke Vechtplassen in figuur 5.5 moet worden gewijzigd (oranje in plaats van groen).

Standpunt bevoegd gezag

Figuur 5.5 in de SGBP's (oorzaken verdroging in Natura 2000-gebieden) is gebaseerd op informatie uit het KIWA-rapport 'Knelpunten en kansanalyse Natura 2000' uit het jaar 2007. Onvolledigheden of voortschrijdend inzicht zijn of worden hierin niet verwerkt. Deze figuur is vooral bedoeld om te laten zien dat er meer bekend is over de interactie tussen oppervlaktewater en grondwater dan alleen een

beschrijvende tekst. Bij de figuur wordt een voetnoot opgenomen over de bedoeling en beperkingen van dit kaartbeeld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Bij figuur 5.5 van de SGBP's is een voetnoot opgenomen over de bedoeling en beperkingen van dit kaartbeeld.

2.3 Grondwaterbescherming

Grondwaterbescherming

Inspreker: 28

Inspreker vindt dat al het grondwater dieper dan 25 meter aanvullend dient te worden beschermd door middel van het instellen van een beschermingszone voor geheel Nederland vanaf een diepte van 25 meter minus maaiveld.

Standpunt bevoegd gezag

Grondwater is in Nederland algemeen beschermd vanuit verschillende beleidsregels, buiten de bij wet vastgelegde beschermde gebieden voor de openbare drinkwatervoorziening. Zo zijn er kaders voor het aanpakken van bodemverontreinigingen en geldt er een ontmoedigingsbeleid voor het gebruik van stoffen wanneer er alternatieven voorhanden zijn die het grondwater niet of in mindere mate belasten. Ook zijn er provincies die bepaalde watervoerende pakketten planologisch reserveren voor (toekomstig) gebruik als bron voor de openbare drinkwatervoorziening. Binnen grondwaterbeschermingsgebieden is vaak al het grondwater vanaf maaiveld al beschermd, dus niet alleen vanaf een diepte van 25 meter. Een aanvullende landsdekkende bescherming voor al het grondwater vanaf 25 meter diepte biedt dus weinig meerwaarde aan wat er al aan beschermingsbeleid bestaat en wordt om die reden dan ook niet nodig geacht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Kaart 9a

Inspreker: 30

Inspreker verzoekt grondwaterbeschermingsgebieden op te nemen op de kaart 9a (Eems) en in het register Beschermde gebieden.

Standpunt bevoegd gezag

Grondwaterbeschermingsgebieden worden niet opgenomen op kaart 9a, omdat ze niet vallen onder de KRW-definitie van gebieden die behoren tot het register Beschermde gebieden. Dat register betreft een lijst van gebieden gedefinieerd in artikel 6 en bijlage IV van de KRW. Alle volgens de KRW aangewezen oppervlakte- en grondwaterlichamen met onttrekkingen worden wel opgenomen in dit register (respectievelijk kaart 8 en 9a). De bedoelde grondwaterbeschermingsgebieden zijn feitelijk een 'maatregel' ter bescherming van het te onttrekken water (artikel 7.3 van de KRW). De informatie hierover is te vinden in de SGBP's in paragraaf 6.3.4.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Project Schoon Water

Inspreker: 33

Inspreker verzoekt een specifiek project (stimuleren reductie bestrijdingsmiddelengebruik in kader van Schoon Water) te noemen als goed praktijkvoorbeeld.

Standpunt bevoegd gezag

Het is vanwege het abstractieniveau van de SGBP's niet goed mogelijk om voorbeelden aan te geven voor deze noch andere categorieën maatregelen. Daarnaast is het SGBP een formele rapportage aan de Europese Unie en daarin passen dergelijke voorbeelden niet.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

2.4 Infiltratie regenwater

Risico's

Inspreker: 28

Inspreker pleit voor het toevoegen van infiltratie van regenwater van daken en infrastructuur aan het overzicht van kunstmatige infiltratie en voor het inzichtelijk maken van de risico's daaraan verbonden. De bijdrage aan het oplossen van verdroging is hiermee aangetoond en er zijn mogelijk wel stoffen mee gemoeid, die het grondwater kunnen verontreinigen. Inspreker pleit ook voor het toevoegen van infiltratie als bron van belasting (infiltratiestromen voor warmte-koude opslag) in het overzicht van belastingen van het grondwater in tabel 5-18.

Standpunt bevoegd gezag

Bij het infiltreren van afstromend regenwater van wegen, bestrating, daken en andere verhardingen in grondwater bestaat altijd een zekere kans op verspreiding van stoffen, doordat dit water in enige mate belast kan zijn geraakt. Het infiltreren van afgekoppeld regenwater vormt hierop geen uitzondering. In lijn met de Grondwaterrichtlijn zullen nadere regels gesteld worden aan het beperken en voorkomen van mogelijke risico's daarvan. Het in voorbereiding zijnde Besluit lozen buiten inrichtingen sorteert hierop voor door te vereisen dat voor elke diepinfiltratie een individuele beoordeling door het bevoegde gezag (provincie) plaatsvindt. Het lozen van afgekoppeld regenwater in de bovenste bodemlaag is toegestaan, zij het dat daarbij de zorgplicht van toepassing is. Deze toelichtende tekst zal worden overgenomen in de SGBP's.

Het opnemen van infiltratievolumes van afgekoppeld regenwater en/of infiltratiestromen voor warmte-koude opslag in het overzicht van kunstmatige infiltratie zoals inspreker voorstelt is niet verplicht volgens de rapportagevereisten van de Europese Unie en stuit bovendien op praktische bezwaren vanwege ontbrekende gegevens. Er is op dit punt geen aanpassing van de overzichten in de SGBP's doorgevoerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In hoofdstuk 6 (Maatregelenprogramma) van de SGBP's is aangegeven dat voor de infiltratie van water door VROM een Besluit lozen buiten inrichtingen wordt voorbereid, waarin wordt voorgesorteerd op het beperken en uitsluiten van risico's voor de grondwaterkwaliteit.

2.5 Risico's gerelateerd aan bodemverontreiniging

Bodemverontreiniging

Insprekers: 33, 43

Insprekers wijzen erop dat in de SGBP's een overzicht van (grootschalige) grondwaterverontreinigingen ontbreekt, naast de door de provincie opgevoerde verontreinigingen, die drinkwaterwinning kunnen bedreigen. Er bestaat kans op verspreiding van dergelijke verontreinigingen. Mogelijk is ook voor die categorie een beroep op de uitzonderingsbepalingen van de Grondwaterrichtlijn noodzakelijk. Insprekers verzoeken om de noodzaak tot sanering van risicovolle bodemverontreinigingen in grondwaterbeschermingsgebieden mede te relateren aan drinkwatercriteria.

Standpunt bevoegd gezag

In paragraaf 5.2 van de SGBP's is een overzicht gegeven van de belasting van grondwater, waaronder ook bodemverontreinigingen. In paragraaf 6.3.7 van de SGBP's is aangegeven dat nader onderzoek naar of sanering van potentieel risicovolle bodemverontreinigingen zal plaatsvinden. Een koppeling aan drinkwatercriteria wordt in die gevallen gelegd. Voor de beheersing van bodemverontreiniging zet het rijk in op preventief beleid (zie Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen en bodembeschermingsbeleid). Waar sprake is van een bestaande verontreiniging wordt ingezet op het beheersen van de verspreiding en op aanpak van de spoedeisende locaties. Om aan de verplichtingen van de KRW in dit opzicht te voldoen, is het totale nationale bodembeleid als maatregel opgenomen in de SGBP's. Er zijn onder bepaalde voorwaarden uitzonderingen mogelijk, die te maken hebben met kosteneffectiviteit en technische mogelijkheden. Deze benadering is van toepassing op alle bekende gevallen van bodemverontreiniging, dus niet alleen voor de grootschalige gevallen.

Waar nodig wordt een beroep gedaan op de uitzonderingsbepalingen van artikel 6 van de Grondwaterrichtlijn (118/EU/2006), waarmee het niet halen van de KRW-doelen voor grond- en oppervlaktewater kan worden gemotiveerd. Hiertoe wordt (buiten de SGBP's) een inventaris bijgehouden van spoedeisende locaties. VROM is beheerder van deze inventaris.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.7 van de SGBP's is een nadere toelichting opgenomen met de tekst dat het bodembeleid ook betrekking heeft op niet-grootschalige bodemverontreinigingen. Tevens is in paragraaf 6.10 een indicatie opgenomen van de (financiële) inspanningen, die gepaard gaan met de uitvoering van het bodembeleid als onderdeel van 'bestaand beleid'.

Bruinkoolwinning

Inspreker: 4

Inspreker stelt dat de (geologische) bescherming van het diepe grondwater (200 meter) onduidelijk is, mede door daling van diepe grondwaterstanden ten gevolge van bruinkoolwinning in Duitsland.

Standpunt bevoegd gezag

De bescherming van het diepe grondwater is bij wet geregeld en gerelateerd aan kwetsbare functies, zoals drinkwaterproductie. Risico's voor verontreiniging of uitputting van de strategische grondwatervoorraad worden zoveel mogelijk beperkt door het in beeld brengen van bronnen, het omkeren van negatieve trends en het waar nodig aanpakken van verontreinigingspluimen. Binnen beschermingszones bestaan uitgebreide bevoegdheden om bepaalde typen landgebruik uit te sluiten of daar strikte randvoorwaarden aan op te leggen, zoals boringvrije zones. Dit beschermingsbeleid is niet gelimiteerd in de diepte. De zienswijze dat de (geologische) bescherming van het diepe grondwater onduidelijk is wordt dan ook niet gedeeld.

Daling van diepe stijghoogten van grondwater ten gevolge van bruinkoolwinning dateren van voor de inwerkingtreding van de KRW. Sinds er door de onttrekker wordt gecompenseerd (wateraanvoer) zijn de diepe stijghoogten echter stabiel. Daarnaast is bij het opstellen van doelstellingen voor grondwaterstanden voor natuurgebieden (in het kader van GGOR) geen verdroging geconstateerd veroorzaakt door de bruinkoolwinning in Duitsland.

Niettemin is in het ontwerp-SGBP Maas (paragraaf 5.2.4, pagina 109) gesteld dat het onttrekken van water voor de bruinkoolwinning aanleiding is voor nader onderzoek. Dit onderzoek is geprogrammeerd voor de komende planperiode (2009-2015) en zal onder coördinatie van de provincie Noord-Brabant worden uitgevoerd. Daarnaast zijn de effecten van bruinkoolwinning op het grondwater onderwerp van gesprek bij het overleg van de internationale Rijncommissie en de Internationale Maascommissie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Puntbronnen

Inspreker: 43

Inspreker wijst op een omissie. Op pagina 109 van het ontwerp-SGBP Rijndelta, laatste alinea wordt verwezen naar paragraaf 6.5. In die paragraaf staat echter niets over puntbronnen die grondwaterkwaliteit beschermde drinkwatergebieden significant beïnvloeden.

Standpunt bevoegd gezag

In paragraaf 6.5 van het ontwerp SGBP Rijndelta is inderdaad niet ingegaan op dit specifieke punt, maar op het bestaande beschermingsbeleid voor drinkwater in het algemeen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In het SGBP Rijndelta is de verwijzing verwijderd.

Grootschalige verontreinigingen

Inspreker: 43

Inspreker stelt voor één overzicht op te nemen van locaties grootschalige verontreinigingen (tabel 5-16, pagina 110) en winningen met hun toestand (tabel 6-5, kaart 9b). Om plannen op elkaar aan te laten sluiten is het handig dat gegevens verifieerbaar en voldoende concreet zijn; een overzicht zou de zaak verduidelijken.

Standpunt bevoegd gezag

Een dergelijk overzicht zou inderdaad verduidelijking kunnen brengen, maar ook juist het tegengestelde kunnen bereiken. Er zijn situaties denkbaar waar water wordt gewonnen op een andere diepte dan waar zich een verontreiniging bevindt, zonder dat deze de kwaliteit van het gewonnen water beïnvloedt. Vaak is dat het geval bij afsluitende lagen en/of in stedelijke omgevingen. Het aan elkaar koppelen van deze gegevens is dan ook niet in alle gevallen een verbetering of verduidelijking en kan zelfs aanleiding geven tot onjuiste conclusies. Om deze reden zal deze suggestie niet worden meegenomen in de SGBP's.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Financiële consequenties

Inspreker: 43

Voor de financiële consequenties van de noodzakelijke aanpak van bodemverontreinigingen wordt verwezen naar de Wbb-aanpak en het op te stellen Convenant Bodem. Inspreker uit zijn zorgen of er voldoende middelen beschikbaar zijn/komen voor onderzoek naar de KRW relevante verspreidingsrisico's en sanering van deze locaties.

Standpunt bevoegd gezag

Voor de noodzakelijke aanpak van bodemverontreinigingen is het bestaande beleid uitgangspunt en opgenomen als KRW-maatregel. Het rijk zet daarbij in op aanpak van de meest risicovolle locaties. Door gebruik te maken van geclusterde aanpak (gebiedsgericht saneren) zijn aanzienlijke kostenbesparingen te realiseren. Mogelijk leidt dit tot herprioritering in de aanpak van spoedlocaties. Er zijn in totaal echter geen extra saneringen voorzien.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Puntbronnen Maas

Inspreker: 56

Inspreker vraagt om een toelichting op de puntbronnen zoals weergegeven in tabel 5-16 in het ontwerp-SGBP Maas, waarin een groot aantal puntbronnen in beschermde gebieden voor drinkwater wordt genoemd.

Standpunt bevoegd gezag

Ten aanzien van de puntbronnen luidt de toelichting als volgt: Het aantal puntbronnen in grondwater is geïnventariseerd door Deltares (2008) en baseert zich

op het provinciale bestand LDB (landsdekkend beeld). Van de genoemde 4936 puntbronnen is de meerderheid aangemerkt als 'verdacht' (ruim 3500) of waarvoor het onderzoek reeds loopt (ruim 1300). Er resteren 78 puntbronnen welke als 'te saneren' staan aangemerkt. Voor meer informatie wordt verwezen naar de genoemde achtergrondrapportage.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 5.2.3 van SGBP Maas is de bovengenoemde toelichting opgenomen en is de referentie naar rapport Deltares (2008) toegevoegd.

Puntbronnen Oasen

Inspreker: 73

Inspreker stelt voor om gebruik te maken van de inzichten die bij waterbedrijf Oasen bestaan op het gebied van puntbronnen om daarmee de ambitie voor te saneren gevallen naar boven bij te stellen.

Standpunt bevoegd gezag

Voor zover er onduidelijkheden bestaan bij het bevoegd gezag (provincies Utrecht en Zuid-Holland) over de aanwezigheid van bodemverontreinigingen in waterwingebieden van Oasen kan de betreffende kennis wellicht goed worden benut. Het is aan beide provincies om te beoordelen of op grond daarvan de prioritering van spoedeisende locaties zal worden bijgesteld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

2.6 Winningen

Oevergrondwaterwinningen

Inspreker: 33

Inspreker merkt op dat in het overzicht van waterwinningen de winning Macharen onterecht is aangeduid als oevergrondwater. Macharen is een grondwaterwinning. Wel wordt de kwaliteit van het onttrokken water beïnvloed door oppervlaktewater. Neem de winning van Macharen op als grondwaterwinning in de relevante waterplannen.

Standpunt bevoegd gezag

Dit is een terechte opmerking en is in het SGBP Maas aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In SGBP Maas is de winning Macharen zowel opgenomen in paragraaf 1.4.2 als op kaart 9a.

Ontbreken industriële winningen

Inspreker: 43

In het overzicht van winningen voor menselijke consumptie ontbreken de industriële winningen. Insprekers wijzen er op dat er ook overige

onttrekkingen zijn die vallen onder de definitie van water bestemd voor menselijke consumptie. Het gaat daarbij vaak om voedselproductie.

Standpunt bevoegd gezag

Aan de Europese Unie worden niet de individuele onttrekkingspunten gerapporteerd, maar de waterlichamen waaruit onttrekking plaats vindt (artikel 7.1 van de KRW). In het register van beschermde gebieden zijn dan ook conform deze bepaling de (grond) waterlichamen opgenomen waaruit wordt onttrokken en op kaart vermeld (kaart 9 in de SGBP's). Het gaat hierbij thans om alle zoete grondwaterlichamen. Als extra informatie zijn op deze kaart ook de winlocaties toegevoegd voor openbare drinkwatervoorziening, om te benadrukken dat de streefwaarden van bijlage IV van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 hierop van toepassing zijn. In het ontwerp-SGBP kon nog niet een landelijk overzicht worden toegevoegd van de industriële onttrekkingen welke vallen onder de definitie van menselijke consumptie. Inmiddels is meer informatie beschikbaar over industriële onttrekkingen van water bestemd voor menselijke consumptie, verzameld door VROM. Deze informatie is gebruikt bij het opstellen van de SGBP's.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 1.4.2 van de SGBP's zijn, bij de beschrijving van het register van beschermde gebieden, gegevens over industriële winningen toegevoegd. Deze volgen uit de inventarisatie van VROM. Ook zijn de daaruit volgende industriële winningen, welke vallen onder de definitie van menselijke consumptie, toegevoegd aan kaart 9a.

Bescherming industriële winningen

Inspreker: 78

Inspreker vraagt om bescherming van industriële winningen voor menselijke consumptie vergelijkbaar aan winningen voor openbare drinkwatervoorziening, vanuit de redenering dat de KRW voor alle winningen een vergelijkbaar beschermingsniveau hanteert. Gesteld wordt dat de SGBP's op dit punt niet voldoet aan de KRW.

Standpunt bevoegd gezag

De redenering dat de KRW voor alle winningen een vergelijkbaar beschermingsniveau hanteert is onjuist. Beschermingsgebieden rondom winningen voor menselijke consumptie zijn feitelijk een 'maatregel' ter bescherming van het te onttrekken water (artikel 7.3 van de KRW). De invulling van een dergelijke maatregel is een nationale zaak. De KRW eist niet dat alle winningen voor menselijke consumptie met deze maatregel of op eenzelfde wijze worden beschermd. Provincies zullen de komende planperiode beoordelen of een gelijke bescherming voor alle winningen passend en noodzakelijk is. Daarbij wordt rekening gehouden met de locatie en type winning.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Winnings menselijke consumptie

Inspreker: 78

Bij het overzicht van verschillende typen interactie tussen grond- en oppervlaktewater (hoofdstuk 5.3) wordt nu alleen gesproken over onttrekkingen voor openbare drinkwatervoorziening. Dit zou volgens inspreker moeten worden uitgebreid tot alle winningen voor menselijke consumptie.

Standpunt bevoegd gezag

Een dergelijke toevoeging is correct voor zover er ook industriële winningen zijn die stoffen uit het opgepompte of ingenomen water dienen te verwijderen, voordat het water bedrijfsmatig kan worden aangewend. Op dit moment is echter geen concrete informatie over dergelijke gevallen beschikbaar.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De tekst in paragraaf 5.3 van de SGBP's is gewijzigd in "(.) stoffen die door bedrijven moeten worden verwijderd bij de productie van water bestemd voor menselijke consumptie".

Beperking industriële winningen

Inspreker: 78

Volgens inspreker is een generieke beperking van industriële winningen, zoals gesteld op pagina 110 (in SGBP Rijndelta pagina 111), overbodig. Industriële winningen maken gebruik van diepgelegen pakketten die niet of nauwelijks in rechtstreeks verband staan met oppervlaktewateren. Wanneer sprake is van een duurzame balans tussen onttrekking en aanvoer, moeten beheerste uitbreidingen mogelijk zijn.

Standpunt bevoegd gezag

De generieke beperking van de grondwaterwinning is al in 1995 in het Beleidsplan Drink- en Industriewatervoorziening geformuleerd. In dit plan is het doel gesteld dat de winning van grondwater voor drinkwater en industriewater (proceswater, spoelwater) dient te verminderen met het streven naar beëindiging van de groeiende onttrekking per 2000. Deze doelstelling is overgenomen in de vierde Nota Waterhuishouding (1998), waar in paragraaf 4.2 Verdroging als een van de beleidsmaatregelen staat: "Provincies werken, conform het BDIV, in hun waterhuishoudingsplannen het streven uit naar beëindiging van de landelijke groei van de grondwaterwinning per 2000." Ook is daarin opgenomen dat voor de eigen winning van grondwater door de industrie gestreefd dient te worden naar een vermindering van het grondwatergebruik in 2000 van tenminste 40% ten opzichte van de prognoses. In de afgelopen jaren hebben de provincies deze beleidsdoelstellingen uitgewerkt in hun provinciale waterplannen en is deze algemene beleidslijn ondermeer geïmplementeerd door de provincies via het vergunningenbeleid. Het is nu aan de provincies als bevoegd gezag om afhankelijk van de lokale situatie en mede met het oog op het halen van de doelstellingen van de KRW, te beoordelen of nieuwe winningen toelaatbaar zijn.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 5.2.4 van de SGBP's is in de tekst het jaartal 2000 toegevoegd bij de vermindering eigen gebruik van 40%.

2.7 Warmte-koude opslag

Risico's WKO

Insprekers: 28, 33, 60

Insprekers zijn van mening dat opslag van warmte-koude c.q. de benutting van energie uit grondwater een risico betekent op vervuiling het grondwater, zowel chemisch als thermisch. Daarom moet deze opslag verboden worden, of zodanig worden gereguleerd dat vervuiling van grondwater is uitgesloten. Thans ontbreekt adequate wetgeving of is er onduidelijkheid over wat is toegestaan. Herinfiltratie van onttrokken water dient vergunningplichtig te zijn. Het advies van de taskforce warmte-koude opslag (WKO) in het voorjaar 2009 dient hierbij te worden betrokken.

Standpunt bevoegd gezag

In de definitieve SGBP's is onderkend dat WKO-installaties een mogelijke belasting kunnen vormen voor de grondwaterkwaliteit, maar dat door adequate regelgeving hieraan strikte beperkingen worden gesteld. Doel van deze regelgeving is juist - zoals insprekers ook aandragen - om de risico's te beperken en tegelijkertijd waar mogelijk ruimte te geven aan de winning van duurzame energie uit de bodem. De toekomstige regeling voor WKO, die in vervolg op het advies van de Taskforce WKO wordt voorbereid, besteedt daarom ook aandacht aan zowel de stimulering van WKO (door bijvoorbeeld onnodig lange procedures te verkorten) als aan mogelijke nadelige gevolgen voor het milieu die toepassing van WKO met zich mee kan brengen. Zowel de nationale wetgeving (Wet bodembescherming, Wet milieubeheer en de Waterwet) als de Europese regelgeving (met name KRW en Grondwaterrichtlijn) vormen daarbij het uitgangspunt. De voorschriften gericht op een adequate bescherming van het milieu zullen met name plaats krijgen in de door het rijk aangekondigde algemene regels voor WKO. Deze algemene regels zullen in de loop van 2010 in ontwerp worden gepubliceerd, zodat een ieder zinswijzen omtrent de dan uitgewerkte regeling naar voren kan brengen.

De Taskforce WKO maakt in haar advies onder meer onderscheid tussen open en gesloten WKO-systemen. Verspreiding van stoffen via het grondwater is bij gesloten systemen niet mogelijk. Bij open systemen bestaat die mogelijkheid theoretisch wel, maar deze wordt gereguleerd door bij (bijvoorbeeld bij regeneratie van bronnen) per saldo meer te onttrekken dan te infiltreren. Vergunningen voor open warmte-koude opslag systemen worden verleend in het kader van de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet). De vergunningen worden daarbij ondergebracht in het zogenaamde omgevingsloket. In de praktijk betekent dit dat een afzonderlijke omgevingsvergunning en watervergunning nodig zullen blijven, maar dat deze via één loket kunnen worden aangevraagd. Daarmee heeft het bevoegd gezag de mogelijkheid om eventuele risico's op verontreiniging te beperken of uit te sluiten op grond van de Waterwet.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.7 'maatregelen puntbronnen' van de SGBP's is in lijn met bovenstaande reactie tekst toegevoegd over wat het advies van de taskforce WKO omvat, hoe het rijk daarmee denkt om te gaan en hoe op basis daarvan de risico's kunnen worden beperkt.

Meer controle WKO

Inspreker: 28

Volgens inspreker levert warmte-koude opslag (WKO) risico's op chemische, microbiologische en thermische verontreiniging van grondwater en dient nader te worden onderzocht en gecontroleerd. Ook kan de ondergrond morfologisch beschadigd raken door het aanleggen en gebruik van warmte-koude opslag installaties. Provincies en waterschappen hebben onvoldoende kennis in huis voor het beoordelen van warmte-koude opslag vergunningsaanvragen en de effecten van warmte-koude opslag op de ondergrond.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW schrijft voor aan welke parameters dient te worden getoetst. Thermische parameters en microbiologie worden voorsnog voor grondwater niet als parameters uitgewerkt. Op basis van de huidige beschikbare gegevens wordt verwacht dat bij de over het algemeen maximaal toegestane infiltratie temperatuur van 25 à 30 °C geen verandering van de microbiologie optreedt. Wel lopen er momenteel een aantal onderzoeken met pilots waarbij hogere temperatuur opslag wordt toegepast. Hierbij wordt onderzocht wat eventuele veranderingen in de fysische parameters en microbiologie zijn.

Voor wat betreft het vermeende beschadigd raken van bodemlagen is er geen verschil tussen een WKO-installatie en iedere andere diepe boring. Provincies hebben binnen het huidige beschermingsbeleid zones opgenomen in hun verordening waarbinnen boringen niet zijn toegestaan (zogenoemde boringvrije zones). Provincies zijn dan ook bevoegd gezag voor het aanvragen van een aanlegvergunning voor een WKO-installatie en worden in staat geacht om een dergelijke aanvraag professioneel te kunnen beoordelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

CO₂-reductie

Inspreker: 28

Inspreker stelt dat CO₂-reductie geen argument is in het toestaan van installaties voor warmte-koude opslag (WKO).

Standpunt bevoegd gezag

Het energiebeleid is erop gericht de uitstoot van CO₂ te reduceren. Daarbij wordt gezocht naar duurzame energiebronnen. Warmte-koude opslag is een vorm van duurzame energie. Om die reden is CO₂-reductie wel een belangrijk argument om WKO toe te staan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Strijdigheid met wet- en regelgeving

Inspreker: 28

Inspreker is van mening dat opslag van warmte-koude strijdig is met de huidige wet- en regelgeving en met de letter en geest van de KRW.

Specifiek wijst inspreker op een WKO-installatie in Bilthoven welke binnen de 50-jaars zone zou zijn gelegen van een nabij gelegen winning voor de openbare drinkwatervoorziening.

Standpunt bevoegd gezag

Deze zienswijze wordt niet gedeeld. De taskforce WKO heeft in haar advies ook geen strijdigheden gesignaleerd tussen het huidige gebruik van grondwater als energiebron en de huidige wet- en regelgeving. Wel heeft de taskforce geconcludeerd dat de bestaande wet- en regelgeving niet in alle gevallen goed aansluit bij de mogelijkheden voor een meer optimale benutting van bodemenergie door WKO. Hiertoe zou aanpassing van de Wet Bodembescherming nodig zijn. Op basis van het advies van de taskforce WKO en resultaten van een reeds in gang gezet onderzoek door RIVM naar de microbiologische effecten van WKO op de grondwaterkwaliteit is het rijk voornemens om een beleidslijn op te stellen voor WKO-installaties. Deze algemene regels zullen in de loop van 2010 in ontwerp worden gepubliceerd, zodat een ieder zienswijzen omtrent de dan uitgewerkte regeling naar voren kan brengen. Het beleidsuitgangspunt is primair het stimuleren van WKO op grond van het klimaatvoordeel door het wegnemen van enkele onbedoelde procedurele hindernissen. Daarbij geldt de randvoorwaarde dat dit duurzaam moet zijn voor de bodem en dat het de andere belangen in de bodem in acht moet nemen.

Provincies stellen reeds beperkende voorwaarden waaronder WKO-installaties mogen worden geïnstalleerd en bedreven. Voorbeelden hiervan zijn eisen aan de wijze van regenereren van bronnen (en daarmee voorkomen van permanente inbreng van chemicaliën), de maximale temperatuur (voorkomen van eventuele veranderingen in de microbiologie) en aan het systeem om eventuele lekkage te voorkomen (zoals het gebruik van gescheiden bovengronds en ondergronds systeem). Mede hierdoor is energiewinning uit grondwater niet strijdig met de uitgangspunten van de KRW, ook niet de bedoelde installatie in Bilthoven.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.7 (Maatregelen ter bescherming van grondwater) van de SGBP's is in lijn met bovenstaande reactie een verduidelijkende tekst toegevoegd over warmte-koude opslag.

Beschermde gebieden

Inspreker: 60

Insprekers wenst dat warmte-koude opslag (WKO) wordt uitgesloten in alle grondwaterlichamen die zijn opgenomen in het register Beschermde gebieden.

Standpunt bevoegd gezag

Bescherming van het grondwater bestemd voor menselijke consumptie strekt zich niet uit tot het hele grondwaterlichaam, maar tot de beschermingszones die provincies en rijk daartoe opstellen en (in aanvulling daarop) het voorkomen van de inbreng van verontreinigende stoffen dan wel het beperken van de verspreiding daarvan (in bestaande gevallen). In lijn hiermee wordt WKO dan ook niet uitgesloten in het gehele grondwaterlichaam.

De gangbare praktijk vanuit de provinciale regelgeving is inmiddels dat WKO slechts bij uitzondering en met maatwerk wordt toegestaan in dergelijke

grondwaterbeschermingsgebieden. Uitbreiding van dit nee-tenzij principe tot het gehele (KRW-) grondwaterlichaam ligt niet voor de hand, omdat Nederland daarmee onnodig op slot zou gaan voor het gebruik van grondwater als duurzame energiebron.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3. Gebied, monitoring en belasting

3.1 Indeling oppervlaktewaterlichamen

Duinwateren

Insprekers: 34, 60

Insprekers zijn van mening dat wateren in de duinen in beheer van drinkwaterbedrijven niet moeten worden meegenomen als KRW-waterlichaam. Zij verzoeken om deze infiltratieplassen te verwijderen uit het register Beschermde gebieden. Zij vinden dat het Infiltratiebesluit met strengere normen een betere bescherming biedt dan de KRW. De drinkwaterbronnen (Rijn, Maas en IJsselmeer) dienen wel via de KRW te worden beschermd.

Standpunt bevoegd gezag

De betrokken gezamenlijke waterbeheerders (provincies en waterschappen) en het rijk zijn van mening dat:

1. de infiltratieplassen moeten worden beschouwd als oppervlaktewater en niet als werk. De kaderrichtlijn water kent nu eenmaal geen begrip werk;
2. enkele infiltratieplassen alleen al op basis van hun omvang dienen te worden meegenomen in het SGBP Rijndelta, maar ook enkele kleinere waterlichamen zijn op basis van bestuurlijke besluiten in de SGBP's opgenomen.

Conform de KRW zijn voor het register Beschermde gebieden de grondwaterlichamen waarin de infiltratieplassen zich bevinden aangewezen als beschermd gebied (waterwinning voor menselijke consumptie). De infiltratieplassen zelf zijn niet aangewezen als beschermd gebied. Wel zijn alle oppervlaktewaterlichamen waaruit water wordt gehaald voor drinkwaterbereiding via infiltratie opgenomen in het register Beschermde gebieden. Dit past in de lijn die de drinkwaterbedrijven voorstellen voor bescherming van de bronnen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Begrenzing en omvang

Insprekers: 59, 82

Insprekers trekken de gemaakte keuzen in begrenzing (omvang) van de oppervlaktewaterlichamen in twijfel. Een aantal insprekers is van mening dat de KRW-waterlichamen erg groot zijn waardoor doelen, maatregelen en monitoring niet specifiek genoeg zijn om natuurwaarden te waarborgen. Inspreker (59) wijst op een aantal kleine geïsoleerde wateren die wel als waterlichaam zijn aangemerkt (bijv. duinwateren).

Standpunt bevoegd gezag

De waterlichamen zijn zo gekozen dat het schaalniveau goed aansluit bij het niveau van relevante beheersmaatregelen. Daarbij zijn voor het begrenzen van de oppervlaktewaterlichamen de uitgangspunten gevolgd van het in Europees verband vastgesteld richtsnoer voor het identificeren van waterlichamen (WFD CIS Guidance Document No. 2, Identification of Water Bodies, 2003). Dit betekent dat alle wateren als oppervlaktewaterlichaam zijn aangemerkt die een achterliggend stroomgebied hebben van minimaal 10 km² óf minimaal 50 hectare groot zijn.

Ook voor poldergebieden is de benadering van stroomgebieden gehanteerd. Dit betekent dat een polderwater, dat achter een gemaal ligt, is aangemerkt als waterlichaam als het bijbehorende poldergebied een oppervlakte heeft van minimaal 10 km². Aanvullend zijn in poldergebieden nog zogenoemde 'waterrijke gebieden' aangewezen. Dit betreft gebieden van minimaal 250 hectare met een percentage open water van 20% of meer. In enkele gevallen hebben provincies en waterschappen gekozen om – verdergaand dan de KRW-criteria – ook kleine wateren aan te wijzen als waterlichaam. Dit is gebeurd voor een aantal duinplassen, waaronder enkele plassen waar oppervlaktewater wordt geïnfiltererd bestemd voor drinkwaterproductie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Waterlichaam en natuurgebied

Insprekers: 59, 82

Insprekers vinden dat de hydrologische relatie tussen waterlichamen en de omliggende natuurgebieden en waardevolle wateren moet worden meegenomen in de SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW richt zich op de verbetering en bescherming van de ecologische en chemische toestand van alle wateren om daarmee het duurzaam gebruik van water te bevorderen (natuur, landbouw, visserij, recreatie, industrie, transport, energiewinning etc). De KRW richt zich niet op de behoud en herstel van specifieke natuurwaarden, maar draagt bij aan een goede basisconditie voor alle wateren. In Europees verband richten de Vogel- en Habitatrichtlijnen zich op behoud en herstel van specifieke natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden. In de SGBP's is over de voor deze richtlijnen te nemen maatregelen samenvattend gerapporteerd. Aanvullend daarop is er nationaal beleid voor behoud en herstel van specifieke natuurwaarden, zowel voor binnen de oppervlaktewaterlichamen als de daarbuiten gelegen kleine wateren. Het vastleggen van doelen en maatregelen voor deze specifieke natuurwaarden buiten Natura 2000-gebieden vindt indien van toepassing plaats in de provinciale en waterschapsplannen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Eiland van Nederhemert-Zuid

Inspreker: 20

Het Eiland van Nederhemert-Zuid wordt volgens de inspreker onterecht behandeld als buitendijks gebied, terwijl grote delen ervan al sinds de middeleeuwen zijn bedijkt, zoals ook de Polder van Bern.

Standpunt bevoegd gezag

Het klopt dat het eiland Nederhemert-Zuid deels binnendijks en deels buitendijks is gelegen. De Polder van Bern behoort tot Dijkkring 37, Nederhemert. Deze wordt gevormd door de primaire waterkering gelegen rondom de polder van Bern. De waterkering beschermt de polder tegen hoge waterstanden op de Bergsche Maas en

de Afgedamde Maas. De polder maakt geen onderdeel uit van het waterlichaam en het eiland van Nederhemert-Zuid wordt dan ook niet in zijn geheel als buitendijks gebied behandeld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Aandeel niet-waterlichaam

Inspreker: 66

Inspreker wenst een toelichting in het SGBP Eems op welk aandeel van het zoete water niet als waterlichaam is aangewezen.

Standpunt bevoegd gezag

Naar aanleiding van de inspraakreactie is in de SGBP's het aandeel van het zoete water opgenomen, dat valt onder niet begrensd klein water.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in paragraaf 1.2.1. het aandeel van het zoete water opgenomen, dat valt onder niet begrensd klein water.

Oevergebieden

Inspreker: 66

Inspreker vraagt om oevergebieden, die direct onder invloed van een waterlichaam staan, binnen de begrenzing van dat waterlichaam op te nemen. Dit ter bescherming van de land-ecosystemen die direct afhankelijk zijn van de aquatische systemen wat betreft de waterbehoefte.

Standpunt bevoegd gezag

Het water zelf en het natte oevergedeelte maken onderdeel uit van een waterlichaam. De volgens de KRW vast te stellen doelen (chemisch en ecologisch) voor oppervlaktewaterlichamen sluiten ook aan bij parameters voor water en natte oevers en niet bij parameters voor - natte - landecosystemen. Een andere keuze is niet mogelijk, omdat gebruik gemaakt moet worden van de uitgangspunten zoals opgenomen in de Europese richtsnoeren.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Veranderingen ruimtegebruik

Inspreker: 66

Inspreker is van mening dat in paragraaf 1.1.5 van het SGBP Eems een beschrijving van de verwachte/gewenste toekomstige veranderingen in het ruimtegebruik moeten worden opgenomen.

Standpunt bevoegd gezag

Hoofdstuk 1 betreft een beschrijving van het stroomgebied, waarbij in paragraaf 1.1.5 wordt ingegaan op het huidige ruimtegebruik. In hoofdstuk 2 zijn prognoses opgenomen ten aanzien van de ontwikkeling van de economische sectoren tot 2015.

Voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied wordt verwezen naar lokale structuurvisies, waaronder het Provinciaal Omgevingsplan van de Provincie Groningen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3.2 Indeling grondwaterlichamen

Maas

Inspreker: 56

De grondwaterlichamen Zand-Maas en Slenk-Diep tellen beiden twee watervoerende pakketten. Het Zand-Maas grondwaterlichaam bestaat uit een diep (met Venloklei) en een ondiep (zonder Venloklei) watervoerend pakket. Het Slenk-Diep grondwaterlichaam omvat twee diepe watervoerende pakketten: Pey en Waubach. Inspreker verzoekt om deze informatie toe te voegen aan de beschrijving van de genoemde grondwaterlichamen.

Standpunt bevoegd gezag

Deze informatie over de grondwaterlichamen Zand-Maas en Slenk-Diep is aan het SGBP Maas toegevoegd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt tot bovenstaande aanpassing van het SGBP Maas.

Methodiek

Inspreker: 66

Volgens inspreker is het diepe grondwater in te grote eenheden ingedeeld. Door de grofmazigheid zijn lokale of regionale maatregelen om de kwaliteit en kwantiteit van grondwater voor ecosystemen te verbeteren niet in de SGBP's opgenomen.

Standpunt bevoegd gezag

In Nederland is het aantal duidelijke hydrogeologische grenzen beperkt. Watervoerende lagen strekken zich over grote oppervlakten uit. Er is ervoor gekozen om binnen deze watervoerende lagen slechts op een aantal plaatsen nadere begrenzingen van waterlichamen aan te brengen. De grondwaterlichamen zijn hierdoor in het algemeen omvangrijk in vergelijking met het buitenland. De toestandbepaling van het gehele grondwaterlichaam geeft door deze grote omvang niet altijd een nauwkeurig beeld geeft van de lokale situatie, zoals in en rondom beschermde natuurgebieden. Het is echter niet juist dat hierdoor maatregelen ten behoeve van ecosystemen niet zijn opgenomen in de SGBP's. Dergelijke maatregelen zijn wel opgenomen vanuit artikel 4c van de KRW (beschermde gebieden). Per Natura 2000-gebied met een hoge urgentie is op grond daarvan door provincies beoordeeld of er sprake is van verdroging en of er daarbij maatregelen zijn overeengekomen in het gebiedsproces. Alleen die EHS-gebieden die tevens een Natura 2000-gebied zijn, en afhankelijk zijn van grondwater, zijn hierin meegenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3.3 Monitoring oppervlaktewater

Toetsing en eindoordeel

Insprekers: 57, 59, 97

Insprekers vinden een toetsing van een waterlichaam eens per 6 jaar onvoldoende om een verbetering of verslechtering van de toestand tijdig te signaleren. Zij achten een tussentijdse quick scan nodig als gaat om beschermde gebieden, onverwachte ontwikkelingen of vereenvoudiging van de zuiveringsinspanning gaat.

Standpunt bevoegd gezag

Het monitormeetnet is opgezet om naar Europa over de toestand van de waterlichamen voor het oppervlaktewater en het –grondwater te rapporteren. Het meetnet is zo opgezet, dat het voldoende mate van detail heeft om eventuele achteruitgang als gevolg van belastingen of andere effecten of verbetering als gevolg van genomen maatregelen te kunnen registreren. Over de toestand van de waterlichamen zal eens per zes jaar via de SGBP's aan Europa worden gerapporteerd. Binnen deze periode van zes jaar zal ook buiten de SGBP's om richting Europa worden gerapporteerd. In totaal wordt dus om de drie jaar gerapporteerd. Waterlichamen die 'at risk' zijn, worden jaarlijks gemeten om trends tijdig te constateren. Al tijdens het opstellen van de ontwerp-SGBP's in 2008 hebben de waterbeheerders geconstateerd dat het monitoringprogramma van 2007 een onvoldoende goed beeld gaf van de huidige toestand van de waterlichamen. Zoals reeds aangekondigd in de SGBP's (stand van zaken in paragraaf 4.1) is het monitoringprogramma inmiddels verbeterd. Mocht de komende tijd blijken dat het monitoringprogramma van 2009 nog niet geheel voldoet, dan kan het programma jaarlijks daarop worden bijgesteld. Een bijstelling is bijvoorbeeld mogelijk als uit de beheerplannen Natura 2000 de noodzaak voor een aanvullende monitoring blijkt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 4.1 van de SGBP's is de mogelijkheid tot het jaarlijks bijstellen van de monitoringprogramma's nader toegelicht.

Strengere toetsing

Inspreker: 37

Inspreker heeft de indruk dat Nederland meer stoffen meet en nauwkeuriger analyseert en daardoor eerder tekortkomingen vaststelt. Hierdoor wil inspreker de toezegging dat in Europees verband uniform te werk wordt gegaan. Daarnaast heeft inspreker moeite met het principe 'one out-all out' met als resultaat dat geen enkel oppervlaktewaterlichaam ecologisch in goede toestand verkeert.

Standpunt bevoegd gezag

Het nu actuele Nederlandse monitoringprogramma van 2009 is in overeenstemming met de andere Europese monitoringprogramma's. In Europa bevindt het Nederlandse programma zich qua intensiteit en nauwkeurigheid in een

middenpositie. Het beoordelen en rapporteren van de toestand van de waterlichamen aan de hand van het principe 'one out-all out' in de SGBP's is conform de KRW vereisten. Om dit te kunnen bepalen is echter een beoordeling op het niveau van alle parameters vereist. Dat is ook de reden dat in het ontwerp Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 is voorzien dat de juridische basis voor het beoordelen van voor- en/of achteruitgang (KRW-klassen) is gelegen op het niveau van de afzonderlijke parameters.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3.4 Monitoring grondwater

Meetprogramma ontoereikend

Insprekers: 28, 37, 57, 70,

Insprekers zijn van mening dat de monitoring van grondwater, zoals gebruikt in de KRW, ontoereikend is om de grondwatertoestand te kunnen beoordelen. Verdichting in tijd en ruimte is nodig. Niet overal wordt al gebruik gemaakt van aanwezige meetnetten en ook niet overal is er een verdrogingsmeetnet in gebruik. Het gebruik van een conceptueel model in de meetnetopzet voor de KRW wordt door de insprekers ter discussie gesteld. Insprekers gaan ervan uit dat de optimalisatie van meetprogramma's duidelijk worden geanalyseerd en gedocumenteerd.

Standpunt bevoegd gezag

Aan het ontwerp van het KRW-meetnet grondwater (kwaliteit en kwantiteit) is veel en zorgvuldig aandacht besteed. Over de uitgangspunten is landelijke overeenstemming bereikt. Deze staan beschreven in het handboek monitoring. Dit handboek sluit aan bij de EU vereisten en de richtsnoeren die tussen lidstaten zijn opgesteld om te komen tot een vergelijkbare aanpak. De meetnetten zijn vervolgens opgesteld per provincie conform de landelijke en Europese uitgangspunten. Voor de keuze van meetlocaties (inclusief diepte) gaan waterbeheerders uit van een conceptueel begrip van de grondwaterstroming. Deze is in de Europese richtsnoeren aangeduid als conceptueel model. Hiermee wordt niet bedoeld op een computermodel, maar een algemene voorstelling van de werkelijkheid die verklarend kan werken voor de monitoringprogramma's. In een externe toets (januari 2007) zijn de aldus ontworpen monitoringprogramma's toereikend beoordeeld voor het gestelde doel.

Vergeleken met oppervlaktewater kennen de monitoringprogramma's voor grondwater een lagere meetdichtheid en meetfrequentie. Dit sluit aan bij de lagere stroomsnelheid van grondwater. Verdichting in de tijd of ruimte voegt voor grondwater weinig toe, maar leidt wel tot een onevenredige toename van de kosten. Mogelijk dat verdichting nodig blijkt in de aanloop naar de SGBP's van de volgende planperiodes. Mocht dat zo zijn dan worden de meetprogramma's hierop aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 4.3.2. van de SGBP's is de toelichting bij het monitoringprogramma grondwater verhelderd in lijn met bovenstaande antwoord.

Freatisch grondwater

Insprekers: 56, 57, 59, 79, 84

Insprekers verzoeken het (grondwater)meetnet uit te breiden voor betere monitoring van grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Zij vragen bij het monitoren van grondwater specifiek aandacht voor het meenemen van freatisch grondwater en voor de toestand zoals die op de kaarten wordt weergegeven. Het meenemen van de monitoring van freatisch grondwater in de SGBP's betekent het aanvullen van de monitoring van de ondiepe grondwaterstand en -kwaliteit om verdroging van natuurgebieden te meten. Insprekers dringen aan ook bestuurlijk hierover uniformiteit te bereiken. Tevens ondersteunen insprekers de herziening van het meetnet, mede om de beneden- en bovenstroomse relaties tussen waterlichamen in beeld te brengen.

Standpunt bevoegd gezag

Verdroging is in de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen meegenomen als een van de kwantitatieve aspecten. Waterbeheerders hebben daarbij de voorschriften gevolgd uit het protocol voor de toestandsbeoordeling grondwater. Als er sprake is van een significante achteruitgang van de grondwaterstand in Natura 2000-gebieden met grondwaterafhankelijke ecosystemen sinds 2000 (stijghoogte trends) dan voldoet het grondwaterlichaam niet aan de eis van bijlage V van de KRW. Met 'significante achteruitgang' wordt hier bedoeld een achteruitgang (meestal daling) van de grondwaterstanden, die leidt tot significante schade aan grondwaterafhankelijke terrestrische ecosystemen. Deze achteruitgang is meestal bepaald op basis van veranderingen in de stijghoogten in de watervoerende laag onder het natuurgebied. In veel gevallen is echter gebleken dat op basis van het KRW-meetnet daarover moeilijk uitsluitel kon worden gegeven. Vandaar dat dan een beheerdersoordeel is gegeven op basis van meer grondwatermeetgegevens dan alleen van de meetpunten in het KRW-meetnet. Binnen de grondwaterlichamen zijn geen Natura 2000-gebieden naar voren gekomen waar de grondwaterstanden sinds 2000 significant zijn gedaald. De grondwaterlichamen zijn daarom op dit punt in de goede kwantitatieve toestand. In het ontwerp-SGBP is aangegeven dat voor het in beeld brengen van de interactie tussen grond- en oppervlaktewater c.q. voor de beïnvloeding van aquatische en terrestrische natuur vanuit grondwater meer informatie nodig is dan thans beschikbaar op basis van het KRW-meetnet. Er zal in de komende jaren dan ook nader onderzoek plaatsvinden naar de bedoelde interactie, waarbij freatische grondwaterstanden een belangrijke toevoeging kunnen zijn.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Grensoverschrijdende grondwaterlichamen

Insprekers: 56, 57

Insprekers verzoeken het (grondwater)meetnet uit te breiden voor betere monitoring van grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Zij vragen specifiek aandacht bij het monitoren van grondwater voor het meten van het evenwicht tussen onttrekking en aanvulling bij grensoverschrijdende grondwaterlichamen en voor de toestand zoals die op de kaarten wordt weergegeven.

Standpunt bevoegd gezag

Het grondwatermeetnet is tot stand gekomen na uitgebreide analyse. Hierbij stond het schaalniveau van de voor de KRW relevante beheersmaatregelen centraal.

Indien uit de resultaten van het meetnet blijkt dat er aanpassingen nodig zijn, dan is daar de komende planperiode ruimte voor.

Bij grensoverschrijdende grondwaterlichamen geldt onverkort dat de grondwaterbalans in evenwicht dient te zijn. Er is alleen in het SGBP Schelde één grensoverschrijdend grondwaterlichaam benoemd. Het evenwicht van de grondwaterbalans is hier afgeleid middels een analyse van veranderingen van de stijghoogten. Uitbreiding van het grondwatermeetnet is hier dan ook niet nodig.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Mijnen

Inspreker: 56

Inspreker verzoekt het (grondwater)meetnet uit te breiden voor betere monitoring van grondwaterkwaliteit en -kwantiteit. Inspreker vraagt specifiek aandacht bij het monitoren van grondwater voor vervuiling uit mijnen en voor de toestand zoals die op de kaarten wordt weergegeven.

Standpunt bevoegd gezag

Vervuiling door mijnen is in Nederland niet als significante belasting naar voren gekomen in de uitgevoerde inventarisatie (Deltares, 2008). Er zijn dan ook geen aanwijzingen dat het grondwater hierdoor significant is of wordt belast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Zoet-zout metingen

Inspreker: 28

Inspreker vraagt om een toelichting op de zoet-zout metingen. Inspreker kan uit de tekst niet opmaken of bij deze metingen ook stromingsrichting en flux worden betrokken, en of de meetdichtheid voldoende is.

Standpunt bevoegd gezag

In Nederland is inmiddels veel ervaring opgedaan met het monitoren van de risico's van het verplaatsen van het zoet-zout grensvlak. In 2006 en 2007 is hier aanvullend onderzoek naar verricht door TNO (Stuurman et al., 2006 en Stuurman & Oude Essink, 2007). Hieruit volgt een hoofdgrens tussen zoet en zout zoals weergegeven in de SGBP's, welke bewaakt wordt door middel van zoutwachters (geleidbaarheid) en monsternamen. Daarnaast vindt aanvullende bewaking plaats in de gebieden die als kwetsbaar zijn aangeduid voor het optrekken van het zoet-zout grensvlak. In de genoemde rapportage uit 2007 is ook aangegeven welke meetdichtheid wordt gehanteerd. Met name in grondwaterbeschermingsgebieden rond drinkwaterwinningen bestaan in Nederland al meetnetten die bestaan uit combinaties van zoutwachters en grondwaterfilters. Vooral in duinwaterwinningen zijn deze meetnetten uitgebreid (veel meetpunten). Verder is in de rapportage ook aangegeven dat de meetdichtheid met name is gebaseerd op de lokale

stroomsnelheid van grondwater. Meer informatie is te vinden in de desbetreffende achtergrondrapporten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in paragraaf 4.3.2 de betreffende tekst verhelderd met een toelichting in lijn met bovenstaand antwoord.

Hoog Nederland

Inspreker: 59, 70

Voor hoog Nederland hebben de provincies Groningen, Drenthe, Overijssel, Noord-Brabant en Limburg sinds kort een onderling vergelijkbaar meetnet ingericht om verdroging te monitoren. De meetnetten zijn ontworpen om veranderingen in het hydrologische systeem op de natuurrealisatie te evalueren op beleidsniveau. Volgens inspreker moeten deze meetnetten ook ingezet voor het monitoren van de KRW-doelen. Verder hebben de provincies Friesland, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland en Zuid-Holland voor de duinen vooralsnog geen vergelijkbaar meetnet om verdroging te evalueren. Inspreker dringt er op aan om dat alsnog te doen.

Standpunt bevoegd gezag

De zienswijze, dat de KRW verdrogingsmeetnetten vereist, wordt niet gedeeld. De Kaderrichtlijn gaat uit van het (monitoren van) grondwaterstanden. Ten aanzien van Natura 2000-gebieden zijn vooralsnog geen dalingen geconstateerd die wijzen op achteruitgang sinds de invoering van de KRW (2000). Om deze reden omvat het KRW-meetnet voor grondwater tot nu toe geen ondiepe meetpunten in en rond natuurgebieden, maar enkel meetpunten uit het primaire meetnet.

Het is mogelijk dat bij het nader concretiseren van maatregelen voor het bereiken van instandhoudingsdoelen vanuit Natura 2000 in een aantal gebieden een uitgebreider meetnet nodig zal zijn. Eventuele resultaten van een dergelijk meer op natuurherstel gericht meetnet kunnen uiteraard wel worden gebruikt voor de SGBP's voor de tweede planperiode (2016-2021).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 4.3.2. van de SGBP's is de toelichting bij het monitoringprogramma grondwater verhelderd in lijn met bovenstaand antwoord.

Laag Nederland

Inspreker: 59, 70

Voor laag Nederland zijn we er tot nu toe niet in geslaagd een passend meetnet verdroging te ontwerpen. Bij de meeste gebieden is inzicht in de waterkwantiteit (waterbalans) en waterkwaliteit bepalend. Inspreker vraagt zich af wanneer dit meetnet wordt gerealiseerd.

Standpunt bevoegd gezag

De provincies in Laag Nederland beschikken inderdaad nog niet over een provinciebreed meetnet voor verdroging. Afhankelijk van het soort gebied wordt gebruik gemaakt van een passende methodiek, die niet is vastgelegd in een breed meetnet. Verschillen in monitoring tussen de provincies zijn dan ook met name terug te leiden tot het type gebieden waarmee elke provincie te maken heeft. Dit is

anders dan in Hoog Nederland, waar de meeste provincies hun methodiek wel hebben vastgelegd in een breed verdrogingsmeetnet. Provincies zijn momenteel in overleg om te onderzoeken of voor vergelijkbare gebieden in de verschillende provincies een vergelijkbare meetmethode kan worden opgezet en of voor Laag Nederland ook een provinciaal meetnet kan worden opgezet. Hiertoe is een IPO-projectgroep opgericht. Deze zet in op een landelijke basis voor het monitoren van effecten van verdrogingsbestrijding. De resultaten worden in 2010 verwacht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Realisatie natuurdoelen

Inspreker: 70

Op grond van analyses van Staatsbosbeheer is de voortgang van de doelrealisatie helder ruimtelijk weer te geven. Daarmee is aan te geven in welke mate de natuurdoelen zijn gerealiseerd. Deze analyses met betrekking tot doelrealisatie moeten volgens inspreker worden mee genomen in de KRW.

Standpunt bevoegd gezag

Provincies zijn op de hoogte van het uitgebreide vegetatiemeetnet van Staatsbosbeheer en maken dan ook graag gebruik van de kennis die bij hen aanwezig is in het kader van de verdrogingsbestrijding. Provincies zijn van mening dat de gegevens van Staatsbosbeheer in het proces van de Natura 2000 beheerplannen meer op hun plek zijn dan in het KRW-proces. Zodra meer duidelijkheid bestaat over de te behalen instandhoudingsdoelen in Natura 2000-gebieden, ook in de niet als sense-of-urgency aangeduide gebieden, kan de bedoelde informatie in dat traject goed worden benut. Vegetatiemonitoring zal ook een rol krijgen in de landelijke basis verdrogingsmonitoring. Provincies nodigen Staatsbosbeheer uit om de aanwezige vegetatiekennis hierbij in te brengen. Er zijn De resultaten van terrestrische vegetatiekarteringen als beeld van de mate waarin natuurdoelen zijn bereikt, zijn niet opgenomen in de SGBP's. Het gaat hier niet direct om een KRW-doel en bovendien zijn de beheerplannen van Natura 2000-gebieden nog niet vastgesteld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3.5 Monitoring drinkwater

Menselijke consumptie

Inspreker: 33, 34

Inspreker vraagt om aanvulling op tekst over extra monitoring rondom oppervlaktewater voor onttrekking van water voor menselijke consumptie.

Standpunt bevoegd gezag

Voor de monitoring gericht op onttrekking van oppervlaktewater bestemd voor menselijke consumptie is een toelichting in de SGBP's opgenomen voor de specifieke

situatie rondom oeverinfiltratiewinningen c.q. oevergrondwaterwinningen. Hierover zijn aanvullende afspraken gemaakt tussen rijk, waterbedrijven en provincies.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In hoofdstuk 6 van de SGBP's is bij de beschrijving van de gebiedsdossiers een aanvullende tekst opgenomen omtrent monitoring rondom de innamepunten voor menselijke consumptie.

Beoordeling drinkwater

Inspreker: 30

Inspreker wenst dat de uitkomst van de kwaliteitsbeoordeling van innamepunten van oppervlaktewater voor drinkwaterbereiding in Rijndelta, getoetst aan richt- en streefwaarden uit het Bkmw, in zijn geheel wordt opgenomen in de SGBP's. Genoemde toetsingen zijn bedoeld voor verplichtingen in het kader van artikel 7 van de KRW (verminderen van de zuiveringsinspanning).

Standpunt bevoegd gezag

De kwaliteit van het oppervlaktewater bij winningen voor drinkwaterbereiding uit oppervlaktewater is in het ontwerp-SGBP niet getoetst aan de milieukwaliteitseisen en streefwaarden van bijlage IV uit het ontwerp-Bkmw. Terecht wordt hierbij verwezen naar verplichtingen in het kader van artikel 7 van de KRW. Het gaat hierbij om toetsing van de kwaliteit van de oppervlaktewateren bij de innamepunten van directe winningen aan de milieukwaliteitseisen en die van de betreffende oppervlaktewateren ook aan de streefwaarden (directe winningen en oeverinfiltratiewinningen). In het SGBP Maas en het SGBP Rijndelta zijn in hoofdstuk 5 de resultaten opgenomen van de toetsing van de kwaliteit van de oppervlaktewateren bij de innamepunten voor publieke drinkwaterbereiding aan de richt- en streefwaarden. Met betrekking tot de toetsing aan de richtwaarden is het vóórkomen van innamestops aangegeven: dit blijkt over de afgelopen jaren beperkt te zijn geweest. Met betrekking tot toetsing aan de streefwaarden zijn de belangrijkste probleemstoffen in de SGBP's vermeld. Bij het opstellen van de gebiedsdossiers per winning zal de toetsing nauwkeuriger gebeuren en – waar nodig en mogelijk - gekoppeld worden aan te nemen beschermingsmaatregelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In hoofdstuk 5 van de SGBP's is voor wat betreft de rijkswateren een samenvattend overzicht opgenomen van de frequentie van de innamestops van de afgelopen jaren. Hierbij zijn de relevante stoffen genoemd en is aangegeven wat de belangrijkste probleemstoffen zijn bij toetsing aan de streefwaarden.

Trendbeoordeling

Inspreker: 33

Inspreker stelt voor om voor grondwater een trendbeoordeling op te nemen van de kwaliteit van onttrokken water voor menselijke consumptie en de uitkomst te toetsen aan richt- en streefwaarden uit het Bkmw. Genoemde toetsingen zijn bedoeld voor verplichtingen in het kader van artikel 7 van de KRW (verminderen van de zuiveringsinspanning).

Standpunt bevoegd gezag

Voor wat betreft grondwater zijn niet zozeer de milieukwaliteitseisen en streefwaarden van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 als norm relevant, als wel het door inspreker aangehaalde criterium uit de KRW zelf (artikel 7.2 en 7.3 van de KRW). Om een eventuele achteruitgang van grondwaterkwaliteit, zoals genoemd in artikel 7.3 te kunnen controleren is inderdaad trendbeoordeling nodig. In het ontwerp-SGBP was op dit punt reeds een voorbehoud gemaakt vanwege het nog niet beschikbaar zijn van een landsdekkende analyse. Inmiddels is de bedoelde beoordeling wel uitgevoerd en is als resultaat toegevoegd aan de SGBP's. Daarbij is tevens gekeken naar trends.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 4.6.2 van de SGBP's is opgenomen dat de bedoelde trendanalyse is uitgevoerd. Het oordeel over de toestand van de grondwaterlichamen is hierdoor echter niet gewijzigd.

Toestandbepaling winputten

Inspreker: 42

Inspreker wenst dat het voorstel van de provincie Noord-Brabant voor de toestandbepaling van drinkwaterwinningen, waarbij de winputten centraal staan, wordt opgenomen in het SGBP Rijndelta als grondslag voor de toestandbepaling en monitoring van drinkwaterwinningen uit grondwater. Inspreker verzoekt de provincie dit samen met de drinkwaterbedrijven verder uit te werken.

Standpunt bevoegd gezag

Het voorstel van de Provincie Noord-Brabant voor de toestandbepaling van drinkwaterwinningen kent interessante aspecten. Het Ministerie van VROM doet momenteel een onderzoek naar de inzet van zulke early warning systemen. Het voorstel van de Provincie Noord-Brabant zal hierin worden betrokken. Andere recent voorgestelde benaderingen accentueren juist een meer brongerichte aanpak. In het kader van de op te stellen gebiedsdossiers worden de situatie en risico's per winning in beeld gebracht. Op basis van dit beeld van de situatie en risico's zal voor de betreffende winning de wijze van monitoring worden bepaald in relatie tot eventuele andere maatregelen. Vanwege deze benadering via de gebiedsdossiers is besloten om het voorstel van Provincie Noord-Brabant nu niet in de SGBP's op te nemen als grondslag voor toestandbepaling en monitoring voor drinkwaterwinningen uit grondwater.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

3.6 Belasting

Bijdrage landbouw

Insprekers: 37, 71, 77, 84

Insprekers menen dat de bijdrage aan nutriënten vanuit de landbouw zwaar wordt overschat door modelberekeningen. Een inspreker wil een herziening van tabel 5-7 in SGBP Maas. Andere insprekers willen eerst meer duidelijkheid over het daadwerkelijke aandeel van de landbouw voordat er onderzoek wordt gedaan naar aanvullende maatregelen en voordat dit aan Brussel wordt gerapporteerd.

Standpunt bevoegd gezag

De informatie over diffuse bronnen van nutriënten in het SGBP Maas is gebaseerd op een combinatie van gegevens uit de Landelijke Emissieregistratie (meet- en modelgegevens) en de feitelijk gemeten normoverschrijdingen van stikstof en fosfaat per oppervlaktewaterlichaam (tabel 5-7 in de SGBP's).

Onderzoek in het kader van de Meststoffenwet (evaluatie 2007) heeft uitgewezen dat voor fosfaat in veel gebieden de belasting voor een belangrijk deel het gevolg is van historische overbelasting. Daarom wordt in het vierde Nitraatactieprogramma (EU-Nitraatrichtlijn) voorgesteld om de gebruiksnormen voor fosfaat aan te passen naar rato van de fosfaattoestand van het perceel. Dat betekent dat als voor fosfaat de beschikbare voorraad te laag dreigt te worden, een hogere mestgift mogelijk is. Voor veel gronden zal echter gelden dat, rekening houdend met de beschikbare voorraad, dit leidt tot lagere giften zonder dat de gewasproductie daaronder zal leiden. Voor nitraat geldt dat in veel gebieden, met name zand- en lössgebieden, de huidige landbouwpraktijk nog leidt tot ongewenste verliezen naar grond- en oppervlaktewater. Voor die zand- en lössgebieden worden daarom voor de uitspoelingsgevoelige gewassen en gras de stikstof gebruiksnormen in de periode 2010-2013 aangescherpt. Gebiedsgericht onderzoek en innovatie zal nodig zijn voor de ontwikkeling van een sociaal en economische duurzame landbouw, waarbij emissies via passende maatregelen worden teruggebracht tot voor het milieu aanvaardbare niveaus. Deze informatie is reeds bij de Europese Commissie bekend in verband met de onderhandelingen over het vierde Nitraatactieprogramma.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in de tabellen 5-1, 5-7, 5-11, 6-1a en 6-1b bij diffuse bronnen de term 'landbouwactiviteiten' vervangen door 'landbouwgronden'. Dit is ook doorgevoerd in de begeleidende teksten. Hierdoor is duidelijker dat de som van nalevering (historische overbelasting) en resterende belasting van de huidige landbouwpraktijk wordt bedoeld.

In paragraaf 5.1.3 (Diffuse bronnen) van de SGBP's is opgenomen dat belasting met fosfaat grotendeels wordt veroorzaakt door historische overbelasting en dat voor nitraat geldt dat in veel gebieden, met name zand- en lössgebieden, de huidige landbouwpraktijk nog leidt tot ongewenste verliezen naar grond- en oppervlaktewater.

Tabel 5-10

Inspreker: 28

Inspreker mist in SGBP Rijndelta de onderbouwing bij tabel 5-10 (relatief belang overige belastingen op oppervlaktewaterlichamen), in het bijzonder voor klimaatverandering in de deelgebieden Rijn-Midden en Rijkswater.

Standpunt bevoegd gezag

Zoals beschreven in de werkwijze in paragraaf 5.1.1 van de SGBP's is door de waterbeheerders voor 'andere menselijke activiteiten', waaronder klimaatverandering, per oppervlaktewaterlichaam beoordeeld of een belasting significant is. Een belasting is significant als deze ertoe leidt dat de goede chemische toestand (GCT) of de goede ecologische toestand dan wel potentieel (GET of GEP) in 2015 mogelijk niet wordt gehaald. Klimaatverandering zal naar verwachting leiden tot significante stijging van de watertemperatuur. Ook zal met name in de zomerperiode frequenter en over langere perioden droogte optreden, wat weer lagere afvoer van beken en rivieren en daling van het waterpeil tot gevolg heeft. Als dit optreedt heeft het negatieve gevolgen voor de ecologische doelen. In de SGBP's is een apart hoofdstuk over klimaatverandering opgenomen, waarin onder meer de mogelijke effecten van klimaatverandering op de effectiviteit van maatregelen is beschreven. Deze kennis kan gebruikt worden bij het opstellen van de SGBP's voor de tweede planperiode (2016-2021).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is in hoofdstuk 7 een algemeen tekst over klimaatverandering toegevoegd.

Agrarisch grondgebruik

Inspreker: 37

Inspreker vraagt waarop het waardeoordeel is gebaseerd, dat 65% agrarisch grondgebruik met 65% relatief veel oppervlakte in beslag neemt.

Standpunt bevoegd gezag

Bedoeld is dat het agrarisch oppervlaktebeslag van 65% relatief veel is in vergelijking met andere stroomgebieden in Nederland. Overigens zijn de verschillen tussen de stroomgebieden niet zo groot. In het Eemsstroomgebied is het percentage van de landbouwgrond ten opzichte van het gehele landoppervlakte 67%, voor de Maas 56%, voor de Schelde 66% en voor de Rijndelta 51%.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Knelpunten vismigratie

Inspreker: 66

Inspreker vraagt zich af hoeveel knelpunten voor de vismigratie resteren na uitvoering van het vispasseerbaar maken van stuwen in het stroomgebied Eems.

Standpunt bevoegd gezag

Teneinde een goede ecologische kwaliteit voor vissen te bereiken, is het maatregelenprogramma ten aanzien van opheffen vismigratieknelpunten opgesteld. Er wordt vanuit gegaan dat na uitvoering van dit programma geen vismigratieknelpunten ten behoeve de KRW restereren.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Gebiedsbeschrijving

Inspreker: 69

Inspreker vraagt om een paragraaf toe te voegen aan hoofdstuk 1 van het SGBP Rijndelta waarin de relatie tussen de gebiedsbeschrijving (effecten ruimtegebruik) en de waterkwaliteit wordt toegelicht en te betrekken bij het bepalen van de doelen.

Standpunt bevoegd gezag

Binnen de systematiek van de KRW is er ruimte om bepaalde effecten van het ruimtegebruik, de zogenaamde onomkeerbare hydromorfologische ingrepen, te betrekken bij het afleiden van ecologische doelen voor oppervlaktewateren. Van deze mogelijkheid is in Nederland in de SGBP's in veel gevallen gebruikt gemaakt (hoofdstuk 3). De systematiek van de KRW staat niet toe dat andere ingrepen en de effecten van door menselijk gebruik veroorzaakte emissies van stoffen uitgangspunt zijn voor het afleiden van de chemische en ecologische doelen. Wel staat de KRW toe om rekening te houden met de kosten en uitvoerbaarheid van maatregelen en daardoor een deel van de maatregelen pas na 2015 uit te voeren of om doelen daarvoor te verlagen. Hierop is in hoofdstuk 3 van de SGBP's reeds uitvoerig ingegaan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Landbouw en metalen

Inspreker: 77

Inspreker twijfelt aan het genoemde aandeel van de landbouw aan cadmium, koper en zink en oppert dat het om historische belasting gaat. Nergens is een onderbouwing weergegeven van de genoemde cijfers.

Standpunt bevoegd gezag

De vrachten van zware metalen afkomstig vanuit de landbouw zijn gebaseerd op de gegevens van de Landelijke Emissieregistratie uit peiljaar 2005 (meet- en modelgegevens). Voor de SGBP's is een nieuwe analyse gedaan op basis van meest recente beschikbare gegevens. Dit betreft gegevens uit peiljaar 2006. Huidige gehalten van zware metalen in mest wijzen – naast historische belasting – ook op belangrijke actuele emissies via uit- en afspoeling van landbouwgrond naar het oppervlaktewater.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De resultaten van een nieuwe analyse zijn in de SGBP's verwerkt. Er heeft dus een actualisering plaatsgevonden van de vrachten.

Diergeneesmiddelen

Inspreker: 77

Inspreker is van mening dat diergeneesmiddelen niet als aparte belasting moeten worden vermeld, maar dat gesproken moet worden van geneesmiddelen omdat het humane aandeel veel groter is.

Standpunt bevoegd gezag

Zowel (residuen van) humane geneesmiddelen alsook diergeneesmiddelen kunnen een bedreiging vormen voor de aquatische levensgemeenschap. Het is daarom terecht dat aan beide aandacht wordt besteed.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.8 'maatregelen diffuse bronnen' van de SGBP's zijn naast de diergeneesmiddelen ook de humane geneesmiddelen genoemd. Tevens is naar aanleiding van de voortgangsrapportage over het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging (september 2009), inclusief vervolgacties inzake de reductie van emissies van geneesmiddelen, bijlage L geactualiseerd. Een verwijzing naar deze voortgangsrapportage is opgenomen in de paragraaf 6.3.8.

Industrie en metalen

Inspreker: 78

Inspreker vraagt om aanpassing van de opmerkingen over forse industriële lozingen van zink, koper en kwik in SGBP Maas. Inspreker meent dat deze relatief klein zijn in vergelijking met lozingen bovenstrooms en lozingen vanuit rwzi's.

Standpunt bevoegd gezag

Inspreker maakt een terechte opmerking. De betreffende tekst is naar aanleiding van de inspraakreactie in het SGBP Maas verwijderd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 5.1.2 van het SGBP Maas is de betreffende tekst verwijderd.

3.7 Specifieke gebieden

Volkerak-Zoommeer

Insprekers: 65, 78

Insprekers zijn van mening dat de mogelijke verzilting van het Volkerak-Zoommeer bedreiging is voor de zoetwatervoorziening.

Standpunt bevoegd gezag

In onderzoek naar de mogelijke verzilting van het Volkerak-Zoommeer spelen de eventuele effecten op de zoetwatervoorziening in het algemeen en van de bedoelde

bedrijven in de hele regio een belangrijke rol. Voorafgaand aan een besluit worden alle effecten en mogelijke oplossingen in beeld gebracht en afgewogen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Spaans kanaal

Inspreker: 4

In het stroomgebied van de Niers is het Spaans kanaal (Fossa Eugeniana) aangewezen als monument (Rheinberg, Geldern, Arcen, Venlo). In Nederland ligt ook nog een restant als sloot. Deze komt bij Venlo samen met het Noordkanaal (Grand Canal du Nord). Volgens inspreker verdienen deze tracés bescherming.

Standpunt bevoegd gezag

De Fosse Eugeniana loopt via de Rijnbeek in Venlo over Duits grondgebied en komt bij de Lingsforterbeek Nederland weer binnen. Het waterschap gaat de Rijnbeek niet herinrichten, mede omdat dit niet past binnen de historie van de Fossa Eugeniana. De Lingsforterbeek wordt wel heringericht over een traject dat geen onderdeel uitmaakt van het Spaans Kanaal. Limburgs Landschap is samen met onder meer het Waterschap Peel en Maasvallei een project gestart om de Fossa Eugeniana weer zichtbaar te maken in het landschap nabij de Lingsforterbeek. De beken worden beschermd door de Keur van het waterschap.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Eiland van Nederhemert en Bern

Inspreker: 20

De plannen voor de Maasdelta behelzen kennelijk ook de Afgedamde Maas en de Dode Arm van die Maas. Het Eiland van Nederhemert en Bern worden door die Dode Arm en de Andelsche Maas (Afgedamde Maas) vrijwel geheel omsloten. In de plannen ziet inspreker vrijwel alleen Brabantse inbreng terwijl in dit plangebied de verantwoordelijken Geldersch zijn. Denk aan Provincie, Gemeenten Zaltbommel en Maasdriel en Waterschap Rivierenland.

Standpunt bevoegd gezag

Het Eiland van Nederhemert en Bern en de daarin gelegen wateren liggen in het stroomgebied Rijn (SGBP Rijndelta). De Afgedamde Maas is onderdeel van het oppervlaktewaterlichaam Beneden Maas (NL94_5) en ligt in het stroomgebied Maas (SGBP Maas). Rijkswaterstaat beheert dit water. In het gebiedsproces namen deel Rijkswaterstaat, Waterschap Rivierenland, Provincie Gelderland, Provincie Noord-Brabant en de gemeenten. Via dit gebiedsproces hebben zij een inbreng geleverd. Hierbij zijn mogelijke bronnen en maatregelen voor de Afgedamde Maas in beeld gebracht. De conclusie was dat – bovenop de maatregelen van de rijksoverheid in de SGBP's – er vooralsnog geen regionale opgave ligt voor aanvullende regionale maatregelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Begrenzing Waddenzee

Inspreker: 29

Inspreker is van mening dat de begrenzing van de KRW waterlichamen voor de Waddenzee in het SGBP Rijndelta niet overeen komt met de begrenzing die in het zorgvuldige door RWS gevoerde gebiedsproces voor de Waddenzee afgesproken is. Deze is door RBO Rijn-Noord/Nedereems en Regionale College Waddengebied is geaccordeerd. In het SGBP loopt de noordelijke begrenzing van het sterk veranderende waterlichaam niet op 1 zeemijl afstand van de Afsluitdijk, maar direct langs de Afsluitdijk. Daardoor begint het waterlichaam met als status 'natuurlijk' direct bij de Afsluitdijk. Fryslân dringt erop aan de begrenzing in het SGBP in overeenstemming te brengen met het resultaat van het gebiedsproces.

Standpunt bevoegd gezag

In april 2005 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de status 'natuurlijk' voor de Waddenzee. Daarbij zijn de afspraken gemaakt om de havens uit te sluiten en de grens van het waterlichaam Waddenzee te leggen op de gemiddelde hoogwaterlijn. Op basis van deze randvoorwaarden is in de gebiedsprocessen in februari 2008 een voorstel gedaan aan het rijk. LNV heeft het voorstel afgewogen en uiteindelijk bezwaar gemaakt tegen de opname van een strook langs de Afsluitdijk bij het 'sterk veranderde' waterlichaam. De beheerder van de Afsluitdijk (RWS) en LNV hebben geconstateerd dat het laten vervallen van deze strook direct langs de Afsluitdijk geen negatieve invloed heeft op de uitvoering van de hier voorgenomen plannen (innovatieve versterking Afsluitdijk en aanleg extra spuicapaciteit). Daarom is de conclusie van LNV en Rijkswaterstaat overgenomen in het SGBP Rijndelta.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Overijsselse Vecht

Inspreker: 38

Inspreker constateert in SGBP Rijndelta verschillende weergaven van de begrenzing van het KRW-waterlichaam Overijsselse Vecht. Het verzoek is om de weergave op de kaarten 4f en 5 aan te houden.

Standpunt bevoegd gezag

Op kaarten 4f en 5 is de Overijsselse Vecht weergegeven als lijnelement. Dit is inderdaad de juiste weergave voor het betreffende riviertype. De kaarten waarin de Overijsselse Vecht is weergegeven als vlakelement worden aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In SGBP Rijndelta zijn alle kaarten waarop de Overijsselse Vecht als vlakelement is weergegeven, gewijzigd in een weergave als lijnelement.

Kustgebieden

Inspreker: 66

Inspreker is van mening dat het doorspoelen van kustgebieden met zoet water om verzilting tegen te gaan moet worden stopgezet.

Standpunt bevoegd gezag

De bestrijding van verzilting speelt op een aantal plaatsen in Nederland. Het is een van de doelstellingen die ter plaatse wordt afgewogen tegen andere belangen. Veel kustgebieden hebben een agrarische functie, waarbij beschikbaarheid van zoet water een randvoorwaarde is. Het betreft een hydrologische ingreep die niet omkeerbaar is zonder significante schade aan de genoemde functie. Om die reden wordt het doorspoelen nu niet stopgezet. Overigens vindt er wel onderzoek plaats naar teelten die minder zoutgevoelig zijn en is de zoetwatervoorziening de komende jaren in discussie als onderdeel van de uitvoering van het Deltaprogramma.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Winterbed

Inspreker: 79

Inspreker verzoekt bij de hydraulische toetsing voor activiteiten in het winterbed van de rivier ook een ecologische toets voor de langere termijn op te nemen.

Standpunt bevoegd gezag

De Beleidslijn grote rivieren betreft een afwegingskader om te kunnen beoordelen of activiteiten kunnen plaatsvinden in het rivierbed onder de voorwaarde dat de beschikbare afvoer en bergingscapaciteit van het rivierbed behouden blijft. Ontwikkelingen die de mogelijkheid tot rivierversmalling door verbreding en verlaging van het rivierbed nu en in de toekomst feitelijk onmogelijk maken, worden daarbij tegen gegaan. Deze afweging vindt plaats via twee sporen: via het rivierkundige spoor voor vergunningverlening in kader van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken en via het ruimtelijk spoor voor doorwerking in bestemmingsplannen via de Amvb-ruimte (Wet ruimtelijke ordening). De ecologische toets voor de langere termijn maakt geen onderdeel van uit van het rivierkundig spoor, aangezien het een ander soort afweging betreft. Een dergelijke afweging voor effecten op de ecologie dient in het ruimtelijk spoor plaats te vinden via naleving van wet en regelgeving op het gebied van natuurbescherming. In de Amvb-ruimte is tevens voorzien in algemene regels voor provinciale verordeningen en bestemmingsplannen ten aanzien van de ecologische hoofdstructuur en het behoud van ecologische waarden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

4. Beschermde gebieden

4.1 Register Beschermde gebieden

Drinkwater

Insprekers: 42, 56, 60, 79, 80

Insprekers verzoeken om verduidelijkingen, aanvullingen en/of correcties door te voeren ten aanzien van de aanwezigheid van winningen en hun locaties en opname hiervan op de betreffende kaarten. Insprekers verzoeken ook om het opnemen van de betreffende oppervlaktewateren in het register Beschermde gebieden. Aangegeven wordt dat hierbij ook noodinnamepunten en industriële winningen voor menselijke consumptie moeten worden meegenomen.

Standpunt bevoegd gezag

De verschillende voorgestelde aanvullingen en correcties zijn overgenomen in de SGBP's en verwerkt in de betreffende kaarten. In overeenstemming met artikel 7.1 van de KRW zijn de gehele waterlichamen waarin drinkwaterwinningen en/of industriële winningen voor menselijke consumptie zijn gelegen, met inbegrip van oeverinfiltratiewinningen en noodinnamepunten, opgenomen in het register van beschermde gebieden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties hebben geleid tot aanpassingen van kaarten van de SGBP's, waarop de winningen en hun locaties zijn aangegeven.

Waterparels en EHS

Inspreker: 79

Inspreker vraagt om op grond van artikel 6 en bijlage IV van de KRW, het register Beschermde gebieden aan te vullen met overige beschermde natuurgebieden (zoals Waterparels en Ecologische Hoofdstructuur) samen met de nationale of lokale wetgeving krachtens welke zij zijn aangewezen.

Standpunt bevoegd gezag

De natuurgebieden buiten de aangewezen Natura 2000-gebieden behoren niet tot de definitie van het register Beschermde gebieden. Ze vallen niet onder de in artikel 6 en bijlage IV van de KRW opgesomde Europese richtlijnen. Waterparels en de Ecologische Hoofdstructuur zijn daarom niet in de SGBP's het register Beschermde gebieden gerapporteerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

4.2 Doelen

Vereenvoudiging zuivering

Insprekers: 26, 33, 42, 57, 60, 60, 68

Insprekers verzoeken om aanvullende (onderzoeks)maatregelen op te nemen onder meer voor klimaatverandering, stoffen uit het rapport

'Bedreigende stoffen voor drinkwater uit de Maas' en 'nieuwe' milieuvreemde stoffen. Insprekers verzoeken ook in te zetten op innovatie ter verbetering van de waterkwaliteit. Dit met oog op bescherming van de drinkwatervoorziening en realisatie van de drinkwaterdoelen. Enkele insprekers stellen dat het twijfelachtig is of de door de KRW beoogde vereenvoudiging van zuivering en de verlaging van zuiveringskosten binnen de looptijd van de KRW met de voorgestelde maatregelen te verwachten zijn.

Standpunt bevoegd gezag

Een goede chemische waterkwaliteit, met het oog op de bescherming van de drinkwaterwinning en de KRW-doelstelling om op termijn de benodigde zuiveringsinspanning te kunnen verminderen (artikel 7 van de KRW), is het meest gediend met een generiek brongericht beleid om te voorkomen dat vervuilende stoffen in het water komen. Een adequate uitvoering van het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging en aanvullende maatregelen op Europees niveau speelt daarbij een belangrijke rol. Bovendien worden in aanvulling op de generieke maatregelen een groot aantal lokale maatregelen genomen om de inbreng van stoffen te verminderen, zoals het optimaliseren van rwzi's, sanering van riooloverstorten, baggeren van verontreinigde waterbodems en het instellen van mest- en spuitvrije zones.

Met het Innovatieprogramma KRW wordt getracht maatregelen te vinden waarmee hardnekkig knelpunten o.a. met betrekking tot stoffen in de toekomst kunnen worden opgelost. Aanvullende maatregelen die kosteneffectief en uitvoerbaar blijken, worden in de SGBP's voor de tweede planperiode opgenomen.

In het Nationaal Waterplan staat een actie opgenomen om regelmatig (monitoring)onderzoek te doen naar mogelijke nieuwe stoffen. Bovendien wordt bij de actualisatie van de Leidraad "Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (2010) aandacht geschonken aan de normering van stoffen die niet onder de werking van de KRW vallen. Specifiek voor de bescherming van de drinkwaterfunctie en in lijn met de werkwijze van Guidance no. 3 van de Grondwaterrichtlijn, zal het Ministerie van VROM een onderzoek starten naar de vraag of, en op welke wijze, een early warning systeem kan worden ingericht om drinkwaterwinningen te beschermen tegen verontreinigende stoffen. Het doel van zo'n systeem is om in een vroegtijdig stadium potentiële bedreigingen te identificeren voor drinkwaterwinningen. Het early warning systeem kan mede worden gebruikt bij de selectie van stoffen waarvoor drempelwaarden zouden moeten worden afgeleid. In de SGBP's is een afzonderlijke hoofdstuk opgenomen over klimaatverandering, waarin onder meer aandacht is besteed aan de effecten van klimaatverandering of de effectiviteit van maatregelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de drinkwaterparagraaf 6.3.4 van de SGBP's is de tekst verduidelijkt ten aanzien van de bijdragen van de SGBP-maatregelen aan de realisatie van de doelen voor de drinkwaterfunctie. Tevens zijn de onderzoeksmaatregelen ten aanzien van een 'early warning systeem' opgenomen.

Afstemming KRW en Natura 2000

Insprekers: 37, 48, 50, 52, 53, 59, 65, 66, 70, 78, 82, 96

Insprekers vragen om een nadere toelichting op het KRW- en Natura 2000-proces en op de te realiseren afstemming tussen KRW- en Natura 2000-doelen (ontwerp-SGBP's paragraaf 3.5.4). Insprekers merken op dat de implementatieprocessen van KRW en Natura 2000 niet gelijk oplopen, waardoor de deze in de ontwerp-SGBP's onvoldoende zijn afgestemd. De (strengere) Natura 2000 doelen zijn onterecht niet meegenomen in de SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW vereist afstemming tussen KRW-doelen en doelen voor beschermde gebieden, waaronder Natura 2000-gebieden. De Natura 2000-instandhoudingsdoelen zijn omschreven in termen van habitattypen en soorten. De bijbehorende milieudoelstellingen zijn kwalitatief omschreven in de 'knelpunten- en kansanalyses' van KIWA (2007) en de watercondities zijn indicatief aangegeven in de database van LNV met ecologische vereisten van Natura 2000-gebieden¹. Bij overlap met een KRW-waterlichaam is het nodig om na te gaan of de biologische Natura 2000-doelen leiden tot extra strenge milieudoelstellingen voor het hele waterlichaam. Vaak komen de relevante habitattypen en/of soorten plaatselijk voor in een gebied. Dit kan leiden tot specifieke eisen aan de watercondities voor een locatie. Pas na afronding van de Natura 2000-beheerplanprocessen zijn de definitieve biologische doelen (omvang, plaats en tijd) en ook de specifieke watercondities bekend. Als dan blijkt dat strengere watercondities nodig zijn én de conclusie is dat die voor behoud en ontwikkeling van de Natura 2000-doelen persé moet gelden voor het hele oppervlaktewaterlichaam, wordt die strengste waarde als KRW-doel opgenomen in de SGBP's voor de tweede planperiode. Deze werkwijze is aanvullend opgenomen in de SGBP's. Dat betekent niet dat er nu geen afstemming heeft plaatsgevonden. Daar waar mogelijk heeft afstemming van doelen en maatregelen plaatsgevonden in de regionale KRW-gebiedsprocessen in de periode 2006-2009. De maatregelen, die bijdragen aan het bereiken van de Natura 2000-doelen, waarover partijen in de gebiedsprocessen overeenstemming hebben bereikt, zijn in de SGBP's opgenomen.

Zo heeft voor rijkswateren de afstemming van milieudoelstellingen tussen KRW en Natura 2000 merendeels al plaatsgevonden. In enkele gebieden staan het beoogde areaal en/of de aantallen van beschermde soorten door autonome ontwikkelingen onder druk. Effectieve en betaalbare maatregelen zijn echter nog niet bekend. Voor de betreffende gebieden (Oosterschelde, Markermeer en IJsselmeer) hebben Rijkswaterstaat en het Ministerie van LNV nader onderzoek afgesproken. Dit houdt in dat het effect van autonome ontwikkeling op de natuurdoelen in beeld wordt gebracht en mogelijke maatregelen worden verkend. Dit onderzoek kan leiden tot een bijstelling van de natuurdoelen (maatwerk). In de SGBP's is ten onrechte vermeld dat dit maatwerk reeds heeft plaatsgevonden. Op de korte termijn blijven de huidige instandhoudingsdoelen en – eventueel – daaraan gekoppelde gevolgen voor bestaande vergunningen en nieuwe activiteiten ongewijzigd. Bij een eventueel besluit tot aanpassing van natuurdoelen (maatwerk) worden effecten op bestaande vergunningen en nieuwe activiteiten meegewogen.

¹ zie LNV-website: <http://www.synbiosys.alterra.nl/Natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=kiwaachterkant>.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.5.4 van de SGBP's is bovenstaande tekst over de afstemming tussen KRW- en Natura 2000-doelen opgenomen. In SGBP Schelde en Rijndelta is aanvullend ingegaan op het afgesproken onderzoek, zoals in de tekst hierboven beschreven.

Tussentijdse bijstelling Natura 2000

Insprekers: 59, 66

Insprekers vragen om nieuwe gegevens over Natura 2000-doelen en maatregelen op te nemen in een tussentijdse bijstelling c.q. herziening van de SGBP's en van de plannen van waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat.

Standpunt bevoegd gezag

De bestuurlijk vastgestelde maatregelen voor de KRW en voor Natura 2000-gebieden zijn opgenomen in de SGBP's (periode 2009-2015). De KRW-maatregelen dragen bij aan Natura 2000-doelen (vooral oppervlaktewater) en de Natura 2000-maatregelen dragen bij aan KRW-doelen (vooral grondwater). Indien de beheerplanprocessen van Natura 2000 op korte termijn leiden tot bestuurlijk vastgestelde watermaatregelen, dan kunnen deze maatregelen in de planperiode 2009-2015 aanvullend worden uitgevoerd c.q. gestart. De stand van zaken van deze afspraken en mogelijk nieuwe KRW-maatregelen vormen onderdeel van de SGBP's voor de tweede planperiode en worden vastgelegd in de landelijke en regionale waterplannen voor de periode 2016-2021.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Resultaatverplichting

Inspreker: 30

Inspreker verzoekt om in de SGBP's een resultaatsverplichting in plaats van een inspanningsverplichting op te nemen voor het huidige beschermingsniveau van drinkwater en de reductie van de zuiveringsinspanning.

Standpunt bevoegd gezag

De SGBP's en de onderliggende plannen geven de doelstellingen en de maatregelen om deze doelstellingen te bereiken. De juridische status van de doelstellingen is geregeld in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009. Daarin zijn naast de milieukwaliteitsnormen voor waterlichamen ook milieukwaliteitseisen en streefwaarden opgenomen voor de waterwinlocaties. Hiermee is voldoende geregeld dat het huidige beschermingsniveau gehandhaafd blijft en er gestreefd wordt naar vermindering van de zuiveringsinspanning.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Drinkwaterdoelstelling

Inspreker: 33

Inspreker verzoekt om in paragraaf 3.5.1 de doelstellingen toe te voegen voor grondwaterlichamen waaruit water voor menselijke consumptie wordt onttrokken, onder verwijzing naar artikel 7.3 van de KRW. Tevens verzoekt inspreker om in paragraaf 6.5 het streefbeeld 'drinkwater kan zonder hoge kosten worden bereid uit grond- en oppervlaktewater' uit het Nationaal Waterplan op te nemen in de SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

Na toepassing van de aangewende zuiveringstechnieken moet conform artikel 7.2 van de KRW de kwaliteit van het product drinkwater voldoen aan de normen van de Europese Drinkwaterrichtlijn (98/83/EG). Deze normen zijn geïmplementeerd in het Waterleidingbesluit (in de toekomst het Drinkwaterbesluit) en de Warenwet. Voor waterwinlocaties in oppervlaktewaterlichamen met drinkwaterfunctie zijn milieukwaliteitseisen opgenomen in tabel 1 van bijlage IV van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009). Bij overschrijding van de milieukwaliteitseisen dient de inname van het ruwe water tijdelijk gestaakt te worden.

Conform artikel 7.3 van de KRW moeten lidstaten zorgen voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen waaruit voor menselijke consumptie bestemd water wordt onttrokken. Doel hiervan is om het vereiste niveau van zuivering voor de productie van drinkwater te verlagen. Dit uitgangspunt is in het Nationaal Waterplan vertaald in het streefbeeld 'drinkwater kan zonder hoge kosten worden bereid uit grond- en oppervlaktewater'. Voor een groot aantal stoffen is het kwaliteitsniveau dat past bij dit streefbeeld in de vorm van een streefwaarde geconcretiseerd en opgenomen in het Bkmw 2009 (tabel 2 in bijlage IV). Artikel 7.3 van de KRW verbindt aan dit streefbeeld geen realisatietermijn. De KRW laat daarmee ruimte voor een afweging om – mede op basis van kosteneffectiviteit – een optimale balans te zoeken tussen de kwaliteit van het ruwe ingenomen water enerzijds en de toe te passen zuivering anderzijds om drinkwater te kunnen produceren dat aan de drinkwaternormen (tapwater) voldoet. Het in het Nationaal Waterplan geformuleerde streefbeeld 'drinkwater kan zonder hoge kosten worden bereid uit grond- en oppervlaktewater' zal ook in de SGBP's worden opgenomen. De kwaliteitsdoelstellingen van de KRW met betrekking tot drinkwater zijn daarmee in voldoende mate geïmplementeerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De tekst in paragraaf 3.5.1. doelstellingen drinkwater is verduidelijkt conform bovenstaand antwoord, onder meer door opname van het in het Nationaal Waterplan geformuleerde streefbeeld 'drinkwater kan zonder hoge kosten worden bereid uit grond- en oppervlaktewater'.

Bevoegdheid Natura 2000

Inspreker: 43

In het SGBP Rijndelta (pagina 54) moet de voetnoot worden aangepast. Inspreker wijst op de 'omkering' van de procedure voor bijna alle Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie 'bevoegd gezag' is; de volgorde van activiteiten zijn veranderd. Eerst worden de concept-beheerplannen

geschreven door de provincie, waarna het rijk de definitieve aanwijzingsbesluiten vaststelt.

Standpunt bevoegd gezag

Wat betreft de Natura 2000-procedure heeft de Minister van LNV aan de Tweede Kamer toegezegd de definitieve vaststelling van het aanwijzingsbesluit voor Natura 2000-gebieden, waarvoor de Provincie het bevoegd gezag is, uit te stellen tot september 2009 (zoals vermeld tijdens AO van 13 februari 2008). Dit maakt het mogelijk om de instandhoudingdoelen, opgenomen in aanwijzingsbesluiten, nog aan te passen. Dit is aan de orde wanneer uit het beheerplanproces blijkt dat instandhoudingdoelen ecologisch onhaalbaar of economisch onbetaalbaar zijn. Bijvoorbeeld vanwege (plan)schade, meebegrensdde 'nieuwe natuur' en de kosten van maatregelen. Deze 'omkering' geldt niet voor de Natura 2000-gebieden waarvoor het rijk bevoegd gezag is (onder meer alle rijkswateren). De genoemde 'omkering' van de Natura 2000-procedure zal worden vermeld in de SGBP's.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De teksten in de SGBP's over de procedure van de Natura 2000-gebieden (inclusief de voetnoot op pagina 54 van SGBP Rijndelta) zijn aangepast.

4.3 Fasering

Doelen Natura 2000

Insprekers: 57, 59, 66, 69, 70, 79, 82, 97

Diverse milieuorganisaties en natuurterreinbeheerders stellen dat volgens de Kaderrichtlijn Water de Natura 2000-doelen in 2015 moeten zijn bereikt en dat het uitstellen van maatregelen tot na 2015 niet juist is. Dit geldt met name voor sense-of-urgency gebieden. Insprekers verwijzen daarbij naar het advies van mr. J. Veltman over de juridische interpretatie van de KRW voor fasering van doelen van beschermde gebieden (Milieu en Recht, februari 2009). Insprekers uit de land- en tuinbouwsector willen de mogelijkheid tot fasering van doelen in beschermde gebieden (Register KRW) juist expliciet in de SGBP's opnemen.

Standpunt bevoegd gezag

De mogelijkheid die de KRW geeft om onder strikte voorwaarden het halen van de doelstellingen te faseren (tot na 2015), strekt zich ook uit tot de waterlichamen die behoren tot de beschermde gebieden, waaronder Natura 2000-gebieden. Dit voor zover niet anders is bepaald in de Europese wetgeving waaronder het beschermde gebied is ingesteld. Volgens KRW bijlage IV geldt dit ook voor de Natura 2000-gebieden (EU-Vogelrichtlijn en EU-Habitatrichtlijn). De Vogel- en Habitatrichtlijnen kennen echter zelf geen deadline. Het regime van doelbereik en eventuele fasering daarvan volgens de KRW zijn daarom onverkort ook van toepassing op beschermde gebieden, zoals die voor Natura 2000. De limitatief opgesomde redenen in artikel 4.4 van de KRW, op grond waarvan het later dan 2015 bereiken van doelen is toegestaan, kunnen zich ook voordoen bij beschermde gebieden. Ook voor beschermde gebieden valt namelijk niet uit te sluiten dat - bijvoorbeeld - de benodigde maatregelen onevenredig kostbaar zijn, of dat de vereiste verbeteringen technisch niet haalbaar zijn binnen de termijn van 15 jaren. De KRW bepaalt wel dat per waterlichaam goed gemotiveerd moet worden, waarom fasering aan de orde is.

Deze interpretatie van de KRW door het rijk is vastgelegd in een brief aan Natuurmonumenten (V&W/DGW-2008/304) en wordt onderschreven in het recent verschenen Europese Guidance Document on Exemptions to the Environmental Objectives².

Beleidsmatig is in Nederland afgesproken om voorrang te geven aan maatregelen in 30 'sense-of-urgency Natura 2000-gebieden' om onomkeerbare schade aan de beoogde instandhoudingdoelen en verlies van biodiversiteit te voorkomen. Met de opgenomen maatregelen in de SGBP's is beoogd dat er in de komende planperiode in deze gebieden geen sprake is van onomkeerbare schade aan de beoogde instandhoudingdoelen en geen verlies van biodiversiteit. Nog uit te werken maatregelen in de beheerplannen Natura 2000 zullen hier verder invulling aan geven.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.6.2 van de SGBP's is bovenstaande toelichting op de juridische mogelijkheden tot fasering van doelen voor gebieden van het register Beschermd gebied opgenomen. Ook is een verwijzing naar het genoemde guidance-document toegevoegd.

TOP en EHS

Insprekers: 57, 59, 70, 79

Volgens de sprekers sluit het faseren van Natura 2000-doelen niet aan bij de termijnen voor de Ecologisch Hoofdstructuur (EHS: gereed 2018) en de nationale verdrogingsaanpak (TOP en andere gebieden: gereed 2015).

Standpunt bevoegd gezag

Het klopt dat het tijdstip waarop de KRW-doelen gehaald moeten worden, te weten een goede kwaliteit voor waterlichamen, niet in alle gevallen precies overeenkomt met het tijdstip waarop nationale beleidsdoelen voor natuurbeheer behaald moeten worden. Deze doelen kunnen goed naast elkaar bestaan.

In het geval van fasering van de KRW-doelstellingen van waterlichamen die tevens tot Natura 2000 behoren, betekent dit dat de Goede waterkwaliteit pas na 2015 (uiterlijk in 2021 of 2027) behaald zal worden. Dit wordt bepaald op basis van voorgeschreven KRW-criteria, hetzij chemisch en ecologisch voor oppervlaktewateren, hetzij chemisch en kwantiteit voor grondwater.

De aangegeven nationale natuurbeleidsdoelstellingen beperken zich tot de aanpak van de verdroging in een beperkt aantal TOP-gebieden en de aankoop en inrichting van natuurgebieden (EHS).

Kortom, ook bij fasering van de KRW-doelstellingen voor waterlichamen die in de EHS of TOP-gebieden liggen, blijven de nationale beleidsdoelstellingen voor de EHS en de aanpak van de verdroging in TOP-gebieden onverminderd van kracht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

² CIS Guidance Document No. 20, Technical Report - 2009 - 027"

Zie ook http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/index_en.htm.

Autonome negatieve trends

Inspreker: 15

Inspreker vraagt om verduidelijking van de tekst in paragraaf 3.6 onder het kopje 'Beschermd gebied', waarin gesproken wordt over nadere analyses naar omkering autonome negatieve trends en grootschalige functiewijziging.

Standpunt bevoegd gezag

De bedoelde tekst in paragraaf 3.6 verdient inderdaad verheldering. Deze tekst is verschoven naar paragraaf 6.2.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De tekst in paragraaf 6.6.2 'Beschermd gebied' van de SGBP's is als volgt aangepast: "Van de gebieden <<betreffende namen>> is weliswaar bekend dat zonder aanvullende maatregelen onomkeerbare schade kan optreden, maar er is nog nader onderzoek en besluitvorming nodig welke maatregelen wanneer mogelijk en nodig zijn om onomkeerbare schade te voorkomen. Dit onderzoek wordt in het kader van het opstellen van de beheerplannen Natura 2000 uitgevoerd. De uitvoering van de maatregelen wordt zo mogelijk in de planperiode van dit SGBP opgestart."

Drinkwater

Inspreker: 42

Het SGBP Rijndelta geeft niet duidelijk weer op welk moment de goede toestand voor alle drinkwaterwinningen bereikt moet zijn. Het plan maakt geen expliciete keuze tot termijnverlenging en bevat ook geen onderbouwing hiertoe op basis van uitzonderingsgronden. Inspreker verzoekt om duidelijk en gemotiveerd in het provinciale water- en/of omgevingsplan aan te geven wanneer de KRW- c.q. Bkmw-doelen voor drinkwaterwinningen gerealiseerd zijn en in de periode tot 2015 prioriteit te geven aan het behalen van de waterkwaliteitsdoelstellingen voor deze winningen.

Standpunt bevoegd gezag

Op grond van artikel 4 van de KRW moet de goede toestand voor alle waterlichamen, dus ook voor waterlichamen met een drinkwaterfunctie, in 2015 dan wel uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. In de stroomgebiedbeheerplannen is aangegeven dat voor een groot aantal waterlichamen aanspraak wordt gemaakt op de mogelijkheid realisatie van de goede toestand te faseren en zijn de motivaties daarvoor samengevat. Mede naar aanleiding van de inspraak is dit in de SGBP's verduidelijkt. In de onderliggende plannen zijn de motivaties voor fasering in meer detail beschreven.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.6.2 van de SGBP's zijn, mede naar aanleiding van de inspraakreacties, de motivaties voor de fasering verduidelijkt.

4.4 Verdroogde gebieden

Overige gebieden

Insprekers: 37, 59, 66, 70, 79, 82, 97

Insprekers verzoeken om, naast de Natura 2000-gebieden, ook voor de overige verdroogde gebieden doelen en maatregelen op te nemen in de SGBP's, die nodig zijn voor het bereiken van herstel van de watercondities uiterlijk in 2015. Insprekers uit de landbouwsector zijn voorstanders om juist alleen de Natura 2000-gebieden in de SGBP's op te nemen. Zij stellen dat vanwege de opgelegde resultaatverplichting het bereiken van overeenstemming over maatregelen in het gebiedsproces onder druk wordt gezet.

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's zijn alle maatregelen opgenomen voor de bestrijding van de verdroging in de TOP-gebieden, voor zover daarover in het gebiedsproces overeenstemming is bereikt. Dit betekent dat ten minste voor de sense-of-urgency Natura 2000-gebieden de benodigde maatregelen onderdeel uitmaken van de SGBP's. In de periode 2009-2015 moeten deze maatregelen zijn uitgevoerd. Het rapporteren over verdroging is in de SGBP's gekoppeld aan de toestand van KRW-grondwaterlichamen. De problematiek van verdroogde natuurgebieden in Nederland is in de KRW gekoppeld aan de kwantitatieve toestand van de grondwaterlichamen (KRW bijlage V - 2.1.2). Een van de vier beoordelingscriteria voor een goede toestand stelt dat er geen achteruitgang mag plaatsvinden van grondwaterafhankelijke ecosystemen in het grondwaterlichaam (peiljaar 2000: verschijnen KRW). Er is uitgegaan van alleen de beoordeling van grondwaterafhankelijke natuur in de Natura 2000-gebieden. Het Nederlandse verdrogingsbeleid c.q. GGOR en rapportage daarover voor de KRW blijft hiermee beperkt tot de Natura 2000-gebieden. Rapportage over de voortgang en uitvoering van het Nederlandse verdrogingsbeleid en GGOR (uitgezonderd Natura 2000) vindt plaats in het kader van de nationale en regionale plannen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Verdrogingsaanpak

Insprekers: 59, 66, 70, 79, 82

Insprekers pleiten ervoor alle doelen en maatregelen voor Natura 2000 en verdroogde (sub) TOP-gebieden op te nemen in de SGBP's, inclusief de daarvoor beschikbare budgetten (ILG). Het vaststellen van het Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregiem (GGOR) uiterlijk in 2010 maakt hiervan onderdeel uit. Uitgangspunt daarbij is om het gewenste regiem gelijk te stellen aan het optimale regiem.

Het ontbreken van aanwijzingbesluiten voor de Natura 2000-gebieden vinden insprekers geen reden om doelen en maatregelen niet op te nemen in de SGBP's. De doelen en maatregelen voor Natura 2000-gebieden zijn immers bekend. Informatie is beschikbaar in de rapporten: KIWA-rapport 'Knelpunten -en kansanalyse Natura 2000' (2007), de analyse van het expertiseteam LNV (2008) en het rapport 'Watercondities voor beschermde

gebieden in de ontwerp waterplannen' van natuur- en milieuorganisaties (2009).

Standpunt bevoegd gezag

Stroomgebiedbeheerplannen rapporteren alleen over doelen en maatregelen van KRW-waterlichamen. Elke Europese regelgeving kent eigen rapportagerregels. Het uitgangspunt daarbij is dat geen rapportage van een andere regelgeving wordt overgenomen en dat niet dubbel wordt gerapporteerd. De SGBP's nemen dus ook niet de rapportage inzake doelen en maatregelen over van andere Europese regelgeving, zoals die voor gebieden uit het register Beschermde gebieden (o.a. Vogel- en Habitatrichtlijn c.q. Natura 2000). Wel vraagt de KRW om bij overlap van beschermde gebieden met waterlichamen én gebruik van dezelfde parameters de strengste norm te hanteren. Daar waar mogelijk en nodig is dit gebeurd. Echter bij Natura 2000-gebieden gekoppeld aan regionale waterlichamen zijn de betreffende waterparameters veelal nog niet specifiek genoeg bepaald. Enerzijds omdat de instandhoudingsdoelen nog niet zijn vastgesteld en anderzijds omdat de globaal geformuleerde watercondities in de genoemde onderzoeken en rapporten nog nader dienen te worden gedefinieerd bij het opstellen van de beheerplannen (kwalitatief en ruimtelijk). Verder dient uiteraard ook de overige Europese waterbeschermingswetgeving uitgevoerd te worden. Daarom zijn alle in Nederland vastgestelde maatregelen, voor zover gekoppeld aan water en waterlichamen, als gevolg van deze Europese regelgeving gerapporteerd (SGBP's paragraaf 6.2).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 3.5.4 van de SGBP's is aangegeven dat een verdere afstemming van normen voor oppervlaktewaterlichamen pas mogelijk is, na het definitief vaststellen van de instandhoudingsdoelen en beheerplannen Natura 2000.

Maatregelen met consensus

Insprekers: 59, 66, 70, 79, 82

Insprekers vinden het onterecht om voor de Natura 2000-gebieden en verdroogde gebieden alleen maatregelen op te nemen voor zover hier – bestuurlijke en maatschappelijke – consensus in de streek is verkregen.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW gaat uit van een resultaatverplichting voor de gerapporteerde maatregelen. Daarom bevatten de SGBP's voor de periode 2009-2015 alleen maatregelen (KRW en andere EU-regelgeving) die financieel gedekt zijn. Dit betekent dat deze maatregelen eind december 2009 gelijktijdig met de SGBP's worden vastgesteld in de nationale- en regionale waterplannen (de Ministeries van VROM, LNV en V&W, Rijkswaterstaat, provincies, waterschappen en gemeenten).

De SGBP's bevatten ook maatregelen die zijn gefaseerd tot de periode na 2015. Vaak betreft dit globale maatregelen of onderzoeksmaatregelen. Afhankelijk van de mate van doelbereik in 2015, de kennis over de resterende knelpunten en de effectiviteit en kosten van maatregelen, worden deze nader geprecisieerd. Vervolgens worden de benodigde maatregelen in de tweede planperiode (2016-2021) opgenomen en uitgevoerd.

Wanneer de beheerplannen gereed komen, kan blijken dat er voor bepaalde Natura 2000-gebieden aanvullende maatregelen nodig zijn. Daar waar gedurende de planperiode 2009-2015 meer maatregelen worden vastgesteld, worden deze in de

SGBP's voor de tweede planperiode gerapporteerd en zo mogelijk reeds daarvoor uitgevoerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Bruinkoolwinning

Inspreker: 1

Inspreker is van mening dat er verdroging optreedt door de bruinkoolwinning in het Natura 2000-gebied Meinweg, rondom de Roer.

Standpunt bevoegd gezag

In het maatregelenoverzicht van provincie Limburg is rekening gehouden met het aanpakken van de verdroging van het Natura 2000-gebied Meinweg. Het door inspreker gesignaleerde probleem van verdroging van dit gebied - voor een belangrijk deel ten gevolge van de onttrekkingen voor de bruinkoolwinning - is door het Ministerie van LNV al onderkend bij het vaststellen van natuurdoelen voor het gebied Meinweg. Er is bij het opstellen van uitwerkingen voor natuurgebieden (in het kader van GGOR) echter geen verdergaande verdroging meer geconstateerd welke veroorzaakt wordt door de bruinkoolwinning, mede dankzij de mitigerende maatregelen welke reeds zijn genomen door Duitsland en welke worden gemonitord door de provincie Limburg.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Verdrogingsaanpak

Inspreker: 61

Inspreker is van mening dat de manier waarop natuurgebieden zijn meegenomen bij de toestandbepaling van grondwaterlichamen geen juiste voorstelling van zaken geeft en in strijd is met de gemaakte afspraken over verdrogingsaanpak. Het is tegenstrijdig om wel maatregelen tegen de verdroging te nemen en tegelijkertijd aangeven dat de toestand voor grondwaterkwantiteit goed is.

Standpunt bevoegd gezag

Verdroging is in de beoordeling van de toestand van grondwaterlichamen meegenomen als een van de kwantitatieve aspecten. Waterbeheerders hebben daarbij de voorschriften gevolgd uit het protocol voor de toestandsbeoordeling grondwater. Als er sprake is van een significante achteruitgang van de grondwaterstand in Natura 2000-gebieden met grondwaterafhankelijke ecosystemen sinds 2000 (stijghoogte trends), dan voldoet het grondwaterlichaam niet aan de eis van KRW bijlage V en is de toestand ontoereikend. Indien het KRW-meetnet daarover geen uitsluitsel kon geven is een beheerdersoordeel gegeven. Bij deze beoordeling zijn geen Natura 2000-gebieden naar voren gekomen waar de grondwaterstand sinds 2000 significant is gedaald. De grondwaterlichamen (waaronder Zand Maas) zijn daarom op dit punt in de goede kwantitatieve toestand. Hoewel er geen significante achteruitgang van de grondwaterstand in Natura 2000-gebieden sinds 2000 is geconstateerd, kunnen de huidige grondwaterstanden in

Natura 2000-gebieden wel een belemmering vormen voor het bereiken van de instandhoudingsdoelen. Per Natura 2000-gebied met een hoge urgentie is daarom door provincies beoordeeld of er sprake is van verdroging en of er daarbij maatregelen zijn overeengekomen in het gebiedsproces en opgenomen in het ontwerp-SGBP. Maatregelen voor gebieden uit de TOP-lijst verdroogde gebieden, niet zijnde Natura 2000-gebieden, en maatregelen voor overig verdroogd EHS-gebied zijn niet opgenomen in het ontwerp SGBP. Provincies, waterschappen en terreinbeheerders zijn hier aan zet om te beoordelen welke maatregelen nodig zijn om de verdroging aan te pakken en stellen deze vast in de eigen plannen

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

TOP-gebieden

Inspreker: 70

Inspreker stelt dat conform Kamerafspraken voor 2015 de verdroging in 80% van de TOP-gebieden moet zijn opgelost, met onteigening als uiterste maatregel om het gestelde doel te bereiken. Ontoereikende middelen voor volledige schadeloosstelling kunnen daarbij geen argument zijn, gezien de motie Polderman.

Standpunt bevoegd gezag

Het Kabinet heeft gekozen voor een pragmatische implementatie van de KRW waarbij alleen die doelen c.q. maatregelen worden opgenomen in de SGBP's die ook strikt nodig zijn op grond van de richtlijn. De doelstelling om in 2015 te komen tot verdrogingsaanpak in 80% van de TOP-gebieden is echter een nationale afspraak en komt niet direct voort uit de verplichtingen van de KRW. Om deze reden is het standpunt van inspreker niet van toepassing op de SGBP's en is dan ook niet opgenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

4.5 Gebiedsdossiers en beschermingszones

Vergunningverlening en Watertoets

Insprekers: 26, 36, 56, 60

Insprekers verzoeken de instrumenten vergunningverlening en Watertoets actiever in te zetten voor bescherming van de drinkwatervoorziening.

Daarbij dient een lozing op het oppervlaktewater, waar ook in het stroomgebied, zo te worden vergund dat het mogelijk blijft om de doelen uit het Bkmw 2009 te halen op het innamepunt. De emissie-immissiebenadering kan hiervoor gebruikt worden. Om te allen tijde de innamepunten in het stroomgebied voldoende te beschermen zal de toets op de vergunningverlening rekening moeten houden met variaties in het debiet en met mengzones rondom emissiepunten.

Standpunt bevoegd gezag

In het kader van de vergunningverlening moet bij de beoordeling van lozingen rekening worden gehouden met de gewenste kwaliteit van het oppervlaktewater, met inbegrip van de doelstellingen bij de innamepunten voor de drinkwaterfunctie. In het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 zijn milieukwaliteitseisen gegeven voor oppervlaktewaterlichamen (bijlagen I en II), en milieukwaliteitseisen en streefwaarden voor de waterwinlocaties in oppervlaktewater (bijlage IV). In de Leidraad "Kaderrichtlijn Water voor de vergunningverlening en handhaving in het kader van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren", die eind 2009/begin 2010 wordt geactualiseerd, wordt de wijze waarop nader uitgewerkt.

In de SGBP's is opgenomen dat tijdens de planperiode de Watertoets verder wordt versterkt, zodanig dat bij de beoordeling van activiteiten de effecten op de waterkwaliteit nog beter bij de beoordeling meegenomen kunnen worden. Daarbij wordt ook bekeken of toepassing van de Watertoets binnen de intrekgebieden kan worden ingezet ter bescherming van de grondwaterkwaliteit.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.9 van de SGBP's is opgenomen dat tijdens de planperiode de Watertoets wordt versterkt, zodanig dat bij de beoordeling van activiteiten de effecten op de waterkwaliteit nog beter bij de beoordeling meegenomen kunnen worden.

Gebiedsdossiers

Insprekers: 11, 26, 30, 33, 36, 42, 43, 60, 68, 80

In de SGBP's komt de drinkwatervoorziening gefragmenteerd aan de orde. Insprekers geven aan dat gebiedsdossiers rond waterwinlocaties, inclusief oeverinfiltratie-winningen en (reserve)innamepunten, een belangrijke rol gaan spelen en verzoeken om deze voortvarend op te stellen. Doel van de gebiedsdossiers is het vastleggen van de noodzakelijke maatregelen, de uitvoering van het beschermingsbeleid en wie de regie heeft. Belangrijk is dat één partij verantwoordelijk is voor het bereiken van de normen. Verzocht wordt om de waterbedrijven hierbij te betrekken en gebruik te maken van de inzichten die bij waterbedrijven bestaan over de aanwezigheid van bodemverontreinigingen.

Standpunt bevoegd gezag

Het spreekt voor zich dat de aanwezigheid van een drinkwaterfunctie, als functie van groot dwingend openbaar belang, expliciet aandacht krijgt bij het afwegen, motiveren en handhaven van lozingen en ruimtelijke besluiten. Een van de manieren waarop dit vorm krijgt is het opstellen van een gebiedsdossier per winlocatie. In het Nationaal Waterplan is opgenomen dat het aanleggen van een gebiedsdossier voor waterwinningen een instrument is waarbij op basis van een gebiedsanalyse in beeld wordt gebracht welke (potentiële) bedreigingen van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van de winning. Op basis van deze informatie worden afspraken gemaakt over de monitoring van de waterkwaliteit en worden effectieve beschermingsmaatregelen geïdentificeerd en/of ontwikkeld. Deze maatregelen kunnen gericht zijn op enerzijds preventie en risicobeheersing en anderzijds op het willen realiseren van een structurele verbetering van de waterkwaliteit met oog op het op termijn kunnen verminderen van de zuiveringsinspanning overeenkomstig artikel 7 lid 3 van de KRW. Een van de mogelijke maatregelen betreft het instellen

van een beschermingszone waarbinnen specifieke maatregelen van kracht kunnen zijn. Tijdens de planperiode worden voor alle oppervlaktewaterwinningen voor openbare drinkwatervoorziening met inbegrip van oeverinfiltratiewinningen en noodwinlocaties gebiedsdossiers opgesteld. Onder regie van de provincies zullen waterbeheerders, gemeenten en waterbedrijven de gebiedsdossiers gezamenlijk opstellen. Provincies bepalen daarnaast voor welke industriële winningen uit grond- en oppervlaktewater het opstellen van een gebiedsdossier zinvol wordt geacht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In het Nationaal Waterplan is in lijn met bovenstaand antwoord opgenomen, dat het rijk het opstellen van gebiedsdossiers een zinvolle en belangrijke maatregel vindt voor de bescherming van drinkwaterwinningen en industriële winningen voor menselijke consumptie. In paragraaf 6.3.4 van de SGBP's is opgenomen dat in de planperiode ook voor oppervlaktewaterwinningen voor drinkwaterproductie (incl. noodwinningen en oeverinfiltratiewinningen) en voor de meest relevante industriële grondwaterwinningen gebiedsdossiers worden opgesteld.

Beschermingszones

Insprekers: 33, 42, 43, 68, 73, 80

Insprekers vragen om het instellen van beschermingszones rond winningen en de doorwerking hiervan in ruimtelijk beleid te versterken, ondermeer via verankering in het Nationaal Waterplan en de Amvb-ruimte en de actieve inzet van de Watertoets. Sommige insprekers zijn van mening dat de Provinciale Milieuverordening niet het meest geschikte instrument is om de beschermingszones vast te leggen en dat dit beter kan in het Nationaal Waterplan en plannen van waterbeheerders. Gesteld wordt dat beschermingszones in geval van calamiteiten geen afdoende bescherming bieden aan oeverinfiltratiewinningen, maar dat beschermingszones rond toekomstige winningen en noodinnamepunten wel zinvol zijn.

Standpunt bevoegd gezag

Het instellen van een beschermingszone is een mogelijke maatregel die van belang kan zijn voor bescherming van de winning. De beschermingszones rondom grondwaterwinningen zijn op grond van de Wet milieubeheer aangewezen in de provinciale milieuverordening. In verband hiermee moeten deze gebieden ook worden opgenomen in het provinciale milieubeleidsplan.

Net als de afbakening van beschermingszones voor grondwaterwinningen ziet het rijk de afbakening van beschermingszones voor oppervlaktewaterwinningen als een taak van de provincies in samenspraak met waterbeheerders en gemeenten. Dit gezien de brede taken en verantwoordelijkheden van provincies ten aanzien van milieu, ruimtelijke ordening en het gebiedsgericht uitwerken van beleid.

Voor oppervlaktewaterwinningen worden door Rijkswaterstaat 6-uurs beschermingszones voorgesteld, waarbinnen beperkingen kunnen worden opgelegd aan bepaalde activiteiten of activiteiten kunnen worden verboden (bijvoorbeeld de overslag van chemische stoffen). Bij calamiteiten die zich buiten de zone voordoen is er dan enige tijd om beheersingsmaatregelen te nemen ter bescherming van het innamepunt. Voor zover niet al vastgesteld zal voor iedere winlocatie voor de openbare drinkwatervoorziening tijdens de planperiode worden beoordeeld of het instellen van een beschermingszone zinvol is en welke beheersingsmaatregelen daarbij horen. Het instellen van 6-uurs beschermingszones in oppervlaktewater

heeft voor oeverinfiltratiewinningen en noodinlaatpunten geen toegevoegde waarde. Voor deze winningen ligt de aandacht primair op de algehele bescherming van het (stroomopwaarts gelegen) oppervlaktewater en de structurele verbetering van de kwaliteit ervan.

De beschermingszones en de bijbehorende beheersingsmaatregelen worden afhankelijk van de gewenste beschermingsmaatregelen en met oog op de gewenste ruimtelijke doorwerking te zijner tijd in het daarvoor meest geschikte plan verankerd. Ze worden ook opgenomen als onderdeel van de maatregelenprogramma's van de SGBP's voor de tweede planperiode. In de SGBP's van de eerste planperiode is opgenomen dat tijdens de planperiode de Watertoets verder wordt versterkt, zodanig dat bij de beoordeling van activiteiten de effecten op de waterkwaliteit nog beter bij de beoordeling meegenomen worden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.4 van de SGBP's is in de lijn met bovenstaand antwoord de tekst aangepast.

Beschermen drinkwaterbronnen

Inspreker: 34

Bescherming van drinkwaterbronnen is cruciaal. De bronnen (Rijn, Lekkanaal, Maas en IJsselmeer) waaruit insprekers water winnen voor kunstmatige infiltratie in de duinen vereisen als geheel waterlichaam voldoende bescherming. De bescherming moet niet worden beperkt tot alleen de innamepunten.

Standpunt bevoegd gezag

De bescherming van de drinkwaterbronnen wordt niet enkel beperkt tot de innamepunten. Conform artikel 7.3 van de Kaderrichtlijn Water moeten de lidstaten zorg dragen voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen waaruit voor menselijke consumptie bestemd water wordt onttrokken, teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. Dit uitgangspunt is in het Nationaal Waterplan vertaald in het streefbeeld "Drinkwater kan zonder hoge kosten worden bereid uit grond- en oppervlaktewater". Voor een groot aantal stoffen is het kwaliteitsniveau dat passend is bij dit streefbeeld in de vorm van een streefwaarde geconcretiseerd en opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw 2009). De waterlichamen waarin drinkwaterwinning (met inbegrip van oeverinfiltratiewinningen en noodinnamepunten) en/of industriële winningen voor menselijke consumptie zijn gelegen, zijn daarnaast opgenomen in het register Beschermde gebieden. Voor realisatie van deze streefwaarden wordt met name ingezet op generiek brongericht beleid om te voorkomen dat vervuilende stoffen in het water komen. Een adequate uitvoering van het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging en aanvullende maatregelen op Europees niveau speelt daarbij een belangrijke rol. In aanvulling op de generieke maatregelen wordt een groot aantal lokale maatregelen in de waterlichamen genomen om de inbreng van stoffen te verminderen, zoals het optimaliseren van rioolwaterzuiveringsinstallaties, sanering van riooloverstorten, baggeren van verontreinigde waterbodems en het instellen van mest- en spuitvrije zones.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Innamepunt Brakel

Inspreker: 60

Inspreker vraagt specifiek om een toelichting op de beschermingszone rond het innamepunt Brakel. Daarnaast stelt inspreker dat één partij verantwoordelijk moet zijn voor het bereiken van de normen en neemt aan dat Rijkswaterstaat hiervoor verantwoordelijk is bij het innamepunt Brakel.

Standpunt bevoegd gezag

De beschermingszone rond Brakel beslaat het Heusdens Kanaal en de gehele Afgedamde Maas met uitzondering van de dode tak bij Nederhemert en Well. Door onvoldoende doorstroming in de dode tak valt deze buiten de 6-uurs beschermingszone. In de gebiedsdossiers wordt nader invulling gegeven aan de bevoegdheden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

4.6 Specifieke Natura 2000-gebieden

Onjuiste vermelding Natura 2000

Insprekers: 43, 82

De natuur- en milieuorganisaties vragen op welke analyse de beoordeling berust van de belangrijkste waterproblemen en verdroging voor Natura 2000-gebieden (tabel 3-7 en figuur 5.5). Bij de vier gebieden Binnenveld, Amerongse Bovenpolder, Groot Zandbrink en Oostelijke Vechtplassen zijn door de verantwoordelijke provincie onjuistheden gemeld in tabel 3-7 en figuur 5.5 met het verzoek dit aan te passen.

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's is figuur 5.5 (oorzaken verdroging in Natura 2000-gebieden) gebaseerd op informatie uit het KIWA-rapport 'Knelpunten -en kansanalyse Natura 2000' (2007). Correcties op dat rapport of voortschrijdend inzicht worden niet in de SGBP's verwerkt. Figuur 5.5 is vooral bedoeld om te laten zien dat meer bekend is over de interactie tussen oppervlaktewater en grondwater dan alleen een beschrijvende tekst. Bij de figuur is in de SGBP's een voetnoot opgenomen over de bedoeling en beperkingen van dit kaartbeeld.

De analyse voor tabel 6-2 (in ontwerp-SGBP's tabel 3-7) is gebaseerd op inzichten de het expertiseteam KRW-Natura 2000 heeft ontwikkeld na hun overleggen met alle waterbeheerders. Daarbij is ook het hiervoor genoemde KIWA-rapport betrokken. Tabel 6-2 is in overleg met LNV voor de betreffende gebieden aangepast overeenkomstig de suggesties van de Provincie aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is het onderschrift bij figuur 5.5 aangepast en de bedoeling en beperkingen van het kaartbeeld aangegeven.

In de relevante SGBP's is een toelichtende tekst over de totstandkoming van tabel 6-2 opgenomen. Alleen in SGBP Rijndelta is tabel 6-2 aangepast.

Kaart Schelde

Inspreker: 25

Inspreker vindt de kaart in het SGBP Schelde onvoldoende duidelijk. Het is niet zichtbaar of de kustzone oostelijk van de straat Port Scaldis in Breskens onderdeel uitmaakt van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. In dit gebied wil Jachthaven Breskens B.V. haar jachthaven uitbreiden.

Standpunt bevoegd gezag

Het gaat hier om de begrenzing van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. De bedoelde locatie in Breskens ligt oostelijk van de drie appartementenblokken aan de straat Post Scaldis en is gelegen binnen twee 'pielen' die elkaar in de oostpunt raken. Zowel strand, platen als water op deze locatie vallen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. De schaal van de kaartenatlas van het SGBP Schelde is inderdaad onvoldoende om de begrenzingen op dit detailniveau te kunnen beoordelen. Voor de gedetailleerde begrenzing wordt daarom verwezen naar de kaarten van de Natura 2000-gebieden die momenteel in de aanwijzingsprocedure zijn. De bepalende begrenzing van het gebied Westerschelde & Saeftinghe kan worden gevonden via de website van LNV³.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is bij kaart 12 een disclaimer voor de begrenzing van de Natura 2000-gebieden opgenomen.

Binnenveld, Botshol en Oostelijke Vechtplassen

Inspreker: 59

Inspreker verzoekt om specifieke maatregelen op te nemen voor de Natura 2000-gebieden: Binnenveld, Botshol en Oostelijke Vechtplassen. Inspreker geeft aan dat de noodzaak voor het nemen van deze maatregelen bekend is.

Standpunt bevoegd gezag

Voor de Natura 2000-gebieden Binnenveld, Botshol en Vechtplassen worden momenteel de Natura 2000-beheerplannen opgesteld. Daarbij heeft het rijk het bevoegd gezag (provincies) nog gevraagd om na te gaan of de beoogde natuurdoelen en - indien relevant - de benodigde watercondities haalbaar zijn. In de gebiedsprocessen wordt gebruikt gemaakt van alle beschikbare informatie, waaronder ook de informatie waar de inspreker naar verwijst. Uiterlijk in 2010 worden de eventuele maatregelen vastgelegd in de betreffende Natura 2000-beheerplannen. Hierna kunnen ze in de planperiode 2009-2015 worden uitgevoerd of gestart.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

³ Zie http://www2.minInv.nl/thema/groen/natuur/Natura2000_2006/gebieden.htm#122 (kaart 6).

Deurnsche Peel, Mariapeel en Grootte Peel

Inspreker: 71

Inspreker verzoekt om het weglaten van specifieke maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden: Deurnsche Peel, Mariapeel en Grootte Peel. Volgens inspreker kunnen de maatregelen worden weggelaten, omdat deze zich richten op habitattypen (Actief Hoogveen: H91DO en H3160 en H7110), welke niet als instandhoudingsdoelen voor deze Natura 2000-gebieden gelden c.q. in Brussel zijn aangemeld.

Standpunt bevoegd gezag

Het Natura 2000-gebied Mariapeel & Deurnsche Peel is op basis van de EU-Habitatrichtlijn aangewezen voor de habitattypen Herstellend hoogveen en Actief hoogveen. Het Natura 2000-gebied Grootte peel is op basis van de EU-Habitatrichtlijn aangewezen voor het habitatype Herstellende hoogvenen. Hiernaast kennen beide gebieden een aanwijzing als EU-Vogelrichtlijn gebied en zijn ze op de communautaire lijst geplaatst, waardoor Europese verplichtingen wel van toepassing zijn op beide gebieden. Beiden aanwijzingen berusten op het ontwerp-aanwijzingsbesluit van het Ministerie van LNV uit 2008. Het definitief besluit wordt waarschijnlijk het vierde kwartaal 2009 vastgesteld. De Mariapeel & Deurnsche Peel is inderdaad bij de Europese Commissie in Brussel niet aangemeld voor Actief hoogveen.

Gezien het gestelde in de wet moet aan reeds in overweging genomen habitattypen worden getoetst. Een eventuele aanwezigheid van de habitattypen gaat zo niet verloren, voordat de definitieve aanwijzing vast staat. De maatregelen zijn opgenomen vanwege het belang voor de watercondities. De te nemen maatregelen zijn vastgesteld en worden gefinancierd door de betreffende regionale overheden. Ze maken onderdeel uit van het overzicht van maatregelen in de SGBP's in het kader van de verschillende Europese waterbeschermingsregelgeving.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5. Maatregelen

5.1 Detailniveau maatregelen

Exacte locaties

Insprekers: 30, 50, 53, 54, 72, 96

Insprekers geven aan meer detailniveau over de maatregelen te willen vinden in de SGBP's. Exacte locaties van de maatregelen zijn niet in het Hoofdrapport en Kaartenatlas te achterhalen. Ook vragen insprekers om in de maatregelpakketten een onderverdeling naar waterschap aan te brengen. Gevraagd wordt de categorie 'overige maatregelen' nader te beschrijven met bijbehorende maatregelen.

Standpunt bevoegd gezag

De SGBP's bevatten een samenvattend overzicht van alle maatregelen die in de onderliggende plannen van provincies, waterbeheerders en gemeenten zijn opgenomen. In totaliteit is er sprake van een grote diversiteit aan maatregelen. Voor het samenvattende overzicht zijn de belangrijkste maatregelen gegroepeerd en geclusterd beschreven. Om te voorkomen dat te veel in detail wordt getreden is het opnemen van een categorie 'overige maatregelen' onvermijdelijk. De exacte locaties van kleinschalige maatregelen zijn niet te vinden in de SGBP's. Voor de gewenste detailinformatie wordt verwezen naar de onderliggende plannen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Buiten regionaal maatregelenpakket

Inspreker: 61

Inspreker verzoekt om te verduidelijken dat niet alle maatregelen die genomen worden om de milieukwaliteitseisen te realiseren deel uitmaken van het regionale maatregelenpakket van waterschappen en provincie. Veel brongerichte maatregelen zullen immers vanuit landelijke of Europese regelgeving genomen worden.

Standpunt bevoegd gezag

Het totaal aan maatregelen moet er voor zorgen dat de doelen van de KRW worden gerealiseerd. Daaronder vallen ook de maatregelen die uit landelijke of Europese regelgeving voortkomen. Deze maken onderdeel uit van het totale maatregelenprogramma en worden daarom vermeld in de SGBP's.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5.2 Landbouw

Schade landbouw

Insprekers: 9, 37, 47, 71, 77, 81

Insprekers uiten hun zorg over de negatieve effecten van maatregelen op de landbouw. Insprekers vinden dat bij het formuleren van maatregelen

voor beheer, onderhoud en herstel van watersystemen, schade aan de landbouwfunctie zoveel mogelijk moet worden voorkomen. Er moet zuinig worden omgegaan met de benodigde grondclaims. Verlies aan grond en andere schade optreedt moet worden gecompenseerd c.q. vergoed. Een inspreker noemt hermeanderen en vernatten van landbouwgronden kapitaalvernietiging. Een ander vindt dat naast 'significante schade' (landbouw) ook de baten van maatregelen (natuurwaarden, toerisme, klimaatrobuuste waterhuishouding) inzichtelijk moeten worden gemaakt en meegewogen moeten worden bij de besluitvorming.

Standpunt bevoegd gezag

Het bereiken van een goede chemische en ecologische kwaliteit van oppervlaktewateren is één van de hoofddoelen van de KRW. Maatregelen gericht op hydromorfologisch herstel (zoals hermeandering van beken) en het beperken van de belasting met meststoffen en bestrijdingsmiddelen (zoals het instellen van mest- en spuitvrije zones) zijn voor de Nederlandse situatie belangrijk en noodzakelijk om de doelen van de KRW te realiseren. Er is in de gebiedsprocessen goed onderzocht welke maatregelenpakket het meest kosteneffectief een bijdrage levert aan het halen van de doelstellingen. Daarbij heeft de waterbeheerder ook de baten en mogelijke negatieve effecten voor verschillende gebruiksfuncties betrokken. In de voorliggende SGBP's worden de inrichtingsmaatregelen en maatregelen die aanvullend zijn op het generieke beleid, zoals voor meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, primair op basis van vrijwilligheid genomen. Indien de benodigde hydromorfologische herstelmaatregelen leiden tot significante schade aan belangrijke functies, zoals scheepvaart, veiligheid tegen overstromingen of waterhuishouding en/of het milieu, biedt de KRW de mogelijkheid om aangepast doelstellingen te kiezen. In Nederland is in relatief veel gevallen gebruik gemaakt van die uitzonderingsbepaling. Ten aanzien van de planschaderegeling wordt verwezen naar artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De SGBP's zijn niet de plaats om hier uitspraken over te doen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Effecten maatregelen

Inspreker: 69

In het beheerplan is niet gekwantificeerd in welke mate het zelfreinigend vermogen van het detailwatersysteem verbetert en wat dit betekent voor de nutriëntenvracht naar de Noordzee. Inspreker stelt voor in het plan een afsluitend hoofdstuk op te nemen over de verwachte effecten van de maatregelen en daar een risicoparagraaf aan toe te voegen met o.a. aandacht voor vergunningtrajecten die door de juridisering vertraging op zouden kunnen lopen (o.a. peilbesluiten e.d.).

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's is de gevraagde informatie opgenomen. In paragraaf 6.8 is de relatie aangegeven tussen de milieudoelstellingen, het maatregelenprogramma en de vergunningverlening. In paragraaf 6.9 is door de waterbeheerders een inschatting gemaakt van de verwachte effecten van het totale maatregelenprogramma voor

zowel de ecologische toestand als voor parameters die relevant zijn voor eutrofiering.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Flankerend beleid

Inspreker: 69

Volgens de Decemhernota moet synergie worden bereikt door aan te sluiten bij lopende projecten. Dit uitgangspunt vindt inspreker onvoldoende terug bij de inrichtingsmaatregelen in de SGBP's. Daarnaast zijn de kosten van het flankerende beleid van de ruimtevrage maatregelen buiten beschouwing gelaten. Bij afstaan van grond door een agrariër dienen reconstructiekosten bij de grondverwerving te worden opgeteld. Inspreker verzoekt om de kosten van flankerend beleid op te nemen in de financiële paragraaf.

Daarom verzoekt inspreker om in de SGBP's aan te geven hoe voldoende draagvlak te creëren voor het maatregelenpakket bij de ingelanden en welke mogelijkheden er zijn om deze ruimtevrage maatregelen inpasbaar te maken in de agrarische bedrijfsvoering.

Standpunt bevoegd gezag

Maatregelen waarbij sprake is van grondverwerving worden op basis van vrijwilligheid genomen. Over de totale kosten en/of wijze van vergoeding (inclusief eventuele reconstructiekosten) worden per geval afspraken gemaakt tussen de waterbeheerder en de grondeigenaar. Met het beschikbaar stellen van extra middelen in de vorm van groen-blauwe diensten, op grond van de herziening van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, wordt het draagvlak vergroot voor het nemen van maatregelen op basis van vrijwilligheid.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Gevolgen landbouwsector

Inspreker: 76

Het is voor de inspreker niet duidelijk met welke maatregelen een landbouwer te maken krijgt in het kader van het voldoen aan KRW-eisen. Er is onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen voor de landbouw door het verlagen van de uiterwaarden. Gevolgen voor de sector zijn lagere opbrengsten door beperkte bereikbaarheid van de gronden, meer oeverafslag en overlast doordat de kwaliteit vermindert. Aan de landbouw worden onevenredig veel eisen gesteld om zodoende te voldoen aan de KRW-doelstellingen. Er wordt meer rekening gehouden met de belangen van natuur dan met enig belang van landbouw. Inspreker vraagt zich af in hoeverre rekening wordt gehouden voor het behalen van doelstellingen voor waterkwaliteit met de aanwezigheid van de vele ganzen die zich op en naast de wateren bevinden?

Standpunt bevoegd gezag

Voor de eerste planperiode worden er door de KRW geen strengere maatregelen voor de bemesting opgelegd, dan die volgen uit het vierde en vijfde Nitraatactieprogramma. Inrichtingsmaatregelen volgen uit de gebiedsprocessen. De geselecteerde maatregelen houden rekening met het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar'. De keuze om uiterwaarden te verlagen is niet ingegeven door de KRW. Daar waar voor veiligheid is gekozen voor verlaging van de uiterwaarden is wel rekening gehouden met de functies die het gebied krijgt. Bij de vaststelling van de doelstellingen voor de waterkwaliteit is geen rekening gehouden met het voorkomen van ganzen. Overlast van ganzen is lokaal en heeft geen invloed op het waterlichaam als geheel.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5.3 Gewasbeschermingsmiddelen

Nota Duurzame gewasbescherming

Insprekers: 30, 33, 66

Insprekers vragen specifiek voor gewasbeschermingsmiddelen om verduidelijking van de spuitvrije zones en aanscherping van maatregelen om de doelen tijdig te kunnen behalen. Insprekers wijzen erop dat in de SGBP's ten onrechte is gesteld dat het beleid uit de Nota Duurzame gewasbescherming voortvloeit uit de Richtlijn gewasbeschermingsmiddelen. Deze Richtlijn is inmiddels opgevolgd door de nieuwe Verordening voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen.

Standpunt bevoegd gezag

Het beleid voor gewasbeschermingsmiddelen leunt in belangrijke mate op een adequate toelatingsbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen (en biociden). Wanneer hierbij sprake is van verplichte spuitvrije zones maken deze onderdeel uit van het generieke toelatingsbeleid. In een aantal gevallen zijn in de KRW maatregelenprogramma's aanvullende spuitvrije zones genomen. Voor de realisatie van deze maatregel is in de eerste planperiode gekozen voor stimuleringsregelingen. Als onderdeel van de toelatingsbeoordeling wordt het beoogde gebruik reeds beoordeeld aan het effect op de innamepunten voor drinkwater en industriële winningen voor menselijke consumptie. Momenteel wordt gewerkt aan een methodiek, de Beslisboom Water, waarmee ook de doelen van de KRW nadrukkelijker bij de toelatingsbeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen worden betrokken. Zodat in de toekomst toepassing conform gebruiksvoorschriften niet meer tot normoverschrijdingen in KRW-waterlichamen leidt. In het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging is opgenomen dat rijk en gemeenten het gebruik van biociden op verharde oppervlakken zullen terugdringen.

De uitvoering van het Innovatieprogramma KRW kan helpen om maatregelen te vinden die uitvoerbaar en kosteneffectiever blijken te zijn. Het onderscheid tussen maatregelen die voortvloeien uit Europese regelgeving en nationale maatregelen op basis van het beleid uit de Nota Duurzame gewasbeschermingsmiddelen is in de SGBP's verduidelijkt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is het onderscheid tussen maatregelen die voortvloeien uit Europese regelgeving en nationale maatregelen voor gewasbeschermingsbeleid verduidelijkt. De passage over het beleid uit de Nota Duurzame gewasbeschermingsmiddelen is verplaatst naar paragraaf 6.3.8, waarin het nationale beleid is beschreven. In deze paragraaf is ook een verwijzing opgenomen naar de voortgangsrapportage over het Uitvoeringsprogramma Diffuse bronnen waterverontreiniging (september 2009). Op basis van deze voortgangsrapportage is bijlage L geactualiseerd.

5.4 Afkoppeling en riolering

Afkoppelen

Inspreker: 28

Inspreker vraagt om een toelichting op maatregelentabellen. Stelt dat de ambitie voor afkoppelen verhard oppervlak gering is na 2016 (slechts 8 hectare). Stelt dat de ontwikkeling van waterbesparende bemalingstechnieken (focus op bouwen-in-den-natte) meer aandacht vraagt. Stelt tenslotte dat bemalingen grote effecten hebben op rwzi's door verdunning van rioolwater (wanneer op het riool wordt geloosd).

Standpunt bevoegd gezag

Maatregelen zijn niet altijd als KRW-maatregel opgevoerd als de bijdrage aan de realisatie van de doelen als zeer gering is ingeschat. Dit is ook van toepassing voor het afkoppelen van verhard oppervlak, met name wanneer afkoppelen plaats vindt buiten KRW-waterlichamen. In dergelijke gevallen wordt er wel degelijk aan het afkoppelen van verhard oppervlak gewerkt, maar niet als KRW-maatregel.

Bij de keuze om maatregelen wel of niet in de SGBP's op te nemen spelen ook de onzekerheid over het effect van die maatregelen op de doelen en onzekerheid over de haalbaarheid van bepaalde maatregelen voor de periode vanaf 2015. In de komende jaren beoordelen waterbeheerders in welk tempo zij maatregelen vanaf 2015 kunnen uitvoeren. Dit is mede afhankelijk van de mate waarin het doel al in 2015 is bereikt en van externe factoren zoals grondaankoop. In de SGBP's kan het overzicht van maatregelen vanaf 2015 dan ook nog wijzigen.

Voor wat betreft het lozen van bemalingswater op rioolstelsels is het aan de vergunningverlener om te beoordelen of een dergelijke verdunning problematisch is voor de rioolwaterzuivering. In de SGBP's zijn hieromtrent geen uitspraken nodig. Voor wat betreft waterbesparende bronbemalingstechnieken geldt min of meer hetzelfde. Er zijn inderdaad de nodige ontwikkelingen op dit gebied, maar er is geen rechtsreeks verband met het bereiken van KRW-doelstellingen. Over dit onderwerp is in de SGBP's ook geen uitspraak gedaan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is als toelichting bij tabel 6-9 opgenomen dat het een globaal overzicht betreft van de maatregelen die op dit moment zijn voorzien in de periode na 2015. In de SGBP's van de volgende planperiode wordt een definitief programma opgenomen.

Riooloverstorten

Inspreker: 30

Inspreker benadrukt dat in tegenstelling tot wat de SGBP's suggereren riooloverstorten wel degelijk een probleem voor de waterkwaliteit vormen en wil dat dit wordt aangepast in de tekst.

Standpunt bevoegd gezag

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) constateert dat voor verbetering van de waterkwaliteit op het regionale schaalniveau van de KRW-waterlichamen de aanpak van riooloverstorten minder effectief is. Op lokaal niveau kan het effect van riooloverstorten echter aanzienlijk zijn en kan sanering van belang zijn voor verbetering van de lokale waterkwaliteit. Deze afweging wordt met name gemaakt in het kader van de voorbereiding en vaststelling van gemeentelijke rioleringsplannen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5.5 Recreatie

Recreatie en natuur

Insprekers: 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 75, 96

Insprekers stellen dat maatregelen die betrekking hebben op beheergebieden van waterschappen en provincies ook effect kunnen hebben op de gebieden van natuur- en recreatieschappen. Gesteld wordt dat daar waar de verdere ontwikkeling van de natuurwaarden en waterkwaliteit het recreatief belang niet in de weg staan, samengewerkt kan worden indien er vroegtijdig, open en duidelijk gecommuniceerd wordt naar het schap over te nemen maatregelen in het beheergebied van het schap. Aangegeven wordt dat 'wijzigen/beperken gebruiksfunctie' met betrekking tot recreatief gebruik alleen en 'als laatste redmiddel' gebruikt kan worden als het recreatief gebruik aantoonbaar negatieve effecten veroorzaakt. Verzocht wordt om doelen en maatregelen voortkomend uit KRW af te stemmen op de verwachte ontwikkelingen van toerisme en recreatie in de stroomgebieden.

Tenslotte stelt een inspreker dat de baten van maatregelen voor de recreatie beter in beeld gebracht moeten worden en meegenomen moeten worden bij de besluitvorming. Volgens die inspreker vergroot dit het maatschappelijk draagvlak.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW zorgt voor een verbetering van de waterkwaliteit en is dus ook goed voor de recreatie. Net als voor andere sectoren als landbouw, scheepvaart en drinkwater worden de effecten van KRW-maatregelen op de sector toerisme en recreatie meegewogen bij de selectie van de maatregelen. Hierbij worden ook de baten zo goed mogelijk in beeld gebracht. Mede afhankelijk van de (hoofd)functies van het betreffende gebied maken provincie en waterbeheerder deze afweging voor de regionale KRW-maatregelen. Hierbij heeft in de regel ook consultatie plaatsgevonden van maatschappelijke organisaties in de vorm van 'gebiedsprocessen'. In de nu voorliggende maatregelenprogramma's zijn geen

maatregelen 'wijziging/beperking gebruiksfuncties' opgenomen die betrekking hebben op het beperken van het recreatief gebruik. Met het Nationaal Waterplan onderschrijft het kabinet het toenemende belang van recreatie op, in en om het water. Rijkswaterstaat zet zich op de rijkswateren in als gastheer voor pleziervaart, kleine watersport en oeverrecreatie. Recreatief medegebruik wordt dus ondersteund. Verbetering van de toegankelijkheid en veiligheid van water en oevers voor recreanten vormen een belangrijk aandachtspunt, naast waterkwaliteit en belevingswaarde. Maatregelen voor waterbeheer worden waar mogelijk gecombineerd met maatregelen voor recreatie. Waterbeheerders houden bij de eigen reguliere taken (planstudies, aanleg en onderhoud) rekening met de meekoppeling van de aanleg van recreatieve voorzieningen door derden. Daarnaast bieden publiekprivate samenwerking en gebiedsontwikkeling goede kansen om samen met derden interessante nieuwe recreatiemogelijkheden te ontwikkelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Legenda kaart 2

Insprekers: 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 75

Insprekers constateren dat 'recreatie' wel is opgenomen in de legenda van kaart 2, maar dat de gebieden van de natuur- en recreatieschappen niet zijn weergegeven als recreatiegebieden. Insprekers verzoeken deze gebieden wel aan te geven.

Standpunt bevoegd gezag

Kaart 2 is de bodemgebruikkaart per stroomgebied en is opgesteld op basis van de gegevens van het CBS. Het CBS verstaat onder de hoofdgroep 'recreatie' de volgende soorten grondgebruik: park en plantsoen, sportterrein, volkstuin, dagrecreatief terrein, verblijfsrecreatie. Hierbij is een ondergrens in omvang van de oppervlakte gehanteerd. Natuur is opgenomen onder de hoofdgroep 'bos en natuur'. Dit bestaat uit: bos, droog natuurlijk terrein en nat natuurlijk terrein. De indeling van het CBS is aangehouden in de SGBP's.

Kortom, de gebieden die natuur- en recreatieschappen in beheer hebben komen niet altijd overeen met de definitie zoals de CBS die hanteert voor recreatie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Aan het einde van paragraaf 1.1 van de SGBP's is toegevoegd dat kaart 2 gebaseerd is op gegevens van het CBS-Bodemstatistiek (2000-2003).

Kano mogelijkheden

Inspreker: 12, 17, 18

Insprekers stellen dat er mogelijkheden zijn om het kanoën op de Maas te verbeteren. Een aantal knelpunten voor meerdaagse kanotochten draagt inspreker aan.

Standpunt bevoegd gezag

Rijkswaterstaat Limburg nodigt insprekers uit om in een gesprek de knelpunten voor meerdaagse kanotochten nader te verkennen en zonodig afspraken te maken voor

een gebruikersonderzoek onder de gehele groep van kanobedrijven en -verenigingen langs de Maas en Maasplassen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5.6 Waterschapskeur

Waterschapskeur

Inspreker: 21

Inspreker maakt bezwaar tegen de opgenomen keurzone van 5 meter waarbinnen 'de waterschappen activiteiten reguleren die plaatsvinden in het oppervlaktewater en op het land binnen een bepaalde zone vanaf een waterstaatkundig object (zoals dijk of watergang)'.

Standpunt bevoegd gezag

De SGBP's betreffen op dit onderdeel een beschrijving van bestaand beleid. De tekst in de SGBP's is op dit punt verduidelijkt met de zinsnede: "De waterschappen reguleren activiteiten die plaatsvinden in het oppervlaktewater en op het land binnen een bepaalde zone vanaf een waterstaatkundig object (zoals dijk of watergang). In de keur van de waterschappen is de omvang van de zone aangegeven."

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.9 van de SGBP's is de tekst conform bovenstaand antwoord aangepast.

5.7 Watertoets

Watertoets

Inspreker: 33

Inspreker verzoekt bij de beschrijving van de Watertoets het voornemen van het rijk om de watertoets te versterken en te verbreden expliciet op te nemen.

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's is in paragraaf 6.3.9 opgenomen dat tijdens de planperiode de Watertoets verder wordt versterkt, zodanig dat bij de beoordeling van activiteiten de effecten op de waterkwaliteit nog beter bij de beoordeling meegenomen kunnen worden. Daarbij zal ook worden bezien of toepassing van de Watertoets binnen de intrekgebieden kan worden ingezet ter bescherming van de grondwaterkwaliteit.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De SGBP's zijn in paragraaf 6.3.9 aangepast conform bovenstaande tekst.

5.8 Waterpeil en waterstand

Shetlandpony's

Inspreker: 7

Inspreker verzoekt de waterstand in de Loosdrechtse Plassen niet te verhogen, omdat het land er omheen dan te drassig wordt voor de permanent buiten lopende shetlandpony's.

Standpunt bevoegd gezag

De streefpeilen voor de Loosdrechtse Plassen worden door het waterschap in het peilbesluit vastgelegd. Op basis van het positieve effect van de KRW-maatregel op de ecologie is het besluit voor het instellen van een flexibel peil in de Loosdrechtse Plassen door de waterbeheerder genomen, na afweging van alle belangen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Verdroging

Inspreker: 66

Inspreker stelt dat het van belang is om gebiedseigen water te conserveren. Vooral het structureel verhogen van grondwaterstanden in de hele EHS en het vergroten van de inzijging van regenwater in de infiltratiegebieden is volgens inspreker een goede strategie om het risico van droogte-stress zoveel mogelijk te verkleinen. Deze strategie moet in het SGBP Eems nagestreefd worden.

Standpunt bevoegd gezag

Het belang om water te conserveren is met de volgorde 'vasthouden-bergen-afvoeren' al in het beleid verankerd. Voor alle EHS-gebieden is het aan de terreinbeheerder en de waterbeheerder om in goed onderling overleg te bepalen of verhoging van de grondwaterstand in het natuurgebied zelf een goede maatregel is. Dat wil zeggen technisch haalbaar, passend bij het natuurdoeltype en zonder onverantwoorde schade aan omringende functies zoals landbouw. Dit zal van geval tot geval moeten worden bekeken en is om die reden niet als generieke uitspraak in de SGBP's opgenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Deurnsche Peel

Inspreker: 71

Inspreker heeft bezwaar tegen de beoogde verhoogde waterstand van de Deurnsche Peel. Inspreker verzoekt nadrukkelijk om vergoeding van de waterschade, die inspreker in de toekomst kan oplopen.

Standpunt bevoegd gezag

Het verhogen van de waterstand van de Deurnsche Peel is onderdeel van de maatregelen om de doelstellingen in het Natura 2000-gebied Deurnsche Peel en Mariapeel te behalen. In 2006 heeft het waterschap Aa en Maas een juridische

leidraad voor ontwikkeling van natte natuur (zoals het geval is bij de Deurnsche Peel) vastgesteld en een model vergoedingensystematiek. Verder kent het waterschap Aa en Maas een algemene verordening voor nadeelcompensatie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Veenweidegebied

Inspreker: 77

Inspreker is van mening dat het verhogen van het waterpeil in het veenweidegebied ten koste gaat van het waterbergend vermogen. Inspreker vraagt zich af of het beleidsvoornemen gebaseerd is op voldoende onderbouwde argumenten om deze keuze te rechtvaardigen.

Standpunt bevoegd gezag

Het is aan de waterbeheerder om te bezien welke maatregelen nodig zijn om de doelstellingen voor goede waterkwaliteit te halen. Een type maatregel die genomen kan worden betreft het aanpassen van het waterpeil. Deze maatregel is met name nuttig in vlakkere gebieden.

Een deel van maatregelen die vallen onder het aanpassen van het waterpeil, betreft het verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden. Een hoger waterpeil in een veenweidegebied betekent minder oxidatie van het veen en leidt in de regel tot een betere waterkwaliteit. Er kunnen ook andere overwegingen meespelen om het waterpeil te verhogen, zoals het verminderen van de bodemdaling of het verhogen van de natuurwaarde van het weidegebied.

Zoals in hoofdstuk 6, paragraaf 6.3.9 van de SGBP's is aangegeven, zijn alle waterpeilen vastgelegd in een officieel peilbesluit op basis van de Wet op de waterhuishouding. Bij verandering van de waterpeilen is een nieuw peilbesluit nodig. Hierbij dienen de effecten van de veranderingen van de waterpeilen te worden beschreven. Een nieuwe peilbesluit dient een inspraakprocedure te doorlopen. Voor grote veranderingen van de waterpeilen dient bovendien een milieueffectrapportage uitgevoerd te worden. Op basis hiervan kan met vertrouwen gesteld worden dat de voorgenomen maatregelen voor verhoging van het waterpeil in het veenweidegebied zijn gebaseerd op voldoende onderbouwde argumenten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

5.9 Specifieke gebieden

Grindgaten Maasgouw

Inspreker: 1

Inspreker verzoekt om een volstrekt duidelijke visie voor de fantasieloze grindgaten in de gemeente Maasgouw.

Standpunt bevoegd gezag

In het kader van de Gebiedsontwikkeling Midden-Limburg (GOML) wordt een visie ontwikkeld voor het Maasplassengebied. Onderdeel van deze visie zijn de grindgaten in de gemeente Maasgouw. De visie wordt opgesteld onder regie van de Provincie

Limburg, de gemeente Maasgouw is hier nauw bij betrokken. Voor meer informatie wordt verwezen naar de website van het project:

<http://goml.projecttoolkit.nl/default.aspx>. In 2010 wordt een masterplan Maasplassen gepresenteerd, waarin ook de (toekomstige) functie en de inrichting van de grindgaten opgenomen worden in samenhang met de andere beoogde / gewenste ontwikkelingen in het Maasplassengebied.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Zandmaas

Inspreker: 4

Inspreker vraagt of er meer afgravingen bij de Maas ten noorden van Venlo zijn voorzien. De kaarten wijzen hier wel op.

Standpunt bevoegd gezag

Bij de begrenzing van het waterlichaam Zandmaas (incl. een groot aantal Maasplassen en het Lateraalkanaal) heeft meegewogen tot hoever de rivierdynamiek in het winterbed nog reikt in relatie tot de chemische en biologische doelen van de KRW. De weerden langs de Maas staan sterk onder invloed van de rivier en behoren tot het rivierecosysteem. Voor de begrenzing is gekozen voor de lijn die het gebied markeert dat gemiddeld eens in de 10 jaar overstroomt. Deze zogenaamde 10-jaars afvoercontour laat een band langs de rivier zien die qua proporties vergelijkbaar is met het bedijkte traject van de Maas, waar de begrenzing van het waterlichaam op de dijken is gelegd.

Langs de rivier liggen de Maasplassen. De meeste Maasplassen, ongeacht of ze aangetakt of geïsoleerd zijn, staan sterk bloot aan rivierdynamiek en rivierwaterkwaliteit, omdat ze regelmatig overstromen. Ook het Lateraalkanaal is ingesloten omdat het geheel in het rivierbed ligt. Enkele Maasplassen rond Heel vallen buiten de 10-jaars afvoercontour en liggen geïsoleerd van de Maas. Deze maken geen deel uit van het waterlichaam Zandmaas. Dat wil niet zeggen dat al het gebied dat binnen de grenzen van het waterlichaam valt in water wordt omgezet.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Westerschelde

Inspreker: 15

Inspreker wijst erop dat de discussies over nut en noodzaak van ontpolderen en onderzoeken daartoe nog lopen. Inspreker vraagt zich daarom af of de opgenomen inrichtingsmaatregelen in het ontwerp-SGBP Schelde van 600 hectare betrekking hebben op compensatienatuur of op natuurherstel. Inspreker vraagt zich af of natuurherstel wel via de KRW moet lopen.

Standpunt bevoegd gezag

In het SGBP Schelde is voor de inrichtingsmaatregelen in de Westerschelde geen sprake van natuurcompensatie, maar van natuurherstel. Het kabinet heeft 9 oktober jl. besloten dat ontpoldering van de Hedwigepolder onderdeel uitmaakt van het de

inrichtingsmaatregelen waarmee het natuurherstel van de Westerschelde wordt gerealiseerd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De tekst in paragraaf 6.6.2 'Beschermd gebied' van het SGBP Schelde is aangepast in de zin dat voor het natuurherstel van de Westerschelde wordt verwezen naar het verdrag met het Vlaams Gewest inzake de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010.

Bergsche Maasdijk

Inspreker: 20

Inspreker is van mening dat met de waterkering in de Bergsche Maasdijk het genoemde gebied bij hoog water wordt afgesloten van de Maas. Inspreker ziet daar in de plannen niets van terug.

Standpunt bevoegd gezag

Hoogwater maakt geen onderdeel uit van de KRW en wordt daarom niet meegenomen in de SGBP's. Het klopt dus dat de inspreker hier niets van terug ziet.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Aardgasleidingen

Inspreker: 31

Inspreker geeft aan dat er bij de beheersmaatregelen rekening gehouden dient te worden met de aanwezigheid van aardgasleidingen.

Standpunt bevoegd gezag

Op 1 oktober 2008 is de Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten (WION) in werking getreden. Deze wet verplicht een ieder om bij elke 'mechanische grondroering' (graven met machine) een melding bij het Kabels en leidingen informatie centrum (Klic) te doen. Zodoende wordt ook rekening gehouden met de aanwezigheid van aardgasleidingen

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Watergang in Lexmond

Inspreker: 55

Inspreker maakt bezwaar tegen het dempen van een watergang in Lexmond en doorloopt hiervoor de betreffende inspraak- en bezwaarprocedures. Inspreker eist opgraving van de watergang.

Standpunt bevoegd gezag

Het dempen van deze watergang betreft geen KRW-maatregel en valt derhalve buiten de scope van de SGBP's. Het is bij Rijkswaterstaat bekend dat inspreker aangaande deze kwestie zitting heeft gehad bij de Raad van State.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Sluiting pompstations

Inspreker: 56

Inspreker stelt dat op pagina 162, tabel 6-6 onterecht is opgenomen dat drie pompstations worden gesloten in het kader van de KRW. Dit is nimmer met inspreker besproken. Wel wordt in het huidige POL melding gemaakt van de sluiting van pompstations Californië en Caberg in het kader van planologische ontwikkelingen en van pompstation Borgharen in het kader van het Grensmaasproject.

Standpunt bevoegd gezag

In het ontwerp-SGBP Maas zijn de pompstations Itteren-Borgharen, Californië en Grubbenvorst opgenomen als zijnde aan te passen of te verplaatsen grondwaterwinningen. Pompstation Itteren-Borgharen is al begin 2009 gesloten. Pompstation Californië zal in de toekomst worden gesloten in verband met ruimtelijke ontwikkelingen en dient derhalve geen KRW-doel voor het betreffende grondwaterlichaam. Pompstation Grubbenvorst daarentegen dient te worden verplaatst in verband met een waterkwaliteitsprobleem (zout water). Om deze redenen is alleen de winning Grubbenvorst als maatregel opgenomen in tabel 6-6 van het SGBP Maas. Ook het POL is aangepast met de vermelding van toekomstige sluiting/verplaatsing van beide winningen (Californië en Grubbenvorst), waarbij alleen laatstgenoemde het label van KRW-maatregel heeft meegekregen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.4.6. van het SGBP Maas is alleen pompstation Grubbenvorst als KRW-maatregel opgenomen.

Watersysteem

Inspreker: 81

Inspreker is van mening dat de ambitie uit het plan om het huidige goed functionerende watersysteem geheel te wijzigen onaanvaardbaar is.

Standpunt bevoegd gezag

Alle waterbeheerders hebben onderzoek gedaan naar de huidige toestand van hun watersystemen. Op basis daarvan hebben zij maatregelenpakketten samengesteld die hen in staat moet stellen de waterkwaliteitsdoelstellingen te halen. Bij die doelstellingen is het goed ecologisch potentieel (GEP) vertrekpunt en de daarbij benodigde inrichting kan afwijken van de huidige inrichting. Bij de keuze van maatregelen in de gebiedsprocessen zijn alle betrokken partijen nauw betrokken. Er zijn geen indicaties dat de maatregelen die in het beheergebied van de inspreker genomen gaan worden, zullen leiden tot een totale wijziging van het watersysteem.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Aanvullende maatregelen

Inspreker: 82

Insprekers vinden dat er in ieder geval voor de volgende gebieden aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn: Oudegaasterbrekken, Fleussen en omgeving, Het Boarndal/Koningsdiep, Rottige Meenthe en Brandemeer, Fochteloërveen, Peizerdiep en Eelderdiep, Grote Masloot, Slokkert en Leekstermeer. Voor een nadere concretisering op gebiedsniveau verwijst inspreker naar de reactie van de Friese natuur- en milieuorganisaties op het ontwerp-waterhuishoudingsplan Fryslân en ontwerp-waterbeheerplan, en de reactie van de Groningse organisaties op het ontwerp-waterbeheerplan Noorderzijlvest, en de rapportage "Watercondities voor beschermde natuurgebieden in de ontwerp-waterplannen 2009-2015".

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's zijn KRW-maatregelen opgenomen waarover de betrokken overheden bestuurlijke overeenstemming hebben bereikt. Daarbij is met name gekeken naar de komende planperiode tot 2015. Of er aanvullende maatregelen nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren, en of die vallen onder de KRW, dient bij het opstellen van de beheerplannen Natura 2000 te worden onderzocht. In de volgende SGBP's kunnen aanvullende KRW-maatregelen voor de Natura 2000-gebieden opgenomen worden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

6. Kosten

6.1 Economische analyse

Overige dienstverlening

Insprekers: 48, 49, 50, 51, 52, 53, 75, 96, 97

Insprekers zijn van mening dat er een nadere specificatie van de post 'Overige dienstverlening' moet komen. Tevens verzoeken zij om opname van 'Toerisme en Recreatie' als economische sector en haar verwachte trends en ontwikkelingen aan te geven.

Standpunt bevoegd gezag

Bij het identificeren van de sectoren die worden beschreven in de economische analyse van het watergebruik is gekozen voor een beschrijving van die sectoren waar:

- een significante belasting van het water, in de vorm van emissies of onttrekkingen van water, kan worden verwacht; en
- voldoende betrouwbare gegevens per (deel)stroomgebied beschikbaar zijn.

Dit heeft geleid tot het onderscheiden van vijf sectoren. Deze sectoren zijn vervolgens verder uitgesplitst in een aantal subsectoren. Hierbij heeft de vraag of een subsector zorgt voor een significante belasting van het water, dan wel dat de belasting van het water duidelijk afwijkt van de andere subsectoren, een belangrijke rol gespeeld.

Bij de sector 'Dienstverlening' zijn vijf subsectoren onderscheiden, te weten 'Elektriciteitsbedrijven', 'Waterleidingbedrijven', 'Vervoer over water', 'Milieudienstverlening' en 'Overige dienstverlening'. In tegenstelling tot de andere sectoren valt het grootste deel van de productiewaarde onder de subsector 'Overige dienstverlening'. Dit wordt veroorzaakt doordat (1) er een groot aantal bedrijfstakken binnen de sector dienstverlening is, die elk slechts een beperkte belasting van het water veroorzaken en (2) doordat er ten aanzien van de belasting van het water weinig verschil zitten tussen al die verschillende bedrijfstakken. Het gaat veelal om kantoorgebouwen. Dat geldt ook de bedrijfstakken 'horeca' en 'cultuur, sport en recreatie' die onder de subsector 'Overige dienstverlening' vallen. Voor verdere informatie over de beschrijving van het watersysteem in samenhang met het overzicht wie wat produceert (de zogenaamde 'Nationale rekeningen'), inclusief trends en ontwikkelingen, wordt verwezen naar de National Accounting Matrix including Water Accounts (NAMWA), die is ontwikkeld door de Waterdienst van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat samen met het CBS. In dit NAMWA is ook informatie te vinden over zowel trends en ontwikkelingen als op het niveau van (deel)stroomgebieden⁴.

De bedrijfstakken die vallen onder 'Toerisme en recreatie' veroorzaken op nationaal niveau geen significante emissies of onttrekkingen van water en de belasting wijkt naar verwachting niet significant af van andere dienstverlenende bedrijfstakken. Om die reden is er dus geen aparte subsector 'Toerisme en recreatie' in de economische beschrijving opgenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

⁴ Zie http://www.helpdeskwater.nl/water_en_ruimte/economische_aspecten/namwa

Productiewaarde

Insprekers: 37, 69

Insprekers constateren dat de economische beschrijving van het gebied een tabel bevat met onder andere de primaire productiewaarde van de land- en tuinbouw en visserij. Insprekers stellen voor de afgeleide of totale agrarische productiewaarde aan te geven en vooral het verband van de primaire productie met de voedingsmiddelenindustrie.

Standpunt bevoegd gezag

In ons economisch stelsel zijn vele sectoren van elkaar afhankelijk. Zoals de inspreker terecht opmerkt is er een verband tussen de primaire productie en de voedings- en genotmiddelenindustrie, maar die is er ook voor de primaire sector en de invoer van grondstoffen (bedrijfstaking vervoer over water) en de machine industrie voor de levering van machines (onderdeel van de bedrijfstaking metaalindustrie), de bouw, etc. Een dergelijk nauw verband bestaat ook tussen elektriciteitsbedrijven of waterleidingbedrijven en de rest van de samenleving. In dit hoofdstuk zijn (slechts) kaal en objectief de sociaaleconomische cijfers gepresenteerd voor de verschillende sectoren en subsectoren voor activiteiten die een significante belasting voor het water kunnen betekenen (in termen van emissies en/of watergebruik). Hierbij is de beschrijving beperkt tot het directe economisch belang, de directe emissies en het directe watergebruik. Dit is gedaan voor alle sectoren (bijvoorbeeld ook de energiesector).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Uitvoeringsrisico's

Insprekers: 59, 69

Insprekers constateren dat aan diverse maatregelen nadere randvoorwaarden als 'vrijwilligheid' en 'op voorwaarde van financiering en/of tijdige grondverwerving' zijn gekoppeld die een tijdige uitvoering onzeker maken. Gevraagd wordt welke consequenties er zijn als deze maatregelen niet (tijdig) worden uitgevoerd en wat het rijk daar aan gaat doen. Insprekers doen een aantal aanbevelingen. Voorgesteld wordt om de goede ecologische toestand (GET) als einddoel nadrukkelijk in de SGBP's op te nemen.

Standpunt bevoegd gezag

In de gebiedsprocessen hebben waterbeheerders en provincies er veel aan gedaan om draagvlak te creëren voor maatregelen. De nu voorgestelde maatregelen zijn de uitkomst van die gebiedsprocessen. Dat betekent dat er draagvlak én – na bestuurlijke vaststelling van de definitieve plannen en begrotingen – financiering beschikbaar is voor uitvoering van de maatregelen. Met opname van deze aanvullende maatregelen in de KRW-maatregelenprogramma's is sprake van een resultaatsverplichting. Bij het maken van afspraken over de specifieke KRW-maatregelen, d.w.z. de maatregelen die worden genomen aanvullend op de maatregelen die op grond van Europese richtlijnen en bestaand nationaal beleid reeds worden uitgevoerd, is vrijwilligheid het uitgangspunt geweest. Aangenomen is echter dat de drie planperiodes van de KRW voldoende zijn om de benodigde grondverwerving te realiseren. Daarbij mag rekening worden gehouden met een

zekere flexibiliteit voor de uiteindelijke locatiekeuze. In de komende planperiode worden deze maatregelen nader geconcretiseerd. Het einddoel van de KRW blijft voor oppervlaktewaterlichamen de goede ecologische toestand (GET) en de goede chemische toestand (GCT). Deze doelen zijn vastgelegd met het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water, waarnaar in de SGBP's wordt verwezen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Economische baten

Insprekers: 57, 70, 97

Inspreker is van mening dat economische baten bij kostenoverwegingen voor significante schade en disproportionele kosten onvoldoende worden ingecalculleerd.

Standpunt bevoegd gezag

Een goede kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater heeft vele baten, die overigens niet altijd even gemakkelijk in geld zijn uit te drukken (zie ook de Ex ante evaluatie KRW (2008) van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)). Europese wet- en regelgeving ten aanzien van water(kwaliteit), waaronder de KRW, schrijft voor alle waterlichamen in 2015 in een goede toestand of potentieel moeten verkeren. Onder strikte voorwaarden is het mogelijk milieudoelstellingen later te realiseren of te verlagen. Omdat het halen van de milieudoelstellingen in 2015 uitgangspunt is, kan alleen in geval van significante schade aan functies of milieu (bij de bepaling van de status van oppervlaktewaterlichamen) of bij disproportionele kosten bij de uitvoering van het maatregelenprogramma (bij fasering) daarvan afgeweken worden. Dit betekent dat impliciet de economische baten (een beter milieu) al in dit afwegingsproces meegenomen worden.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Aanpassing trends

Inspreker: 66

Inspreker is van mening dat de in paragraaf 2.2 beschreven trends in overeenstemming gebracht moeten worden met de werkelijkheid. Effectief beleid kan alleen gebaseerd worden op een betrouwbare toekomstverwachting.

Standpunt bevoegd gezag

Het rijk is het eens met de inspreker dat voor een effectief beleid een betrouwbare toekomstverwachting van belang is. Vandaar dat de in hoofdstuk 2 beschreven trends tot 2015 zijn gebaseerd op toekomstverwachtingen van het Centraal Plan Bureau (CPB). Dit zijn dezelfde toekomstverwachtingen die ook ten grondslag liggen aan al het overige overheidsbeleid.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Financiële paragraaf

Inspreker: 69

Inspreker stelt voor het plan aan te vullen met een financiële paragraaf met daarin de kosten-effectiviteit analyse van de maatregelen en de ontwikkeling van de waterschapslasten. Op deze wijze kan het SGBP Rijndelta aan bestuurders inzicht bieden in de financiële haalbaarheid van de maatregelen.

Standpunt bevoegd gezag

In paragraaf 6.7 van de SGBP's is een beschrijving van de uitgevoerde kosten-effectiviteit analyses opgenomen, waaronder de Ex ante evaluatie KRW (2008) van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). In paragraaf 5.4 van de Ex ante evaluatie KRW is een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van de waterschapslasten door de KRW. Hieruit blijkt dat de waterschapslasten over de periode 2010-2027 gemiddeld voor heel Nederland naar verwachting met circa 0,7% per jaar zullen toenemen als gevolg van de KRW, bovenop de autonome lastenontwikkeling. Uiteindelijk is het de verantwoordelijkheid van elk bestuur van elke waterbeheerder om bij de besluitvorming over de waterkwaliteitsmaatregelen de verwachte ontwikkeling van de lasten te betrekken.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.10 van de SGBP's is een aanvullende tekst opgenomen met een samenvattend overzicht van de ontwikkeling in de tijd van de financiële lasten met betrekking tot de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing en het rioolrecht.

Innovatieve financieringsmogelijkheden

Inspreker: 70

Insprekers zijn van mening dat er geen initiatieven zijn om met het maatschappelijk veld meer innovatieve financieringsmogelijkheden te creëren.

Standpunt bevoegd gezag

In de komende planperiode start het kabinet een onderzoek naar een reële prijsbepaling van de zoetwatervoorziening. Dit onderzoek zal zich ook richten op innovatieve financieringsmogelijkheden, waarbij ook alternatieve financieringsmogelijkheden worden bestudeerd voor andere waterbeleidsterreinen, zoals waterkwaliteit. Bij dit onderzoek wordt het maatschappelijk veld betrokken.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.3.2 van de SGBP's is de tekst conform bovenstaand antwoord aangepast.

Voedings- en genotmiddelenindustrie

Inspreker: 83

Voor de industrie is water van groot belang, daarom is het belangrijk concentraties van bedrijven per stroomgebied goed in beeld te hebben. Inspreker constateert dat de voedings- en genotmiddelenindustrie ontbreekt bij de opsomming van de grootste concentraties van industriële bedrijven in het deelgebied Rijn-west.

Standpunt bevoegd gezag

Het klopt dat de voedings- en genotmiddelenindustrie ten onrechte in de opsomming ontbreekt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de opsomming van de industriële bedrijven onder belangrijkste economische sectoren (pagina 37 bovenaan) van het SGBP Rijndelta is de 'Voedings- en genotmiddelenindustrie' toegevoegd.

Significante schade

Inspreker: 97

Inspreker vraagt zich af hoe de sector landbouw (met een productiewaarde van 2,8% van het totaal) zo dominant is bij het afwegingsproces significante schade.

Standpunt bevoegd gezag

In principe staat het relatieve belang van een economische sector los van de bepaling of van significante schade van hydromorfologische herstelmaatregelen voor het halen van de goede ecologische toestand van een waterlichaam aan de orde is. Voor elk individueel waterlichaam dient – waar relevant – te worden bepaald of deze herstelmaatregelen tot significante schade aan functies en/of het milieu leidt. Tot de functies behoren onder andere scheepvaart, bescherming tegen overstromingen, afwatering en waterhuishouding. Landbouw wordt niet met name genoemd als één van die functies. Wel is het zo dat de landbouw vaak afhankelijk is van een goede waterhuishouding of afwatering.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

6.2 Lastenstijging

Lastenstijging voor burgers

Inspreker: 16

Inspreker vindt dat kosten, baten en eventuele lastenstijging voor burgers in de plannen moeten worden aangegeven.

Standpunt bevoegd gezag

In 2008 zijn door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het kader van de Ex ante evaluatie KRW de kosten, baten en lasten in beeld gebracht. De uitkomst hiervan is gebruikt voor het vaststellen van de voorliggende maatregelenprogramma's van de KRW. Daarnaast is in de SGBP's een nieuwe paragraaf opgenomen over de maatschappelijke lasten voor het gehele waterbeheer. Ook in het Nationale Waterplan is een overzicht gegeven van de kosten voor het waterbeheer.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's zijn in paragraaf 6.10 de maatschappelijke lasten voor het gehele waterbeheer inzichtelijk gemaakt.

Ontwikkeling lasten

Inspreker 37

Inspreker wil de toezegging dat de lasten voor het bedrijfsleven niet buitenproportioneel zullen zijn, ook niet op termijn, en zullen worden getoetst aan het beginsel van een 'level playing field' op Europees niveau. Bovendien wil inspreker de toezegging dat de ontwikkeling van waterschapslasten en de gemeentelijke belastingen zich zullen bewegen rondom het inflatiepercentage.

Standpunt bevoegd gezag

In de gebiedsprocessen is in nauw overleg met betrokken overheden en belangenorganisaties nagegaan welke maatregelen nodig zijn voor de realisatie van de doelstellingen. Vervolgens is bestuurlijk afgewogen welke maatregelen in de eerste planperiode worden uitgevoerd, binnen de randvoorwaarden die de KRW stelt. De waterplannen bevatten daardoor effectieve, haalbare en betaalbare maatregelen, die in de eerste planperiode worden uitgevoerd.

De in 2008 door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) uitgevoerde Ex ante evaluatie KRW laat zien dat de economische gevolgen voor burgers en bedrijfsleven als gevolg van de invoering van de KRW naar verwachting zeer beperkt zijn. Niet alle doelen worden in 2015 bereikt. Met de onderzoeksmaatregelen uit de waterplannen en met het Innovatieprogramma KRW wordt getracht aanvullende maatregelen te vinden. Aanvullende maatregelen die kosteneffectief en uitvoerbaar blijken, worden in de volgende planperiodes toegevoegd aan het maatregelenprogramma. In 2021 vindt een finale afweging plaats. Indien de dan nog noodzakelijke maatregelen niet haalbaar en betaalbaar zijn, zal worden overgegaan tot doelverlaging. Met deze werkwijze wordt een significante inspanning geleverd om de doelen te halen. Er wordt tegelijkertijd voorkomen dat er disproportionele kosten worden gemaakt. De ontwikkeling van de lasten is daarbij de uitkomst van een bestuurlijk gemaakte afweging. Daarbij vormt het streven naar een 'level playing field' een belangrijk vertrekpunt. Hiertoe zal het internationaal overleg in de stroomgebieden worden voortgezet.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Compensatie

Inspreker: 65

Inspreker verzoekt of bedrijven compensatie ontvangen voor schade als gevolg van uw gewijzigde beleidskader voor bestaande of toekomstige investeringsbeslissingen.

Standpunt bevoegd gezag

Het rijk verstrekt geen compensatie voor het voldoen aan Europese verplichtingen. De keuzes in de wetgeving en de motivering in de waterplannen zijn er overigens maximaal op gericht het beleid voor de beoordeling van warmtelozingen ongewijzigd te laten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Natura 2000

Inspreker: 66

Inspreker stelt dat in de SGBP's vermeld moet staan wie de kosten van (aanvullende) maatregelen voor Natura 2000-gebieden gaat dragen.

Standpunt bevoegd gezag

Specifieke maatregelen voor Natura 2000-gebieden worden vastgelegd in beheerplannen die voor deze gebieden door provincie of rijk worden opgesteld. Een financiële paragraaf maakt onderdeel uit van deze plannen. Daarin wordt ook beschreven hoe de kosten van de maatregelen worden gefinancierd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

One out-all out

Inspreker: 69

Inspreker vreest dat het one out-all out principe een onoverzienbare maatschappelijke kostenpost oplevert.

Standpunt bevoegd gezag

Het one out-all out principe volgt uit de KRW. Ondanks dit criterium, wordt naar verwachting met de voorgestelde maatregelen (tot 2015 en daarna) en in combinatie met het zich ontwikkelende generieke beleid een forse stap gezet op weg naar doelrealisatie uiterlijk in 2027. In 2021 vindt een finale afweging plaats, waarbij kosten voor de uitvoering van maatregelen een voorname rol spelen. Indien nodig worden dan doelen verlaagd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Besparingsdoelstelling

Inspreker: 78

Inspreker stelt dat invoering van de KRW bij ongewijzigd beleid leidt tot extra kosten in de afvalwaterketen. Uit diverse onderzoeken en praktijkvoorbeelden blijkt dat aanzienlijke kostenbesparingen mogelijk zijn. Inspreker pleit ervoor om in de SGBP's een concrete besparingsdoelstelling van bijvoorbeeld 2% per jaar (door betere samenwerking binnen de waterketen) op te nemen met het bijbehorende maatregelenprogramma.

Standpunt bevoegd gezag

Het maatregelenprogramma waarop inspreker doelt, bestaat al in de vorm van het Bestuursakkoord Waterketen. Dit bestuursakkoord bevat concrete maatregelen met als doel het realiseren van de doelmatigheidsverbetering van 2% per jaar door onder meer een betere samenwerking in de waterketen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

6.3 Vervuiler betaalt

Principe vervuiler betaalt

Insprekers: 42, 57, 73

Insprekers vragen om principe 'de vervuiler betaalt' op te nemen en uit te werken in SGBP's.

Standpunt bevoegd gezag

Het principe 'de vervuiler betaalt' is één van de uitgangspunten van het nationale waterkwaliteitsbeleid. Dit is ook zo beschreven in paragraaf 2.3. van de SGBP's. In het Nationaal Waterplan worden de uitgangspunten als 'de vervuiler betaalt' bekrachtigd. Het principe wordt verder uitgewerkt in het Handboek wet- en regelgeving waterbeheer (2010).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Vervuiler betaalt is leidend

Insprekers: 26, 36, 42, 60, 64

Insprekers benadrukken dat bij de keuze van de maatregelen het principe 'de vervuiler betaalt' leidend moet zijn. Niet de waterbeheerders maar de veroorzakers zijn hoofdveroorzakers en moeten voor oplossingen zorgen. Indien om reden van kosteneffectiviteit toch wordt gekozen voor zuivering in plaats van preventie, dient opgenomen te worden dat de vervuiler de meerkosten voor de zuivering betaalt. Volgens insprekers moeten deze meerkosten ook meegenomen worden bij de afweging en keuze voor maatregelen.

Standpunt bevoegd gezag

Een belangrijk uitgangspunt bij het waterbeheer blijft het principe 'de vervuiler betaalt'. Het is een belangrijk argument voor het in standhouden van heffingen. Ook bij de keuze van maatregelen en de financiering van deze maatregelen is en blijft het principe 'de vervuiler betaalt' een belangrijk uitgangspunt. Dit geldt vooral daar waar de maatregelen de implementatie van de 'stand der techniek' betreffen. Ook andere principes en uitgangspunten kunnen een rol spelen bij het terugdringen van emissies veroorzaakt door actoren, die verder gaan dan door toepassing van de stand der techniek mogelijk is. Tijdens de planperiode wordt nader onderzocht welke financiële instrumenten worden ingezet bij de keuze van aanvullende maatregelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Grondwaterbelasting

Inspreker: 30

Door te zoeken naar duurzame oplossingen, waarbij bij voorkeur oppervlaktewater wordt ingezet, gaan drinkwaterbedrijven zeer zuinig om met grondwater. De grondwaterbelasting die door het rijk wordt geheven heeft hierop geen verder reducerend effect. Inspreker pleit dan ook voor afschaffing van de grondwaterbelasting.

Standpunt bevoegd gezag

In de KRW staat dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat de verschillende watergebruiksectoren (minimaal uitgesplitst naar landbouw, industrie en huishoudens) een redelijke bijdrage leveren in de terugwinning van de kosten van waterdiensten. Belangrijke gebruikers zijn waterbedrijven die water onttrekken voor de bereiding van drinkwater en bedrijven die water onttrekken voor proces- en koelwaterdoeleinden. De provincie is verantwoordelijk voor het kwantitatieve beheer van het diepe grondwater. Tot de kosten van het grondwaterbeheer behoren de provinciale kosten voor onderzoek en uitvoering van grondwatermaatregelen, waaronder maatregelen ter bestrijding van verdroging (en overige milieuschade) die kan ontstaan als gevolg van het onttrekken van grondwater. De grondwaterbelasting draagt daarmee bij aan de terugwinning van de kosten van waterdiensten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Opnemen wie betaalt

Inspreker: 30

Insprekers verzoeken om in het SGBP Rijndelta op te nemen dat specifiek voor de drinkwatervoorziening geldt: de gebruiker betaalt waar het natuurlijke stoffen betreft en de vervuiler betaalt waar het antropogene belastingen betreft.

Standpunt bevoegd gezag

Het beginsel: 'de vervuiler betaalt' is een van leidende principes uit o.a. het EU Verdrag en de KRW. Dit beginsel behoort dus in alle lidstaten te worden toegepast. Wat betreft de Nederlandse drinkwatervoorziening werkt het principe 'de vervuiler betaalt' door in het waterbeheer, samen met het voorzorgsprincipe, preventieve maatregelen en aanpak aan de bron. Het resultaat is de kwaliteit van de grondstof voor de drinkwatervoorziening. Zoals in paragraaf 2.3 van de SGBP's is aangegeven is er voor de dienst drinkwatervoorziening sprake van volledig kostendekkende tarieven die de gebruikers betalen. Afgezien hiervan is het voorstel van inspreker moeilijk hanteerbaar omdat antropogene belasting ook natuurlijke stoffen (bijvoorbeeld nitraat, koper, lood en arseen) betreft.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

6.4 Financiële gevolgen sectoren

Kostenterugwinning

Insprekers: 57, 66, 70, 78, 79, 97

Insprekers stellen dat het principe van kostenterugwinning en watergebruik onvoldoende is uitgewerkt en verder worden onderzocht. Zo is er onvoldoende kostenterugwinning voor watergebruik door scheepvaart, (water)recreatie, energiecentrales en landbouw. Een inspreker doet voor agrarisch watergebruik een concreet voorstel. Ook moet kostenterugwinning consequenter toegepast worden.

Standpunt bevoegd gezag

Volgens de KRW dient bij de berekening van de kostenterugwinning van waterdiensten bekeken te worden in hoeverre de gebruikers een redelijke bijdrage leveren aan de kosten van de productie van de waterdienst. Hierbij dienen de gebruikers minimaal te worden onderverdeeld in landbouw, industrie en huishoudens. Daarom zijn deze groepen gebruikers genoemd in deze tabel. Bij de beschrijving van de kostenterugwinning is uitgegaan van het bestaande institutionele stelsel en in algemene lijnen gepresenteerd hoe in Nederland wordt betaald voor het waterbeheer.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 2.3 van de SGBP's is expliciet opgeschreven dat het rijk van mening is, dat in Nederland de gebruikers van waterdiensten een adequate bijdrage leveren aan de kosten van de productie van de waterdiensten.

Kanovaren

Insprekers: 17, 18

Volgens het Nationaal Waterplan heeft het rijk via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) middelen voor watersport ter beschikking gesteld. Insprekers willen de bevestiging dat deze middelen ook voor voorzieningen voor kanovaren aangewend kunnen worden.

Standpunt bevoegd gezag

De provincies kunnen de gelden behorende bij het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) naar eigen keuze inzetten, mits ze bijdragen aan de rijksdoelen, zoals versterking van de recreatieve betekenis van Nationale Landschappen en verbetering van de toegankelijkheid van natuur. Op basis van de regionale behoefte kan bijvoorbeeld de inrichting van oevers en de aanleg van steigers worden gestimuleerd. De SGBP's zijn niet het kader voor dit soort uitspraken. U kunt informatie hierover verkrijgen bij de provincies.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Bedrijven

Insprekers: 78, 83

Insprekers vinden dat de financiële consequenties voor bedrijven in het plan inzichtelijk moeten worden gemaakt.

Standpunt bevoegd gezag

Bij de vaststelling van de maatregelenprogramma's zijn eventuele financiële consequenties voor de betreffende sectoren uitdrukkelijk meegewogen. Uit de in 2008 door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) uitgevoerde Ex ante evaluatie KRW blijkt dan ook dat de economische gevolgen voor burgers en bedrijfsleven als gevolg van de invoering van de KRW naar verwachting zeer beperkt zijn.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Kostenterugwinning grondwaterbeheer

Inspreker: 37

Inspreker vraagt zich af of een 100% terugwinning voor het provinciale grondwaterbeheer uit de heffingsopbrengsten reëel is.

Standpunt bevoegd gezag

Een 100% kostenterugwinning is niet verplicht. Er is alleen aangegeven dat het kostenterugwinning percentage hoog (en daarom meer dan voldoende) is.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Voorstellen kostenterugwinning

Inspreker: 78

Inspreker heeft opmerkingen bij het overzicht van kostenterugwinning (SGBP Maas, pagina 35 en SGBP Rijndelta, pagina 39). Waarom is voor grondwaterbelasting het beginsel van 'eigen dienstverlening' niet genoemd? Grondwatergebruikers nemen in de regel de kosten van het oppompen van grondwater voor hun rekening. Dat in de SGBP's een grondwaterbelasting is opgevoerd, is niet te begrijpen. Ook valt inspreker de afvoer van regen- en afvalwater de lage kostendekkendheid op. Het COELO komt dit jaar uit op een kostendekkendheid van de rioolheffing van 97%. Inspreker stelt dan ook voor dit percentage over in de SGBP's over te nemen.

Standpunt bevoegd gezag

Tot de kosten van het grondwaterbeheer behoren de vergunningverlening voor grote onttrekkingen en het nemen van anti-verdrogingsmaatregelen. Deze kosten worden gedekt door de opbrengsten uit de grondwaterbelasting en de grondwaterheffing, die wordt opgelegd aan de partijen die grondwater oppompen, veelal (drinkwater)bedrijven en de landbouw. Van eigen dienstverlening is bij grondwaterbeheer dus geen sprake, omdat de partijen die de maatregelen nemen (provincies en waterschappen) niet dezelfde zijn als degenen die de kosten betalen (drinkwaterbedrijven, bedrijven en landbouw). Het klopt dat de laatste jaren de kostendekkendheid van de rioolheffing is toegenomen. Percentage zal worden aangepast (afgerond op 5% maakt 95%).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 2.3 van de SGBP's is de kostenterugwinning voor rioolheffing verhoogd naar 95% met verwijzing naar het rapport 'Riolering in cijfers 2009-2010' (Rioned, 2009).

Bijdrage kostenterugwinning

Inspreker: 79

De insprekers zijn van mening dat er onvoldoende verband is gelegd met kosten. Inzicht hierin is noodzakelijk om iedere sector een redelijke bijdrage te laten leveren aan de terugwinning van kosten en waterdiensten en adequate prikkels te geven ontvangt om efficiënt en met zo weinig mogelijk schade met de watervoorraad om te gaan.

Standpunt bevoegd gezag

In zijn algemeenheid leveren binnen het bestaande institutionele stelsel de gebruikers van waterdiensten een adequate bijdrage aan de kosten van de productie van de waterdiensten. Doordat de kosten van de KRW-maatregelen in de regel gekoppeld zijn aan de bestaande waterdiensten, zoals de inzameling en afvoer van hemel- en afvalwater, de zuivering van afvalwater, het grondwaterbeheer en het regionaal watersysteembeheer, is er sprake van een adequate bijdrage van de verschillende sectoren in de terugwinning van de kosten voor het voorgestelde maatregelenpakket.

De KRW vraagt om het toepassen van adequate prijsprikkel om duurzaam watergebruik te stimuleren. Voor sommige waterdiensten zal dit beter werken dan voor andere. Zo wordt in Nederland betaald per m³ gebruikt drinkwater. Dit betekent dat er een duidelijke prikkel bestaat om duurzaam om te gaan met drinkwater. Voor andere waterdiensten zoals rioleringszorg zal van de prijs een minder grote prikkel uitgaan om het gebruik te verminderen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 2.3 van de SGBP's is de tekst over het belang van kostenterugwinning bij waterdiensten aangepast, waarbij ook het achterliggende doel 'stimuleren van duurzaam waterbeheer' en het efficiënt en met zo weinig mogelijk schade omgaan met de watervoorraad is beschreven.

7. Overig

7.1 Stroomgebiedbeheerplannen

Feitelijke onjuistheden

Insprekers: 3, 11, 43, 56, 72, 79

Insprekers geven een aantal feitelijke onjuistheden aan.

Standpunt bevoegd gezag

De door insprekers aangedragen onjuistheden zijn in de SGBP's aangepast.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's:

- in SGBP Maas en SGBP Rijndelta is in hoofdstuk 10 het telefoonnummer van de provincie Gelderland gecorrigeerd;
- in de SGBP's is bijlage L gecorrigeerd;
- in SGBP Maas is de gemeente Meersen opgenomen in Bijlage Q;
- in SGBP Maas is Roosteren toegevoegd in paragraaf 1.4.2;
- in SGBP Maas is in paragraaf 4.4.2 de zinsnede "(.) als aan het tappunt van het behandelde water" vervangen door "(.) als in het water na behandeling";
- in SGBP Maas is in paragraaf 5.2.4 de tekst gecorrigeerd "De Centrale Slenk is een belangrijke bron voor drinkwater".

Waardering

Insprekers: 5, 8, 19, 42, 43, 83

Insprekers spreken hun waardering uit. De SGBP's zijn in goed overleg met alle betrokken overheden tot stand gekomen, zodat de waterplannen in de regio goed op elkaar zijn afgestemd.

Standpunt bevoegd gezag

Wij danken u voor uw positieve reactie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Andere planprocedures

Insprekers: 25, 57, 58, 66, 72, 82, 97

Insprekers hebben zienswijzen bijgevoegd die betrekking hebben op andere planprocedures dan de SGPB's.

Standpunt bevoegd gezag

Beantwoording van zienswijzen op andere planprocedures dan de SGBP's vindt plaats in de Nota van Antwoord van het betreffende waterplan: waterbeheersplannen van de waterschappen, de water(huishoudings)plannen van de provincies, het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren van Verkeer en Waterstaat en/of het Nationaal Waterplan van Verkeer en Waterstaat. Uit praktische overwegingen is ervoor gekozen de beantwoording van deze inspraakreacties slechts op één locatie te geven. Over het antwoord zelf heeft afstemming plaatsgevonden tussen de verschillende aangesproken partijen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Verdringingsreeks

Insprekers: 28, 78

In de SGBP's wordt een voorkeursvolgorde voor waterverdeling gegeven (verdringingsreeks). Insprekers hebben moeite met de prioritering en met de naamgeving van de onderscheiden categorieën.

Standpunt bevoegd gezag

De verdringingsreeks is vastgelegd in de Waterwet en daarom kan deze niet worden aangepast in de SGBP's.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Leesbaarheid

Insprekers: 37, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 75

De rapporten zijn alleen digitaal beschikbaar. Insprekers verzoeken de afdrukkwaliteit van de kaartenatlas en de tabellen te verbeteren, omdat deze niet goed leesbaar zijn. Ook is de wens uitgesproken per organisatie een aantal papieren exemplaren beschikbaar te stellen.

Standpunt bevoegd gezag

De hoofddocumenten van de SGBP's zijn wederom via internet beschikbaar in een lage resolutie en in een hoge resolutie. De lage resolutie is met name goed bruikbaar voor diegenen die geïnteresseerd zijn in de teksten; de hoge resolutie is met name geschikt voor diegenen die de tabellen en figuren willen inzien. De kaartenatlas bleek inderdaad met een te lage resolutie te zijn opgemaakt. De nieuwe kaarten zijn per stuk digitaal beschikbaar, waardoor een hogere resolutie per kaart mogelijk is. Dit komt de duidelijkheid van de kaarten ten goede. Net als van de ontwerp-SGBP's is ook van de SGBP's een gedrukte versie, in beperkte oplage, beschikbaar. Gedrukte exemplaren zijn tegen kostprijs aan te vragen via de helpdesk water.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Het is mogelijk om de kaarten per stuk – en daarmee in hogere resolutie – te downloaden.

Lied

Inspreker: 6

Inspreker spreekt in met een lied, de tekst is opgenomen in de bijlage Ia.

Standpunt bevoegd gezag

Verrast door deze wijze van inspreken is het antwoord in de vorm van een gedicht opgenomen in de bijlage Ib.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Andere plannen

Inspreker: 12

Inspreker heeft het idee om de bij (extreem) hoogwater de Maas om Roermond heen te leiden en zo 3200 ha retentiegebied te creëren. Volgens inspreker is dit een interessante optie en vraagt een reactie hierop.

Standpunt bevoegd gezag

Deze reactie maakt geen onderdeel uit van de SGBP's. Op de inspraakavond is door Rijkswaterstaat Dienst Limburg aangegeven het voorstel mee te nemen in de toekomstige ideevorming over hoogwaterbescherming.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Hoog abstractieniveau

Inspreker: 45

Inspreker vindt dat de SGBP's op een zeer hoog abstractieniveau zijn geschreven en verwacht dat een en ander pas duidelijk wordt in nadere uitwerkingen. Inspreker wordt graag op de hoogte gehouden van deze uitwerkingen om zijn eventuele visie alsnog naar voren te brengen.

Standpunt bevoegd gezag

Een groot deel van de inhoud van de SGBP's is al nader uitgewerkt in de plannen van Rijkswaterstaat, provincies en waterschappen, die begin 2009 ter inzage hebben gelegen. De maatregelen worden in de regel verder uitgewerkt in projecten, waarvan een deel als m.e.r.-plichtige planstudies, nog ter inzage wordt gelegd.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Aan het einde van paragraaf 7.1 (Register gedetailleerde plannen) van de SGBP's is een verwijzing in lijn met bovenstaande tekst toegevoegd.

Visie RIWA

Inspreker: 56

Inspreker ondersteunt volledig de door de RIWA lidbedrijven opgestelde visie van 2 juni 2009.

Standpunt bevoegd gezag

Deze mededeling is voor kennisgeving aangenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Functie volgt watersysteem

Inspreker: 66

Als uitgangspunt zou 'functie volgt watersysteem' in het SGBP Eems opgenomen moeten worden en als leidraad genomen moeten worden bij de verdere uitwerking van het plan.

Standpunt bevoegd gezag

Het uitgangspunt 'functie volgt watersysteem' is niet in het internationale of nationale waterbeleid opgenomen. Wel is in de Nota Ruimte (2005) uitwerking gegeven aan het uitgangspunt 'functie volgt peil'. In het Nationaal Waterplan is hierover in paragraaf 5.5 Randstad, in het onderdeel beleidskeuzen ondermeer opgenomen dat voor het aanpakken van verzilting en bodemdaling de volgende algemene uitgangspunten van toepassing zijn:

- het per gebied de afweging maken in hoeverre functies geacommodeerd kunnen worden met bijbehorend peilbeheer;
- het afremmen van bodemdaling;
- het verkrijgen van een duurzaam water systeem met grotere peilvakken;
- het meer bepalend laten zijn van water in de besluitvorming over de opgaven die er spelen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

7.2 Publieke participatie

Meer betrokkenheid

Insprekers: 37, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 59, 67, 75, 76, 83, 96, 97

Insprekers hadden tijdens de totstandkoming van de SGBP's meer betrokken willen worden. Tijdens de planperiode en bij het opstellen van de volgende SGBP's willen partijen (nog) actiever/beter worden betrokken. Een inspreker vraagt hierbij ook om adequate materiele ondersteuning voor actievere betrokkenheid.

Standpunt bevoegd gezag

Bij de totstandkoming van de SGBP's en de onderliggende plannen, is er veel aandacht besteed aan publieke participatie. Sinds 2004 hebben maatschappelijke (belangen)organisaties regelmatig hun mening kunnen geven over de keuze van maatregelen en de samenhang tussen maatregelenprogramma's voor het verbeteren van de kwaliteit van het water. Er zijn voor alle overheden en maatschappelijke organisaties startbijeenkomsten georganiseerd voor de implementatie van de KRW. Sindsdien zijn regelmatig bijeenkomsten georganiseerd, waarin overheden en (maatschappelijke) belangenorganisaties enerzijds zijn geïnformeerd over de voortgang en anderzijds in de gelegenheid zijn gesteld om hun mening te geven over de beoordeling van de waterproblematiek en mogelijke maatregelen. Via workshops is het gesprek aangegaan over maatschappelijke consequenties van doelen en maatregelen en is samen met de deelnemers toegewerkt naar passende doelstellingen en aanvaardbare maatregelen voor grond- en oppervlaktewater. Het rijk heeft voldaan aan de eis van de KRW om drie maal inspraak te organiseren, waarbij de eerste twee momenten zijn gecombineerd. Daarnaast is in de afgelopen jaren via het Overlegorgaan Water en Noordzee (OWN)

regelmatig overleg geweest tussen rijk en belangenorganisaties over de implementatie van de KRW. Het rijk is voornemens een evaluatie uit te voeren naar de publieke participatie bij de uitvoering van de KRW om te bezien of verbeteringen zijn door te voeren voor de tweede plancyclus. Hoofdstuk 9 van de SGBP's (hoofdstuk 8 in de ontwerp-SGBP's) gaat in op de wijze waarop het publiek is voorgelicht en geraadpleegd. Het rijk verstrekt geen specifieke subsidies voor actievere betrokkenheid. Wel stelt het rijk documenten beschikbaar.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Meer betrokkenheid

Inspreker: 59

Insprekers dringen er op aan bij de uitvoering en in de aanloop naar de tweede lichter waterplannen de participatie en het stimuleren van creatieve processen efficiënter aan te pakken en te faciliteren, meer gericht op output.

Standpunt bevoegd gezag

In de evaluatie van de publieke participatie bij de uitvoering van de KRW wordt hieraan aandacht besteed.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Inspraaktermijn

Insprekers: 28, 59

Insprekers verzoeken de inspraaktermijn te verlengen van zes weken naar drie maanden als veel plannen gelijktijdig ter inzage liggen.

Standpunt bevoegd gezag

De KRW schrijft voor dat de inspraaktermijn voor de SGBP's zes maanden is. Voor de overige waterplannen gelden andere termijnen. Zoals u zelf opmerkt, is het zo dat deze plannen zijn gebonden aan een wettelijk vastgestelde inspraaktermijn van zes weken (Algemene wet bestuursrecht). Onder de nieuwe Waterwet wordt de inspraaktermijn van het Nationale Waterplan overigens verlengd tot zes maanden. Het verzoek wordt meegenomen bij de evaluatie van het planvormingsproces waar de publieke participatie en inspraak deel van uitmaakt.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreacties leiden niet tot aanpassing van de SGBP's.

Rechtszekerheid

Inspreker: 46

Inspreker stelt de rechtszekerheid van de totstandkomingsprocedure, en dan vooral de inspraakprocedure, van de plannen ter discussie. Inspreker stelt hierbij ook vragen over de planschaderegeling.

Standpunt bevoegd gezag

Tegelijk met de SGBP's zijn de onderliggende plannen gemaakt. Tegen de plannen van rijk, provincie en waterschap is geen beroep mogelijk. Dat is wel mogelijk voor concrete besluiten. Voor beheeractiviteiten die de rechten van burgers direct raken is veelal een gedetailleerd en toegespitst besluit nodig dat open staat voor inspraak en beroep. Bij de totstandkoming van een bestemmingsplan kunt u zich wenden tot de betreffende gemeente en/of de provincie, dan wel moet u gebruik maken van de normale wettelijke beroepsgang.

Ten aanzien van de planschaderegeling wordt verwezen naar artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De SGBP's zijn niet de plaats om hier uitspraken over te doen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

7.3 Milieueffectrapport (MER)

Eén MER

Inspreker: 1

Inspreker is van mening dat het volstrekt onjuist is dat zowel voor de waterplannen van de waterschappen als die van de provincie – zeker in Limburg – genoeg kan worden genomen met één MER voor beide plannen tegelijk.

Standpunt bevoegd gezag

Voor het uitvoeren van een MER geldt wet- en regelgeving. In de te doorlopen procedure geldt ook het adviesrecht van de commissie voor de m.e.r.-procedure. Mits de inhoud van het MER voldoet aan de wettelijke vereisten en de Richtlijnen zoals vastgesteld door het bevoegd gezag, is het mogelijk voor meerdere plannen (of besluiten) één MER op te stellen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

WKO niet in planMER

Inspreker: 28

Inspreker maakt bezwaar tegen het onterecht niet ingaan op warmte-koude opslag in het planMER.

Standpunt bevoegd gezag

De milieueffecten van warmte-koude opslag zijn inderdaad niet mee beoordeeld in het planMER behorend bij de SGBP's. Hierin zijn de cumulatieve effecten van de maatregelen opgenomen, Hierdoor bevat het planMER een overkoepelende, meer globale effectenbeschrijving. Warmte-koude opslag betreft daarentegen lokale maatregelen met lokale effecten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

M.e.r-plicht

Inspreker: 71

Insprekers kunnen zich er niet mee verenigen als de plannen m.e.r.-plichtig worden. Dit is wederom een extra last voor de bedrijven die in het gebied zitten en er trachten hun bedrijf uit te oefenen.

Standpunt bevoegd gezag

In het Besluit milieueffectrapportage 1994 is vastgelegd welke plannen (en besluiten) m.e.r.-plichtig zijn. Dit wordt niet in de SGBP's geregeld.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

7.4 Internationaal

Meer samenwerking

Insprekers: 1, 13, 57, 59, 60, 61, 66, 97

Insprekers zijn van mening dat meer internationale samenwerking noodzakelijk is om een betere waterkwaliteit te realiseren. Een inspreker vraagt hierbij om de vorming van internationale waterschappen bij een bilateraal verdrag.

Standpunt bevoegd gezag

Internationale samenwerking is inderdaad van groot belang om een goede waterkwaliteit te realiseren. Op dit moment werkt Nederland internationaal samen in de in de Internationale Stuurgroep Eems en de internationale commissies voor de Rijn, de Maas en de Schelde. Daarnaast vindt internationale samenwerking met Duitsland plaats in de subcommissies onder de Permanente Duits-Nederlandse Grenswaterencommissie en in de Stuurgroep Deltarijn. Er bestaan verschillen in de mate van afstemming die is bereikt in de verschillende stroomgebieden. Er zijn goede voorbeelden waar, door intensieve samenwerking de beoordelingen en doelstellingen goed aansluiten aan weerszijden van de grens. Daar waar de samenwerking tot en met 2009 tot minder goede resultaten heeft geleid, wordt in de opmaat naar de volgende SGBP's in 2015 door de Nederlandse regering de inzet op internationale samenwerking versterkt. De huidige SGBP's en die van onze buurlanden en vormen daarbij een goede basis voor verdere afspraken.

De samenwerking in internationaal verband heeft altijd te maken met verschillen in organisatiestructuur aan weerszijden van de grens. Het waterschap als organisatievorm in het waterbeheer is een uniek Nederlands gegeven. Noch aan Duitse, noch aan Belgische zijde bestaan organisaties met vergelijkbare taken en bevoegdheden. De samenwerking over de grenzen heen vraagt daarom altijd om maatwerk. Op dit moment heeft de vorming van internationale waterschappen daarin niet de prioriteit.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de Inleiding (paragraaf 0.3) van de SGBP's is onder de subkop 'Internationaal' tekst opgenomen in de lijn van bovenstaand standpunt.

Bovenstrooms

Inspreker: 13

Inspreker benadrukt dat het noodzakelijk is om eerst de waterkwaliteit van de voor Nederland bovenstrooms gelegen Franse en Vlaamse delen Schelde in orde te maken en daarna pas Westerschelde aanpakken.

Standpunt bevoegd gezag

Elk land, elke waterbeheerder moet dat doen wat nodig is om de waterkwaliteit te verbeteren zodat uiteindelijk elk waterlichaam aan de doelstellingen voldoet. Gezien de korte termijn waarop de doelen gehaald moeten worden (2015, met onder voorwaarden mogelijk uitstel met maximaal 2 x 6 jaar) zal iedere waterbeheerder de komende jaren moeten doen wat hij kan en is afwachten tot bovenstroomse landen hun doelstellingen gehaald hebben en pas daarna in actie komen, geen optie.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De inspraakreactie leidt niet tot aanpassing van de SGBP's.

Afstemming

Inspreker: 28

Inspreker verzoekt een toelichting op de internationale afstemming zoals beschreven op p 69 van het SGBP Rijndelta.

Standpunt bevoegd gezag

De bedoelde passage in het ontwerp-SGBP heeft betrekking op de internationale afstemming voor de monitoring van oppervlaktewater. Dit is ook van toepassing op grondwater. Specifiek voor grondwater geldt dat er grensoverschrijdende contacten worden onderhouden, zowel op rijks- als provinciaal niveau. Verder wordt tussen lidstaten met enige regelmaat overleg gevoerd, onder meer over grondwatermonitoring. Tenslotte is er ook een internationale werkgroep grondwater opgericht onder de Common Implementation Strategy, een specifiek voor de uitvoering van de KRW in het leven geroepen hulpstructuur onder de EC).

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

Aan het einde van paragraaf 4.1 van de SGBP's onder de subkop 'Internationale afstemming' is verduidelijkt dat het hier oppervlaktewater betreft.

Calamiteiten

Inspreker: 28

Inspreker vraagt zich af waarom het informeren van benedenstroomse autoriteiten bij calamiteiten niet is genoemd in het overzicht van maatregelen die bovenstrooms worden genomen.

Standpunt bevoegd gezag

In de SGBP's (paragraaf 6.2.4.) is met het Besluit Zware Ongevallen 1999 en artikel 17 van de Wet Milieubeheer tevens ook het internationale Rijn Waarschuwing- en Alarmeringssysteem geoperationaliseerd. Daarmee is voorzien in een systematiek om benedenstroomse autoriteiten te informeren bij calamiteiten. Dit systeem is omwille

van het overzicht toegevoegd aan de opsomming van maatregelen ter voorkoming van calamiteiten.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In paragraaf 6.2.4. van de SGBP's is de tekst in het overzicht uitgebreid met de toevoeging: "informereren van benedenstroomse autoriteiten bij calamiteiten als daartoe aanleiding is op grond van internationale verdragen en nationale afspraken, zoals het Besluit Zware Ongevallen".

Hedwigepolder

Inspreker: 32

Op pagina 55 van het hoofdrapport van het SGBP Schelde wordt volgens inspreker voorbijgegaan aan de verdragsrechtelijk bekrachtigde verplichtingen inzake de ontpoldering van de Hedwigepolder en 300 hectare in het zogenaamde middengebied van de Westerschelde. Een verwijzing naar de bestaande akkoorden tussen Vlaanderen en Nederland ontbreken.

Standpunt bevoegd gezag

Het kabinet heeft 9 oktober jl. besloten tot ontpoldering van de Hedwigepolder. Hiermee geeft het kabinet uitvoering aan het verdrag met het Vlaams Gewest inzake de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

De tekst in paragraaf 6.6.2 'Beschermd gebied' van het SGBP Schelde is aangepast. Het tekstblok "Voor de gebieden 118 Oosterschelde en 122 Westerschelde/Saeftinghe (.) onderzoeken daartoe lopen nog" is vervangen door de tekst "Voor de gebieden 118 Oosterschelde zijn de knelpunten die het halen van de instandhoudingsdoelstellingen mogelijk belemmeren wel bekend, maar zijn de te nemen maatregelen nog niet geheel uitgewerkt. Voor 122 Westerschelde wordt het natuurherstel gerealiseerd conform het verdrag met het Vlaams Gewest inzake de Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010."

7.5 Verantwoordelijkheden overheden

Verantwoordelijkheden onduidelijk

Insprekers: 1, 20, 26, 36, 72, 73

Insprekers vinden de verantwoordelijkheden van de bij het waterbeheer betrokken overheden niet duidelijk beschreven. Belangrijk is dat één partij verantwoordelijk is voor het bereiken van de KRW-doelen. Een inspreker wil dat de provincies worden aangewezen als verantwoordelijke overheid voor de grondwaterkwaliteit. Met betrekking tot de oppervlaktewaterwinningen en oeverinfiltratiegebieden moet duidelijkheid komen tussen de regierollen van het Rijk en de provincies. Andere insprekers willen weten wie verantwoordelijk is voor de waterkwaliteit in de grindgaten langs de Maas en wie voor de waterstanden (en gevolgen daarvan) langs de ongestuwde Maas.

Standpunt bevoegd gezag

De verantwoordelijkheden van de verschillende overheden voor het waterbeheer staan beschreven in de Waterwet en bijhorende toelichting. De provincies zijn de verantwoordelijke overheid voor grondwaterkwaliteit. Aangaande de zwemwaterkwaliteit controleert het waterschap of de waterkwaliteit in de grindgaten zwemmen toelaat. Wanneer de grindgaten tot de rijkswateren behoren dan is Rijkswaterstaat degene die de waterkwaliteit beoordeelt. De controlerende instantie is als eerste aan te spreken voor de verantwoordelijkheid voor de waterkwaliteit en de waterkwantiteit. In 2010 verschijnt het Handboek wet- en regelgeving waterbeheer, waarin de rolverdeling en verantwoordelijkheden en de werking van het instrumentarium nader worden toegelicht.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de paragrafen 10.1 en 10.5 van de SGBP's is ter verduidelijking extra tekst opgenomen over de verantwoordelijkheden van de verschillende bij het waterbeheer betrokken overheden.

7.6 Klimaatverandering

Anticiperen op klimaatverandering

Insprekers: 57, 59, 60, 66, 70, 73, 97

Insprekers zijn van mening dat er onvoldoende wordt geanticipeerd op de gevolgen van klimaatverandering en op de invloed die dat kan hebben op doelen en het doelbereik van maatregelen.

Standpunt bevoegd gezag

Het rijk is het hiermee eens. In de SGBP's wordt daarom een apart hoofdstuk over klimaatverandering opgenomen waarin wordt stilgestaan bij de gevolgen van klimaatverandering voor de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen. Op Europees niveau is afgesproken dat in de eerste reeks SGBP's nog geen concrete maatregelen voor klimaatverandering hoeven worden opgenomen. In de volgende reeks SGBP's (2015-2021) zullen hiertoe wel maatregelen worden opgenomen.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is een nieuw hoofdstuk 7 opgenomen over de gevolgen van de klimaatverandering op de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen.

Klimaatbeleid

Inspreker: 57

Inspreker vindt dat ruimtelijke ingrepen in het watersysteem belangrijk zijn. Met een slimme koppeling van maatregelen kunnen zowel op het vlak van chemie, morfologie alsook klimaat grote stappen voorwaarts worden gemaakt. Insprekers vragen daarom om een stevig klimaatbeleid in het SGBP Maas op deze onderdelen vorm en inhoud te geven.

Standpunt bevoegd gezag

Bij het bepalen van de maatregelenpakketten is er door de waterbeheerders reeds een koppeling gelegd tussen verschillende aspecten als chemie, morfologie en in vele gevallen ook klimaatverandering. De SGBP's zijn niet het kader om het

waterbeleid in relatie tot klimaatverandering vorm en inhoud te geven. Dit gebeurt in het Nationaal Waterplan.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is een nieuw hoofdstuk 7 opgenomen over de gevolgen van de klimaatverandering op de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen.

Klimaatbeleid

Inspreker: 60

Inspreker vraagt om het opnemen van concrete onderzoeksmaatregelen ten aanzien van de consequenties van klimaatverandering.

Standpunt bevoegd gezag

In het innovatieagenda van het rijk is een aantal concrete onderzoeksmaatregelen opgenomen. Hiervoor wordt verwezen naar bijlage 2 in het Nationaal Waterplan. Verder hebben de waterbeheerders onderzoeksmaatregelen opgenomen, waaronder waarschijnlijk ook onderzoeksmaatregelen ten aanzien van de consequenties van klimaatverandering.

Wijziging ten opzichte van de ontwerp-SGBP's

In de SGBP's is een nieuw hoofdstuk 7 opgenomen over de gevolgen van de klimaatverandering op de waterkwaliteitsdoelen en maatregelen.

Bijlage Ia: "Het Water Roept! "

(Tekst van het lied inspreker 6)

Vanuit het diepste van mijn wezen wil ik je vragen mee te dragen
Vanuit de bodem van mijn ziel bid ik je met mij mee te gaan
Het water tracht haar stortvloed met man en macht nog te vertragen
Vechtend om haar tranen niet te laten gaan

Er is geen tijd, geen tijd meer te verliezen
Ik geef de toekomst nu een hand
Geen mens weerhoudt mij nog te kiezen
Voor de liefde voor mijn land
Geen egoïstische belangen
Geen kortstondig winstbejag
Geen politieke slimmigheden
Geen struisvogelgedrag
We creëren nieuwe gronden die op ons hart zijn gebaseerd
Samen sterk en onomwonden, het tij wordt nu door ons gekeerd

Het water stijgt ons aan de lippen, de dijken vechten voor het achterland
Haar stem dreigt langzaam weg te glijpen, door economische belangen
overmand
Alleen zij kent alle namen van de offers groot en klein
Van het land en alle mensen die reeds zwijgzaam afgeschreven zijn

Ieder mens heeft recht tot leven en ieder kind mag voortbestaan
Daar wil ik mijn kracht aan geven, met open ogen zie ik dit aan
Niemand hoeft alleen te strijden, nog te lijden of bang te zijn
Want hier kom ik tussen beiden, ik sta je bij in liefde en pijn

Er is geen tijd, geen tijd meer te verliezen
Ik geef de toekomst nu een hand
Geen mens weerhoudt mij nog te kiezen
voor de liefde voor mijn land
Geen egoïstische belangen
Geen kortstondig winstbejag
Geen politieke slimmigheden
Geen struisvogelgedrag
Wij creëren nieuwe gronden die op ons hart zijn gebaseerd
Samen sterk en onomwonden het tij wordt nu door ons gekeerd

Vanuit het diepste van mijn wezen wil ik je vragen mee te dragen
Vanuit de bodem van mijn ziel bid ik je met mij op te staan!

Geen mens weerhoudt mij nog te kiezen
Voor de liefde voor mijn land
Geen egoïstische belangen
Geen kortstondig winstbejag
Geen politieke slimmigheden
Geen struisvogelgedrag

We creëren nieuwe gronden die op ons hart zijn gebaseerd
Samen sterk en onomwonden, het tij wordt nu door ons gekeerd

Het water stijgt ons aan de lippen, de dijken vechten voor het achterland
Haar stem dreigt langzaam weg te glijpen, door economische belangen
overmand

Alleen zij kent alle namen van de offers groot en klein
Van het land en alle mensen die reeds zwijgzaam afgeschreven zijn

Ieder mens heeft recht tot leven en ieder kind mag voortbestaan
Daar wil ik mijn kracht aan geven, met open ogen zie ik dit aan
Niemand hoeft alleen te strijden, nog te lijden of bang te zijn
Want hier kom ik tussen beiden, ik sta je bij in liefde en pijn

Er is geen tijd, geen tijd meer te verliezen
Ik geef de toekomst nu een hand
Geen mens weerhoudt mij nog te kiezen
voor de liefde voor mijn land
Geen egoïstische belangen
Geen kortstondig winstbejag
Geen politieke slimmigheden
Geen struisvogelgedrag
Wij creëren nieuwe gronden die op ons hart zijn gebaseerd
Samen sterk en onomwonden het tij wordt nu door ons gekeerd

Vanuit het diepste van mijn wezen wil ik je vragen mee te dragen
Vanuit de bodem van mijn ziel bid ik je met mij op te staan!

Bijlage Ib: "Het Water Antwoordt!"

Vanuit het diepst van mijn wezen wil ik u danken
Voor uw zienswijze op de plannen voor het stroomgebied
Omdat ambtenaren zingen zoals katten janken
Reageer ik met een gedicht, niet met een lied.

Het is nu tijd, tijd om te gaan kiezen
Op weg naar een goede watertoestand
Door dit plan gaan we geen tijd meer verliezen
Aan de slag voor schoon water in Nederland
Gewikt en gewogen zijn de belangen
Alle partijen kwamen aan het woord
Tot 2015 en verder vooruitgekeken
We gaan nu onverdroten voort
Plannen voor een beter watermilieu, op kennis en feiten gebaseerd
Haalbaar en betaalbaar, zodat ecologie en economie in evenwicht verkeert

Ik heb uw lied beluisterd, in uw zienswijze klinkt veel zorg over het beleid
U lijkt bevreesd, dat ondanks mooie woorden in plannen van de overheid
Niet de waterkwaliteit, maar geldelijk gewin ons handelen bepaalt
Waardoor het waterleven de rekening van onze welvaart toch betaalt

Maar in dit plan hebben alle waterbeheerders de handen ineen geslagen
Allerlei maatregelen die aan verbetering van het watermilieu bij zullen dragen
Het mag wat kosten (ruim 4 miljard), geld voor een mooie zee, rivier en meren
Waar uiterlijk in 2027 al het water in een goede toestand zal verkeren

Het is nu tijd, tijd om te gaan kiezen
Op weg naar een goede watertoestand
Door dit plan gaan we geen tijd meer verliezen
Aan de slag voor schoon water in Nederland
Gewikt en gewogen zijn de belangen
Alle partijen kwamen aan het woord
Tot 2015 en verder vooruitgekeken
We gaan nu onverdroten voort
Plannen voor een beter watermilieu, op kennis en feiten gebaseerd
Haalbaar en betaalbaar, zodat ecologie en economie in evenwicht verkeert
Van plan naar uitvoering, we staan op de drempel van een nieuwe tijd
Vanaf nu de handen uit de mouwen voor een betere waterkwaliteit

Veel is er al gedaan voor schoner water, met maatregelen en plannen
Maar onze aandacht mag nog niet verslapen, de vervuiling is nog niet uitgebannen
Door intensief gebruik is de inrichting en het peilbeheer van wateren vaak
aangepast
De keerzijde is dat de kwaliteit van het waterleven daardoor soms ook is aangetast

Maar realistische doelen op weg naar een goede watertoestand lonken aan de
horizon
Het stroomgebiedbeheerplan is daarbij voor mij een inspiratiebron
Vermindering van verontreiniging pakken we verder aan met vereende krachten

En ook met natuurlijker inrichting van wateren gaan we nu niet langer wachten

Het is nu tijd, tijd om te gaan kiezen
Op weg naar een goede watertoestand
Door dit plan gaan we geen tijd meer verliezen
Aan de slag voor schoon water in Nederland
Gewikt en gewogen zijn de belangen
Alle partijen kwamen aan het woord
Tot 2015 en verder vooruitgekeken
We gaan nu onverdroten voort
Plannen voor een beter watermilieu, op kennis en feiten gebaseerd
Haalbaar en betaalbaar, zodat ecologie en economie in evenwicht verkeert

Ik heb u uitgelegd dat met dit plan de waterkwaliteit ten goede keert
En hoop dat ik daarmee afdoende op uw zienswijze heb gereageerd.

Bijlage II: Project KRW-jongereninspraak 2009

KRW-jongereninspraak 2009 is een project van het programma Scholen voor Duurzaamheid. 2.000 scholieren, verspreid over heel Nederland werden uitgedaagd om te komen met inspirerende plannen en ideeën voor de (water)toekomst van hun eigen omgeving. De uitkomsten hiervan zijn als jongereninspraakreacties ingediend op de stroomgebiedbeheerplannen.

Er zijn in totaal 19 inspraakreacties ingediend naar aanleiding van dit project. De inspraakreacties bevatten allerlei ideeën om de kwaliteit van regionale wateren te verbeteren, vaak gecombineerd met ideeën om de mogelijkheden voor natuur en recreatie te verbeteren. Ook hebben de leerlingen in een aantal gevallen nagedacht over de gevolgen van klimaatverandering en de mogelijkheden voor waterberging bij hen in de omgeving.

Inspreker 24: RSG Het Rhedens, klas 2 techn@, SCM

De leerlingen van scholengemeenschap Het Rhedens hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Adviesbureau Naqua. Ze hebben zich duidelijk goed verdiept in de mogelijkheden om de kwaliteit van de Grote Beek te verbeteren. Het voorstel van adviesbureau Naqua om de kwaliteit van het water in de Grote Beek in Gelderland te verbeteren, bevat goede ideeën die ook op andere wateren in Nederland van toepassing zouden kunnen zijn. Het idee om energie op te wekken met de stuwen in de beek, wordt momenteel bijvoorbeeld ook bestudeerd voor de Afsluitdijk in het IJsselmeer.

Het waterschap Rijn & IJssel is verantwoordelijk voor het beheer van de Grote Beek in Gelderland. Dit waterschap is van plan om vóór 2015 in haar wateren bij 22 stuwen, sluisen en/of gemalen maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat vissen deze obstakels eenvoudiger kunnen passeren. Dit sluit goed aan op het voorstel van Naqua om meer vistrappen aan te leggen in de Grote Beek.

De nadruk die Naqua legt op het belang van communicatie over de beheermaatregelen (zoals de voorgestelde webcam) wordt ondersteunt. Het is belangrijk dat waterbeheerders laten zien wat ze doen voor een betere waterkwaliteit en wat dat oplevert.

Inspreker 35: Dr. Nassaucollege Penta klas 2c te Assen

Klas 2c van het Dr. Nassaucollege uit Assen heeft zich duidelijk goed verdiept in de mogelijkheden om de kwaliteit van het Anreperdiep te verbeteren.

Het voorstel bevat goede ideeën die ook op andere wateren in Nederland van toepassing zouden kunnen zijn. Het idee om ook recreatie mogelijk te maken bij het Anreperdiep met onder andere wandelpaden en een natuurhotel past goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken, door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken.

Het waterschap Hunze en Aa's is verantwoordelijk voor het beheer van de wateren in dit deel van de provincie Drenthe. Het aanleggen van een zuiveringsmoeras is één van de maatregelen die het waterschap in haar beheergebied in de periode 2016-2027 wil nemen om de waterkwaliteit te verbeteren. Dit sluit goed aan op het voorstel van het Dr. Nassaucollege om bij het Anreperdiep een vijver aan te leggen met riet om het water uit het Anreperdiep te zuiveren.

Inspreker 39: Dockingacollege te Dokkum

De leerlingen van het Dockingacollega te Dokkum hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Aqua professionals. Ze hebben zich duidelijk goed verdiept in de achtergrond van de problematiek. De voorstellen van Aqua professionals bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie in de provincie Friesland te verenigen met een beter milieu en een betere kwaliteit van het water. De voorstellen om wandel- en fietspaden aan te leggen in het gebied passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken.

Ook de aandacht van Aqua professionals voor de recreatievaart sluit aan bij het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta. Sinds 1 januari 2009 is het bijvoorbeeld voor pleziervaartuigen niet meer mogelijk om toiletwater te lozen in het oppervlaktewater.

Tot slot ondersteunen we de nadruk die Aqua professionals legt op het belang van communicatie over waterkwaliteit (zoals de voorgestelde folders en cursus). Het is belangrijk dat waterbeheerders laten zien wat ze doen voor een betere waterkwaliteit en wat dat oplevert.

Inspreker 40: Dockingacollege te Dokkum

De leerlingen van het Dockingacollega te Dokkum hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Wetter prestige Fryslân. Ze hebben zich duidelijk goed verdiept in de mogelijkheden die er in het gebied zijn voor verbetering van de waterkwaliteit en de koppeling met andere gebruiksfuncties. De voorstellen van Wetter prestige Fryslân bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie in de omgeving van Dongeradeel te verenigen met een beter milieu en een betere

kwaliteit van het water. De voorstellen passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken. Of het plan voor een jachthaven ook werkelijk de kwaliteit van het water kan verbeteren is nu nog moeilijk te overzien, maar de voorstellen voor baggeren en het inzamelen van sanitairafval zullen daar zeker aan bijdragen.

De verschillende ideeën om de waterkwaliteit te verbeteren, zoals het baggeren en het beter laten stromen van het water, het aanleggen van meer vistrappen en van natuurvriendelijke oevers, sluiten goed aan bij het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta. Het Wetterskip Fryslân is verantwoordelijk voor het beheer van de wateren in de provincie Fryslân en zij gaat de komende jaren nog vele maatregelen nemen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zo zal zij vóór 2015 bij 43 stuwen, sluizen en/of gemalen maatregelen nemen zodat vissen deze obstakels kunnen passeren en zal zij 50.000 m³ verontreinigde bagger uit de wateren verwijderen.

Inspreker 41: Dockingacollege te Dokkum

De leerlingen van het Dockingacollega te Dokkum hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Aqua solutions. Ze hebben zich duidelijk goed verdiept in de mogelijkheden die er in het gebied zijn voor verbetering van de waterkwaliteit en de koppeling met andere gebruiksfuncties. De voorstellen van Aqua solutions bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie in Noordoost Friesland te verenigen met een beter milieu en een betere kwaliteit van het water. De voorstellen passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken, door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken. Het scheiden van water om te zwemmen, water om te vissen en water voor de natuur zou een goede oplossing kunnen zijn.

De ideeën om de waterkwaliteit te verbeteren, passen ook goed bij het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta. Het Wetterskip Fryslân is verantwoordelijk voor het waterbeheer in de provincie. Het Wetterskip zal vóór 2015 in ieder geval 30 m³ aan riooloverstorten aanpakken. Een riooloverstort zorgt er bij veel regen voor dat het te veel aan water, dat niet door het riool verwerkt kan worden, geloosd wordt op het oppervlaktewater. Het probleem is dan dat dit regenwater vermengd met rioolwater ongezuiverd in het oppervlaktewater terecht komt. Door andere oplossingen te zoeken voor de grote hoeveelheid rioolwater na regen, is de overstort niet meer nodig. Dat komt de waterkwaliteit ten goede.

Inspreker 44: Dockingacollege te Dokkum

De leerlingen van het Dockingacollega te Dokkum hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Adviesbureau Missie. Ze hebben zich duidelijk goed verdiept in het doel en de werkwijze van de Europese Kaderrichtlijn Water. De voorstellen van Adviesbureau Missie bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie in Noordoost Friesland te verenigen met een beter milieu en een betere kwaliteit van het water. De voorstellen passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden

voor recreatie in hun gebieden te versterken, door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken.

Om de kwaliteit van het water schoon te houden adviseert Adviesbureau Missie een betere afvalcontrole door bijvoorbeeld de politie. Dit sluit aan bij het voornemen van veel overheden om meer te controleren (handhaving) en is ook als maatregel opgenomen in het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta. Het gaat dan bijvoorbeeld om controle op het naleven van de voorschriften bij een vergunning om afvalwater te mogen lozen en om controle op het duurzaam gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen door de landbouw.

Inspreker 62: OSG Sevenwolden te Heerenveen

De voorstellen van het OSG Sevenwolden uit Heerenveen bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie op het Nanneveld te Oudehaske te verenigen met een beter milieu en een betere kwaliteit van het water, zoals de voorgestelde combinatie van zuiveringsapparaten en het eilandje. De voorstellen passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken.

Inspreker 63: OSG Sevenwolden te Heerenveen

De voorstellen van het OSG Sevenwolden uit Heerenveen bevatten goede ideeën om de mogelijkheden voor recreatie rond de Tjonger te verenigen met een beter milieu en een betere kwaliteit van het water. De voorstellen passen goed bij het Nationaal Waterplan. Hierin staat onder andere dat recreëren leuk en gezond is om te doen en bijdraagt aan het bewustzijn dat we in een mooi en waterrijk land leven. Het Nationaal Waterplan vraagt onder andere de waterbeheerders de mogelijkheden voor recreatie in hun gebieden te versterken door bijvoorbeeld wandelen op oevers mogelijk te maken.

Inspreker 85: Winkler Prins College klas V3b te Veendam

De leerlingen van het Winkler Prins College, klas V3b, hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: Adviesbureau Aqua Vision. Ze hebben zich goed verdiept in de belangen die spelen bij het waterbeheer in het gebied van het waterschap Hunze en Aa's, in dit geval bij de hermeandering van beken in het gebied van de Hunze. Misschien nog goed om te melden is dat in veel gevallen de vervuiling met chemische stoffen in dergelijke beken vandaag de dag niet zozeer een probleem meer is, maar dat de inrichting van de beken door de mens zodanig is veranderd dat veel van oorsprong voorkomende dieren en planten er niet goed meer kunnen leven. Dat komt omdat de van oorsprong meanderende beken in het verleden, veelal voor een betere ontwatering voor de landbouw en snellere waterafvoer, deels zijn rechtgetrokken en/of verdiept. Om flora en fauna een betere kans te geven, worden deze beken deels in oorspronkelijke staat gebracht door hermeandering, verbreding en/of de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het waterschap Hunze en Aa's zal in de periode tot 2015 over een lengte van 64 km snel stromende wateren (beken) het water verbreden dan wel laten hermeanderen. In de periode 2016-2027 volgt dan nog eens 53 km beekherstel. Voor meer specifieke informatie in welke wateren dit gaat plaats vinden, wordt verwezen naar het waterplan van het betreffende waterschap.

De uitvoering van een dergelijk project brengt veel met zich mee. Klas V3a van het Winkler Prins College heeft juist het ecologische aspect belicht in een inspraakreactie. Door beide inspraakreacties van het Winkler Prins College naast elkaar te leggen, blijkt hoe zorgvuldig de overheid om moet gaan met het uitvoeren van dergelijke plannen.

Inspreker 74: Winkler Prins College klas V3a te Veendam

Klas V3a van de Winkler Prins uit Veendam heeft zich goed verdiept in het ecosysteem van de Hunze. Misschien nog goed om te melden is dat in veel gevallen de vervuiling met chemische stoffen in dergelijke beken vandaag de dag niet zozeer een probleem meer is, maar dat de inrichting van de beken door de mens zodanig is veranderd dat veel van oorsprong voorkomende dieren en planten er niet goed meer kunnen leven. Dat komt omdat de van oorsprong meanderende beken in het verleden, veelal voor een betere ontwatering voor de landbouw en snellere waterafvoer, deels zijn rechtgetrokken en/of verdiept. Om flora en fauna een betere kans te geven, worden deze beken deels in oorspronkelijke staat gebracht door hermeandering, verbreding en/of de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het waterschap Hunze en Aa's zal in de periode tot 2015 over een lengte van 64 km snel stromende wateren (beken) het water verbreden dan wel laten hermeanderen. In de periode 2016-2027 volgt dan nog eens 53 km beekherstel. Voor meer specifieke informatie in welke wateren dit gaat plaats vinden, wordt verwezen naar het waterplan van het betreffende waterschap.

De uitvoering van een dergelijk project brengt veel met zich mee, denk bijvoorbeeld aan de grondeigenaren langs de Hunze. Klas V3b van het Winkler Prins College heeft dit aspect belicht in een inspraakreactie. Door beide inspraakreacties van het Winkler Prins College naast elkaar te leggen, blijkt hoe zorgvuldig de overheid om moet gaan met het uitvoeren van dergelijke plannen.

Insprekers 87 t/m 94: Stedelijke Scholengemeenschap Nehalennia te Middelburg

De leerlingen van de Stedelijke Scholengemeenschap Nehalennia uit Middelburg hebben een aantal fictieve onderzoeksbureaus opgericht en zich daarmee goed verdiept in de milieutoestand van het water Poppekinderen. De voorstellen van de verschillende fictieve onderzoeksbureaus om de kwaliteit van het water in Poppekinderen te verbeteren bevatten goede ideeën, die ook op andere wateren in Nederland van toepassing zouden kunnen zijn. Zo wordt bijvoorbeeld het voorstel om planten in te zetten voor de waterzuivering door een aantal waterschappen in Nederland toegepast in de vorm van de aanleg van zuiveringsmoerassen. Ook de voorstellen van de leerlingen om diervriendelijke oevers met meer begroeiing en gradiënten aan te leggen worden op veel plaatsen uitgevoerd. Zo is het waterschap Zeeuwse Eilanden, dat verantwoordelijk is voor het beheer van de wateren in dit deel van Zeeland, van plan in de komende zes jaar langs 46 kilometer water de oevers te verbreden en/of een natuurvriendelijke oever aan te leggen. En de mogelijkheden die één van de onderzoeksbureaus ziet voor het combineren van een natuurvriendelijke oever met waterberging sluiten ook goed aan bij de plannen van de waterschappen in Nederland. Ook zal het waterschap Zeeuwse Eilanden 24 stuwen, sluisen en/of gemalen zodanig veranderen dat de vissen makkelijker van het ene naar het andere gebied kunnen zwemmen.

Inspreker 95: Calvin College te Goes

De leerlingen van het Calvin College te Goes hebben een fictief onderzoeksbureau opgericht: adviesburo Wateronderzoek Zeeland. Ze hebben zich goed verdiept in de problematiek van de Japanse Oester in Zeeland. De Japanse oesters zijn geïntroduceerd toen de Zeeuwse oesters door de strenge winter van 1963 vrijwel waren uitgestorven. Sindsdien is het aantal Japanse oesters enorm toegenomen in de Zeeuwse wateren. De Japanse oester wordt gebruikt voor consumptie. Creatieve oplossingen voor het verzamelen van de oesters voor consumptie klinken vanuit dat perspectief als een goed idee. In de Oosterschelde is de Japanse Oester zo algemeen geworden dat er momenteel onderzoek wordt verricht om de opmars van deze soort enigszins onder controle te krijgen. Daarbij wordt onder andere getracht met schepen delen van de oestervelden op te vissen. Verder is het goed om te melden dat het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) in september 2008 in de Waddenzee een experiment is gestart met het op kleine schaal handmatig rapen van Japanse oesters. Mocht dat een werkzame oplossing blijken te zijn dan kan het idee van de `Oesterkar` daarbij misschien ook passen.

Bijlage A: Lijst insprekers – geordend op nummer

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
1	Particuliere inspreker	Echt-Susteren	
2	Particuliere inspreker	Onstwedde	
3	Gemeente Meerssen	Meerssen	
4	Particuliere inspreker	Eindhoven	
5	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	Terneuzen	
6	Particuliere inspreker	Wieringerwerf	
7	Shetlandierij de Sijphoeve	Loosdrecht	
8	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Middelburg	
9	Particuliere inspreker	Sint Hubert	
10	VERVALLEN (naar BPRW)	-	
11	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	
12	Roermondse Watersport Vereniging Nautilus	Roermond	
13	Partij voor Zeeland	Hoek	
14	VERVALLEN (naar Vlaanderen)	-	
15	Particuliere inspreker	Zierikzee	
16	Particuliere inspreker	Grou	
17	Natuurlijk Asselt	Swalmen	
18	Toeristische Kanobond Nederland	Urmond	
19	Gemeente Heerhugowaard	Heerhugowaard	
20	Particuliere inspreker	Nederhemert	
21	Gemeente Neerijnen	Waardenburg	
22	VERVALLEN (naar NWP)	-	
23	VERVALLEN (naar NWP)	-	
24	School: RSG Het Rhedens	Dieren	
25	ARAG Rechtsbijstand	Leusden	
26	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Maas/Meuse)	Werkendam	
27	VERVALLEN (naar NWP)	-	
28	Stichting Bewoners Platform Brugakker	Zeist	
29	Provincie Fryslân	Leeuwarden	
30	Waterbedrijf Groningen N.V.	Groningen	
31	Gasunie	Groningen	
32	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen	Antwerpen (België)	
33	Brabant Water N.V.	's-Hertogenbosch	
34	Waternet	Amsterdam	PWN Waterleidingmaatschappij Noord-Holland N.V. en Duinwaterbedrijf Zuid- Holland N.V.
35	School: Dr. Nassaucollege Penta klas 2c	Assen	
36	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Rijn)	Nieuwegein	

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
37	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB)	Roermond	
38	Particuliere inspreker	Witharen	
39	School: Dockingacollege	Dokkum	
40	School: Wetter Prestige Fryslân	Dokkum	
41	School: Dockingacollege	Dokkum	
42	Vitens Waternotechnologie	Leeuwarden	
43	Provincie Utrecht	Utrecht	
44	School: Dockingacollege	Dokkum	
45	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond	Nieuwegein	
46	Particuliere inspreker	Wetering	
47	Particuliere inspreker	Achterveld	
48	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde	Schiedam	
49	Recreatieschap Rottemeren	Schiedam	
50	Natuur- en Recreatieschap Reeuwijkse Plassen	Schiedam	
51	Recreatieschap Midden-Delfland	Schiedam	
52	Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg	Schiedam	
53	Natuur- en Recreatieschap Haringvliet	Schiedam	
54	Provincie Zuid-Holland	Schiedam	
55	Particuliere inspreker	Lexmond	
56	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	
57	Brabantse Milieufederatie	Tilburg	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Brabants Particulier Grondbezit
58	CORUS Staal B.V.	IJmuiden	
59	Natuur en Milieufederatie Utrecht	Utrecht	Natuurmonumenten regio Noord-Holland/Utrecht, Staatsbosbeheer regio West, Utrechts Landschap, IVN- Consulentschap Utrecht
60	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland	Voorburg	
61	Waterschap De Dommel	Boxtel	
62	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Balk	
63	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Heerenveen	
64	Greenpeace Nederland	Amsterdam	
65	Shell Nederland Chemie B.V.	Moerdijk	

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
66	Milieufederatie Drenthe	Assen	Milieufederatie Groningen, Staatsbosbeheer regio Noord, Natuurmonumenten regio Groningen, Friesland en Drenthe, Drents Landschap, Groninger Landschap
67	Productschap Vis	Rijswijk (ZH)	alle ondernemingen die onder het Productschap Vis ressorteren
68	Provincie Noord-Holland	Haarlem	
69	Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Noord	Deventer	
70	Milieufederatie Noord-Holland	Zaandam	Staatsbosbeheer regio West, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Stichting Gooisch Natuurreservaat, Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer
71	Achmea Rechtsbijstand	Tilburg	
72	Particuliere inspreker	Maren-Kessel	
73	Oasen Drinkwater	Gouda	
74	School: SG Winkler Prins, klas V3a	Veendam	
75	Natuur- en recreatieschap Krimpenerwaard	Schiedam	
76	Particuliere inspreker	Olburgen	
77	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Ingen	
78	Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW)	Woerden	
79	Gelderse Milieufederatie	Arnhem	
80	Evides waterbedrijf	Rotterdam	
81	Particuliere inspreker	Heeten	
82	Friese Milieu Federatie	Leeuwarden	Staatsbosbeheer regio Noord, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Groninger Landschap, Milieufederatie Drenthe, Milieufederatie Groningen
83	Kamer van Koophandel Amsterdam	Amsterdam	
84	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) -afdeling Kempen	Riethoven	
85	School: SG Winkler Prins, klas V3b	Veendam	
86	VERVALLEN (zie reactie 78)		
87	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
88	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
89	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
90	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
91	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
92	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
93	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
94	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
95	School: Calvijn college	Goes	
96	Natuur- en recreatieschap de Grevelingen	Schiedam	
97	Zeeuwse Milieufederatie	Goes	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Zeeuwse Landschap

Bijlage B: Lijst insprekers – geordend op naam

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
71	Achmea Rechtsbijstand	Tilburg	
25	ARAG Rechtsbijstand	Leusden	
76	Particuliere inspreker	Olburgen	
15	Particuliere inspreker	Zierikzee	
33	Brabant Water N.V.	's-Hertogenbosch	
57	Brabantse Milieufederatie	Tilburg	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Brabants Particulier Grondbezit
58	CORUS Staal B.V.	IJmuiden	
60	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland	Voorburg	
80	Evides waterbedrijf	Rotterdam	
82	Friese Milieu Federatie	Leeuwarden	Staatsbosbeheer regio Noord, It Fryske Gea, Natuurmonumenten, Groninger Landschap, Milieufederatie Drenthe, Milieufederatie Groningen
31	Gasunie	Groningen	
72	Particuliere inspreker	Maren-Kessel	
79	Gelderse Milieufederatie	Arnhem	
19	Gemeente Heerhugowaard	Heerhugowaard	
3	Gemeente Meerssen	Meerssen	
21	Gemeente Neerijnen	Waardenburg	
32	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen	Antwerpen (België)	
64	Greenpeace Nederland	Amsterdam	
1	Particuliere inspreker	Echt-Susteren	
6	Particuliere inspreker	Wieringerwerf	
81	Particuliere inspreker	Heeten	
83	Kamer van Koophandel Amsterdam	Amsterdam	
4	Particuliere inspreker	Eindhoven	
47	Particuliere inspreker	Achterveld	
2	Particuliere inspreker	Onstwedde	
45	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond	Nieuwegein	
55	Particuliere inspreker	Lexmond	
69	Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Noord	Deventer	
66	Milieufederatie Drenthe	Assen	Milieufederatie Groningen, Staatsbosbeheer regio Noord, Natuurmonumenten regio Groningen, Friesland en

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
			Drenthe, Drents Landschap, Groninger Landschap
70	Milieufederatie Noord-Holland	Zaandam	Staatsbosbeheer regio West, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Stichting Gooisch Natuurreservaat, Stichting Verantwoord Beheer IJsselmeer
46	Particuliere inspreker	Wetering	
59	Natuur en Milieufederatie Utrecht	Utrecht	Natuurmonumenten regio Noord-Holland/Utrecht, Staatsbosbeheer regio West, Utrechts Landschap, IVN-Consulentschap Utrecht
96	Natuur- en recreatieschap de Grevelingen	Schiedam	
53	Natuur- en Recreatieschap Haringvliet	Schiedam	
48	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde	Schiedam	
75	Natuur- en recreatieschap Krimpenerwaard	Schiedam	
50	Natuur- en Recreatieschap Reeuwijkse Plassen	Schiedam	
17	Natuurlijk Asselt	Swalmen	
77	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Ingen	
84	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) - afdeling Kempen	Riethoven	
73	Oasen Drinkwater	Gouda	
13	Partij voor Zeeland	Hoek	
67	Productschap Vis	Rijswijk (ZH)	alle ondernemingen die onder het Productschap Vis ressorteren
29	Provincie Fryslân	Leeuwarden	
68	Provincie Noord-Holland	Haarlem	
43	Provincie Utrecht	Utrecht	
54	Provincie Zuid-Holland	Schiedam	
51	Recreatieschap Midden-Delfland	Schiedam	
49	Recreatieschap Rottemeren	Schiedam	
52	Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg	Schiedam	
9	Particuliere inspreker	Sint Hubert	
12	Roermondse Watersport Vereniging Nautilus	Roermond	
95	School: Calvin college	Goes	
39	School: Dockingacollege	Dokkum	

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
41	School: Dockingacollege	Dokkum	
44	School: Dockingacollege	Dokkum	
35	School: Dr. Nassaucollege Penta klas 2c	Assen	
87	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
88	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
89	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
90	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
92	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
93	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
94	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
91	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	
62	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Balk	
63	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Heerenveen	
24	School: RSG Het Rhedens	Dieren	
74	School: SG Winkler Prins, klas V3a	Veendam	
85	School: SG Winkler Prins, klas V3b	Veendam	
40	School: Wetter Prestige Fryslân	Dokkum	
65	Shell Nederland Chemie B.V.	Moerdijk	
7	Shetlanderij de Sijphoeve	Loosdrecht	
28	Stichting Bewoners Platform Brugakker	Zeist	
18	Toeristische Kanobond Nederland	Urmond	
26	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Maas/Meuse)	Werkendam	
36	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Rijn)	Nieuwegein	
78	Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW)	Woerden	
10	VERVALLEN (naar BPRW)	-	
22	VERVALLEN (naar NWP)	-	
23	VERVALLEN (naar NWP)	-	
27	VERVALLEN (naar NWP)	-	
14	VERVALLEN (naar Vlaanderen)	-	
86	VERVALLEN (zie reactie 78)		
42	Vitens Watertechnologie	Leeuwarden	
20	Particuliere inspreker	Nederhemert	
30	Waterbedrijf Groningen N.V.	Groningen	
11	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	
56	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	
34	Waternet	Amsterdam	PWN Waterleidingmaatschappij Noord-Holland N.V. en Duinwaterbedrijf Zuid- Holland N.V.
61	Waterschap De Dommel	Boxtel	
8	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Middelburg	

Nr	Naam	Plaats	(mede) Namens
5	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	Terneuzen	
16	Particuliere inspreker	Grou	
97	Zeeuwse Milieufederatie	Goes	Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Zeeuwse Landschap
38	Particuliere inspreker	Witharen	
37	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB)	Roermond	

Bijlage C: Lijst insprekers – met paragraafverwijzing

Nr	Naam	Plaats	Paragraaf
1	Particuliere inspreker	Echt-Susteren	2.2, 4.4, 5.9, 7.3, 7.4, 7.5
2	Particuliere inspreker	Onstwedde	1.1
3	Gemeente Meerssen	Meerssen	7.1
4	Particuliere inspreker	Eindhoven	2.5, 3.7, 5.9
5	Waterschap Zeeuws-Vlaanderen	Terneuzen	7.1
6	Particuliere inspreker	Wieringerwerf	7.1
7	Shetlandrij de Sijphoeve	Loosdrecht	5.8
8	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Middelburg	7.1
9	Particuliere inspreker	Sint Hubert	1.1, 5.2
10	VERVALLEN (naar BPRW)	-	
11	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	4.5, 7.1
12	Roermondse Watersport Vereniging Nautilus	Roermond	5.5, 7.1
13	Partij voor Zeeland	Hoek	7.4
14	VERVALLEN (naar Vlaanderen)	-	
15	Particuliere inspreker	Zierikzee	4.3, 5.9
16	Particuliere inspreker	Grou	6.2
17	Natuurlijk Asselt	Swalmen	5.5, 6.4
18	Toeristische Kanobond Nederland	Urmond	5.5, 6.4
19	Gemeente Heerhugowaard	Heerhugowaard	7.1
20	Particuliere inspreker	Nederhemert	3.1, 3.7, 5.9, 7.5
21	Gemeente Neerijnen	Waardenburg	5.6
22	VERVALLEN (naar NWP)	-	
23	VERVALLEN (naar NWP)	-	
24	School: RSG Het Rhedens	Dieren	Bijlage II
25	ARAG Rechtsbijstand	Leusden	4.6, 7.1
26	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Maas/Meuse)	Werkendam	1.1, 1.11, 4.2, 4.5, 6.3, 7.5
27	VERVALLEN (naar NWP)	-	
28	Stichting Bewoners Platform Brugakker	Zeist	1.12, 2.1, 2.3, 2.4, 2.7, 3.4, 3.6, 5.4, 7.1, 7.2, 7.3, 7.4
29	Provincie Fryslân	Leeuwarden	3.7
30	Waterbedrijf Groningen N.V.	Groningen	1.5, 2.3, 3.5, 4.2, 4.5, 5.1, 5.3, 5.4, 6.3
31	Gasunie	Groningen	5.9
32	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen	Antwerpen (België)	7.4
33	Brabant Water N.V.	's-Hertogenbosch	1.3, 2.3, 2.5, 2.6, 2.7, 3.5, 4.2, 4.5, 5.3, 5.7
34	Waternet	Amsterdam	1.3, 1.5, 3.1, 3.5, 4.5

Nr	Naam	Plaats	Paragraaf
35	School: Dr. Nassaucollege Penta klas 2c	Assen	Bijlage II
36	Vereniging van Rivierwaterbedrijven (RIWA-Rijn)	Nieuwegein	1.1, 1.11, 4.5, 6.3, 7.5
37	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB)	Roermond	1.1, 1.4, 1.6, 3.3, 3.4, 3.6, 4.2, 4.4, 5.2, 6.1, 6.2, 6.4, 7.1, 7.2
38	Particuliere inspreker	Witharen	3.7
39	School: Dockingacollege	Dokkum	Bijlage II
40	School: Wetter Prestige Fryslân	Dokkum	Bijlage II
41	School: Dockingacollege	Dokkum	Bijlage II
42	Vitens Watertechnologie	Leeuwarden	3.5, 4.1, 4.2, 4.3, 4.5, 6.3, 7.1
43	Provincie Utrecht	Utrecht	1.10, 1.12 2.1, 2.5, 2.6, 4.2, 4.5, 4.6, 7.1
44	School: Dockingacollege	Dokkum	Bijlage II
45	Koninklijk Nederlands Watersport Verbond	Nieuwegein	7.1
46	Particuliere inspreker	Wetering	7.2
47	Particuliere inspreker	Achternveld	5.2
48	Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde	Schiedam	4.2, 5.5, 6.1, 7.1, 7.2
49	Recreatieschap Rottemeren	Schiedam	5.5, 6.1, 7.1
50	Natuur- en Recreatieschap Reeuwijkse Plassen	Schiedam	4.2, 5.1, 5.5, 6.1, 7.1, 7.2
51	Recreatieschap Midden-Delfland	Schiedam	5.5, 6.1, 7.1, 7.2
52	Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg	Schiedam	4.2, 5.5, 6.1, 7.1, 7.2
53	Natuur- en Recreatieschap Haringvliet	Schiedam	4.2, 5.1, 5.5, 6.1, 7.1, 7.2
54	Provincie Zuid-Holland	Schiedam	5.1, 5.5, 7.1, 7.2
55	Particuliere inspreker	Lexmond	5.9
56	Waterleiding Maatschappij Limburg	Maastricht	1.1, 2.2, 2.5, 3.2, 3.4, 4.1, 4.5, 5.9, 7.1
57	Brabantse Milieufederatie	Tilburg	1.1, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 6.1, 6.3, 6.4, 7.1, 7.2, 7.4, 7.6
58	CORUS Staal B.V.	IJmuiden	1.2, 7.1
59	Natuur en Milieufederatie Utrecht	Utrecht	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11, 3.1, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6, 6.1, 7.2, 7.4, 7.6
60	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland	Voorburg	1.1, 1.11, 2.7, 3.1, 4.1, 4.2, 4.5, 6.4, 7.4, 7.6
61	Waterschap De Dommel	Boxtel	1.1, 1.13, 4.4, 5.1, 7.4
62	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Balk	Bijlage II
63	School: OSG Sevenwolden VMBO-plein	Heerenveen	Bijlage II
64	Greenpeace Nederland	Amsterdam	1.1, 1.3, 6.3
65	Shell Nederland Chemie B.V.	Moerdijk	1.5, 1.11, 3.7, 4.2, 6.2,

Nr	Naam	Plaats	Paragraaf
66	Milieufederatie Drenthe	Assen	1.1, 1.2, 1.3, 1.7, 1.9, 1.10, 2.2, 3.1, 3.2, 3.6, 3.7, 4.2, 4.3, 4.4, 5.3, 5.8, 6.1, 6.2, 6.4, 7.1, 7.4, 7.6
67	Productschap Vis	Rijswijk (ZH)	1.6, 7.2
68	Provincie Noord-Holland	Haarlem	1.10, 2.1, 2.2, 4.2, 4.5
69	Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Noord	Deventer	1.1, 1.4, 1.8, 1.13, 3.6, 4.3, 5.2, 6.1, 6.2
70	Milieufederatie Noord-Holland	Zaandam	1.1, 1.4, 1.7, 1.9, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 6.1, 6.4, 7.6
71	Achmea Rechtsbijstand	Tilburg	3.6, 4.6, 5.2, 5.8, 7.3
72	Particuliere inspreker	Maren-Kessel	5.1, 7.1, 7.5
73	Oasen Drinkwater	Gouda	1.3, 2.5, 4.5, 6.3, 7.5, 7.6
74	School: SG Winkler Prins, klas V3a	Veendam	Bijlage II
75	Natuur- en recreatieschap Krimpenerwaard	Schiedam	5.5, 6.1, 7.1, 7.2
76	Particuliere inspreker	Olburgen	5.2, 7.2
77	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV)	Ingen	1.1, 3.6, 5.2, 5.8
78	Vereniging voor Energie, Milieu en Water (VEMW)	Woerden	1.4, 1.5, 1.7, 1.8, 2.1, 2.6, 3.6, 3.7, 4.2, 6.2, 6.4, 7.1
79	Gelderse Milieufederatie	Arnhem	1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.2, 3.4, 3.7, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 6.4, 7.1
80	Evides waterbedrijf	Rotterdam	4.1, 4.5
81	Particuliere inspreker	Heeten	1.1, 5.2, 5.9
82	Friese Milieu Federatie	Leeuwarden	1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.6, 1.7, 1.10, 3.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6, 5.9, 7.1
83	Kamer van Koophandel Amsterdam	Amsterdam	1.5, 1.7, 1.11, 6.1, 6.4, 7.1, 7.2
84	Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV) - afdeling Kempen	Riethoven	1.1, 1.4, 3.4, 3.6
85	School: SG Winkler Prins, klas V3b	Veendam	Bijlage II
86	VERVALLEN (zie reactie 78)		
87	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
88	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
89	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
90	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
91	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
92	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II

Nr	Naam	Plaats	Paragraaf
93	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
94	School: Nehalennia voor Poppekinderen	Middelburg	Bijlage II
95	School: Calvin college	Goes	Bijlage II
96	Natuur- en recreatieschap de Grevelingen	Schiedam	4.2, 5.1, 5.5, 6.1, 7.2
97	Zeeuwse Milieufederatie	Goes	1.1, 1.5, 1.7, 3.3, 4.3, 4.4, 6.1, 6.4, 7.1, 7.2, 7.4, 7.6

Bijlage D: Lijst met afkortingen

A

Amvb Algemene maatregel van bestuur; het uitvoeringsbesluit behorende bij een wet, wordt genomen door de Kroon of regering en heeft een algemene strekking.

B

Bkmw Besluit kwaliteitseisen en monitoring water.
BPRW Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren.
BREF BBT referentiedocument.
BBT best beschikbare technieken.

C

CSN Coördinatiebureau Stroomgebieden Nederland.

D

DGW Directoraat Generaal Water.

E

EC Europese Commissie.

G

GEP Goed ecologisch potentieel; de toestand van een sterk veranderd of kunstmatig waterlichaam, aldus ingedeeld overeenkomstig de toepasselijke bepalingen van bijlage V van de KRW (KRW, artikel 2).
GET Goede ecologische toestand; een aanduiding van de kwaliteit van de structuur en het functioneren van aquatische ecosystemen die met oppervlaktewateren zijn geassocieerd, ingedeeld overeenkomstig bijlage V van de KRW (KRW, artikel 2); Toestand waarbij de ecologische kwaliteitselementen in soortensamenstelling en aantallen licht afwijken van de natuurlijke referentie; de toestand van een overeenkomstig bijlage V van de KRW als zodanig ingedeeld oppervlaktewaterlichaam (KRW, artikel 2).

K

KRW Europese Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG); door de EU in 2000 vastgestelde richtlijn ter bescherming van alle wateren en het bevorderen van het duurzaam gebruik van water en grondwater.

L

LNV Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

M

m.e.r. Milieueffectrapportage (procedure).
MER Milieueffectrapport (rapport).

N

N2000 Een samenhangend netwerk van leefgebieden en soorten die van belang zijn vanuit het perspectief van de Europese Unie als geheel, ingesteld door de Europese Unie. Op de gebieden is de Vogel- en/of Habitatrichtlijn van toepassing.

NWP Nationaal Waterplan; hierin worden de hoofdlijnen vastgelegd van het nationale waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid.

P

Pmv Provinciale milieuverordening.

R

Rwzi Rioolwaterzuiveringsinstallatie.

RWS Rijkswaterstaat.

S

SGBP Stroomgebiedbeheerplan; volgens artikel 13 van de KRW verplicht op te stellen plan, waarin de in bijlage VII vermelde informatie is opgenomen. Het plan dient uiterlijk negen jaar na de datum van inwerkingtreding van de richtlijn gepubliceerd te worden en wordt om de zes jaar getoetst en bijgesteld.

T

TOP-lijst Lijst van door provincies ingediende gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

V

V&W Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

VRM Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

W

WHP Provinciaal Waterhuishoudingsplan.

Wvo Wet verontreiniging oppervlaktewateren.